

Les Notícies de **llengua i treball**

Juny 2026. Núm. 62

**Entrevista
Bito Fuster
Del podi olímpic
a l'esport per a tothom**

**Mantenir el català
amb el veïnat**

**Solidaritat obrera
internacional en temps
de guerra**

**Numax, de la fàbrica
al teatre**

**Llibreries que fan
comunitat**

 UGT.cat

Unió General de
Treballadores i Treballadors
de Catalunya

Sumari

Bito Fuster, al Centre d'Alt Rendiment de Sant Cugat

Consell editorial: Sita Aguilera, Xavier Barberà, Daniel García, Magda Gascon, Cecilio Limiñana, Cati Llibre, Hèctor Moret, Josep M. Niubó, Núria Pelay (Sindicalistes Solidaris), Josep Puig-Pla, Rosa M. Puig-Serra, Raül Rosselló, Vanesa Ruiz, Núria Solé, Joan Tudela, Juan Antonio Zamarripa

Direcció: Magda Gascon

Sotsdirecció: Rosa M. Puig-Serra

Assessorament Lingüístic: Hèctor Moret i Servei Lingüístic de la UGT de Catalunya

Disseny/maquetació: J. A. Zamarripa

Xarxes: Sita Aguilera, Comunicació i Imatge de la UGT de Catalunya

Administració: Montse Rubio

Redacció: Rambla del Raval, 29-35

08001 Barcelona

tel. 93 295 6100, ext. 28013

a/e: llenguaitreball@catalunya.ugt.org

Dipòsit legal: B-15.113-97

ISSN 2013-3839

Versió digital: ISSN 2014-5810

Edita: UGT de Catalunya

Amb la col·laboració de:

UGT del País Valencià

UGT Illes Balears

UGT Aragó

 Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

 appec
editors de revistes i digital.

 **INSTITUT DE RECERCA I INNOVACIÓ
TECNOLÒGICA DE CATALUNYA**

 PEFC
PEFC/14-30-00137

Certificat PEFC
www.pefc.es

Fet amb programari lliure

Llengua

Pluja de mots: Anem al gimnàs en català Termcat ... **3**

Mantenir el català amb el veïnat Joan Tudela ... **4-6**

La UGT impulsa el projecte Vincles a l'Hospital de Sant Celoni Eva M. Librado ... **7**

La teva llengua és la meua llengua Annabel Gràcia ... **8-9**

En memòria de Joaquim Arenas:

Artífex de la immersió i del Projecte J. Palomba de l'Alguer Andreu Bosch ... **10-11**

Una vida per la llengua, una vida per Catalunya Francesc Ricart ... **12-13**

Treball i societat

Memòries i desmemòries Luís Cabrera ... **14-16**

VerficaTHOR, contra les notícies falses Club Còrtum ... **17**

Trenta dies, cinc carrers i un soldat a Palestina Cesc Poch ... **18-20**

Per què és necessària la solidaritat amb Ucraïna? Alfons Bech ... **21-23**

Entrevista

Bito Fuster Rosa M. Puig-Serra i J.A. Zamarripa ... **24-30**

La protecció social dels esportistes Tesifón Sánchez ... **31**

Memòria

Solidaritat internacional en temps de guerra de Joan J. Torró ... **32-35**

Marta Mata, les tres P: política, pedagogia, Penedès Assumpta Baig ... **36-37**

Gènere i doble moral durant la dictadura de Josep A. Pozo ... **38**

El moviment memorialista a Catalunya Xavier Barberà i Mir ... **39-40**

Brigades Internacionals, 90 anys d'història David Ballester ... **42-44**

Cultura

Els joves catalans, s'estan fent més masculistes? Bernat Escudero ... **45-47**

Aquí, les portes no em coneixen Mohamed Mahdy ... **48-52**

Numax, dels ventiladors al teatre Conxa i Dolors Parramon ... **53-55**

El futbol botons, joc de nens el segle passat, esport el segle XXI Jordi Roca ... **56-57**

Nova secció: Lliberies que fan comunitat Vanesa Ruiz Álvarez ... **58-60**

Infocultures

Pòdcasts ... **61**

Ressenyes ... **62-67**

Si vols subscriure't a la revista i rebre-la a casa o a la feina, fes-nos arribar les teves dades: UGT de Catalunya, Àrea de Cultura, rambla del Raval, 29-35, 08001 Barcelona, llenguaitreball@catalunya.ugt.org.

La nostra revista també està disponible en format digital. Pots consultar i descarregar-te tots els números a la web de la UGT de Catalunya a https://is.gd/ugt_cat_llengua_treball.

D'altra banda, per rebre-la en format digital, envia un correu amb la teva adreça electrònica a: llenguaitreball@catalunya.ugt.org, amb l'assumpte «ALTA», indicant-hi el teu nom. L'adreça només es farà servir per rebre la publicació.

Les Notícies de llengua i treball no s'identifica necessàriament amb les opinions expressades en els articles i entrevistes que publica.

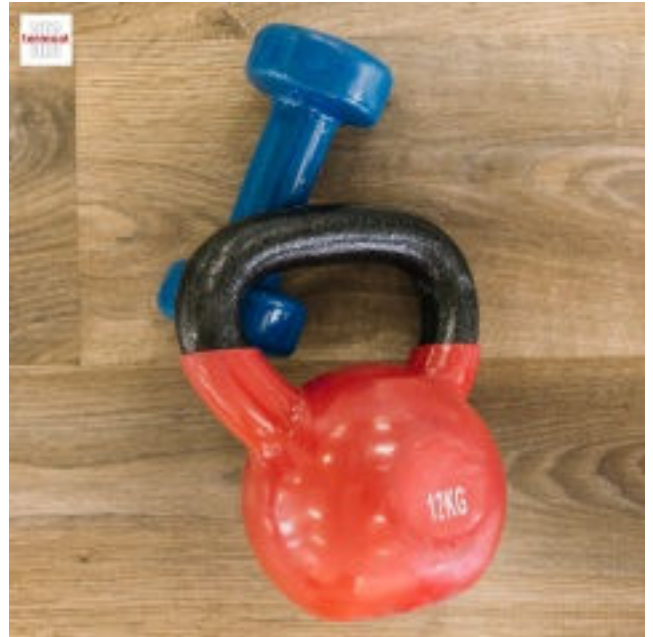
Anem al gimnàs en català

Termcat, centre de terminologia

En els darrers anys, els gimnasos han deixat de ser espais reservats a uns quants entusiastes per convertir-se en escenaris quotidians d'activitat física i socialització. Amb aquesta popularització, també s'ha expandit tot un univers de termes que descriuen noves maneres d'entrenar-se. Termes que fa poc ens eren aliens s'han incorporat amb naturalitat a la conversa diària, sovint provinents de l'anglès i adaptats a la nostra llengua. En aquest context, eines com el *Diccionari general de l'esport* del TERMCAT permeten observar com evoluciona aquest vocabulari i com es va fixant una terminologia que acompanya –i ordena– aquests nous hàbits.

Alguns d'aquests termes que ens poden resultar familiars són els que posen nom als aparells amb què fem entrenaments de força. Per exemple, per a fer exercicis d'aixecament de pes amb una sola mà, podem fer servir les manuelles. També tenim l'opció de fer servir aquella pilota massissa, recoberta de material tou, que sovint s'utilitza en exercicis de rehabilitació: la pilota medicinal. I heu sentit a parlar dels *kettlebells*? Doncs en català en diem *pesos russos*, d'aquests objectes pesants de forma esfèrica i base plana, que tenen una nansa a la part superior, pensats per a ser manejats i aixecats amb una sola mà.

Encara en l'àmbit de la gimnàstica, però allunyant-nos una mica dels exercicis centrats en la força, trobem la famosa pilota de fitnes –sí, en català també en diem *fitnes*, però amb només una essa final. És una pilota elàstica, plena d'aire, utilitzada per a millorar l'equilibri i la coordinació i enfortir l'esquena i la faixa abdominal (no pas el *core*, una denominació anglesa). O el cercol de pilates, semiflexible, d'uns 40 cm de diàmetre, proveït de dos mànecs equidistants que permeten exercir-hi pressió o estirar-lo. També trobem la semiesfera d'equilibri o bosu (de l'anglès *BOSU*, una marca comercial de l'empresa del mateix nom), consistent en una mitja esfera de material flexible i una base circular rígida que es fa servir sobretot per a treballar l'equilibri.

Manuella i pesa russa. Imatge original: Freepik. Imatge derivada: TERMCAT

Més enllà del material, també s'ha consolidat tot un vocabulari vinculat a les dinàmiques d'entrenament. Parlem de conceptes com ara els entrenaments basats en sèries (no *heats*) o els entrenaments de càrdio, que poden incloure alguns exercicis com ara els esquats. Tots ells són conceptes que s'han anat fent habituals entre usuaris de perfils molt diversos i, en conseqüència, el que busquen totes aquestes formes catalanes és fer més entenedora i coherent la comunicació en aquest àmbit.

Tota aquesta terminologia per conèixer el material i les dinàmiques d'entrenament és importantíssima, però el que també ho és, és poder demostrar la feina feta dient que estem cruixits o cruixides. Perquè en català no tenim *agulletes*, tenim *cruiximent*. Això sí, si som de les illes, direm que estem esbraonats o esbraonades o que tenim esbraonament. Però ens n'hem d'oblidar de *tenir agulletes*, amb tantes alternatives. De fet, també ens en podem oblidar si, després de l'exercici físic, fem uns bons exercicis d'estirament. O, encara millor, si ens fem un massatge suau amb un *corró* d'escuma, que potser és més agradable.

Podem consultar les fitxes terminològiques d'aquests termes i d'altres de relacionats al *Diccionari general de l'esport* i a la infografia *Termes del gimnàs: material* del TERMCAT.

Mantenir el català amb el veïnat

Joan Tudela, escriptor i periodista

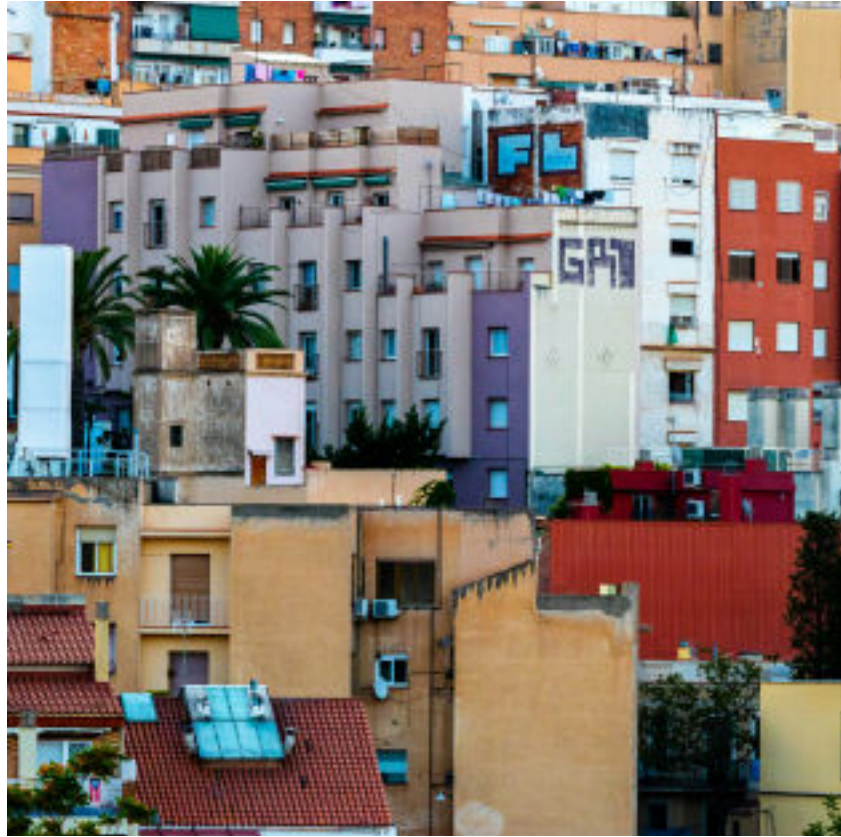
Entre nosaltres, la llengua catalana és massa sovint la llengua submergida. Per què en diem així: submergida? Perquè a l'hora de la veritat, és a dir, en l'ús real, sobretot en el més important dels usos lingüístics, que és la parla interpersonal, és una llengua submergida en el sentit que cada dia milers i milers de parlants plenament capaços d'expressar-se en català es passen sense necessitat cada dos per tres al castellà, fet importantíssim que impedeix que la llengua catalana gaudeixi de la vitalitat que hauria de tenir.

Com que de tot i alhora no es pot parlar, ens centrarem en l'ús de la llengua amb el veïnat. Una cosa que entra de ple en la vida quotidiana, que és de fet la vida real (recordem que quan Josep Pla sentia a parlar de la vida quotidiana deia: que és que n'hi ha cap altra, de vida?). Centrem-nos, doncs, en el veïnat, perquè de veïns tots en tenim.

Qui són els veïns segons el diccionari? Un veí o veïna és algú que està situat a prop i sobretot que és una persona que habita en un mateix municipi, barri o casa que una altra.

Quina és la història d'aquesta paraula? El diccionari etimològic ens explica que veí ve del llatí vicinus. I aquesta paraula és un derivat de vicus, que en llatí significa barriada, llogaret, poble. Veí és, per tant, una paraula de la llengua de sempre i de tota la nostra àrea idiomàtica.

A l'hora de practicar el civisme lingüístic, és una bona idea començar pels veïns. N'hi ha que, a més a més de ser veïns, són alhora amics o familiars; però per a la gran majoria de persones els veïns són veïns

De veïns, tothom en té (Foto: Matthieu Rochette/Unsplash)

i prou. Els veïns no són permanents i el veïnatge tampoc: poden canviar els nostres veïns i podem canviar nosaltres de domicili, cosa que ens permet, tant en un cas com en l'altre, fer foc nou si cal.

Jo mateix, sense anar més lluny, vaig tenir l'oportunitat de fer foc nou quan vaig anar a viure on visc ara: un edifici de 50 pisos repartits en dues escales, cadascuna amb el seu ascensor, i que comparteixen l'entrada del carrer i constitueixen una mateixa comunitat de propietaris.

Val a dir que quan vaig anar a viure al pis que ara és casa meua ja practicava el que predico en aquest article. Des de bon començament i durant tots els anys que fa que hi visc he parlat sempre amb tots els veïns de l'edifici en català i no he parlat mai amb cap veí del català.

Del que es tracta és de parlar amb els veïns en català i no pas de parlar del català amb els veïns

A les converses entre veïns, sempre fem una tria lingüística (Foto: Carlos Ibáñez/Unsplash)

Mantenir-nos en l'ús del català a la vida quotidiana és la millor contribució que podem fer a la vitalitat de la llengua

mantenir-nos en l'ús del català a la vida quotidiana és la millor contribució que podem fer a la vitalitat de la llengua, canvi que, com qualsevol altre canvi personal, d'entrada no és fàcil; però val la pena i, un cop fet el canvi, mantenir-lo sí que és certament fàcil.

Els veïns són persones que formen part indestriable de la nostra vida quotidiana, però hi tenim generalment un tracte diguem-ne de baixa intensitat, sobretot si tenim la sort de no tenir cap problema amb cap veí, ja que si no, tal com ens diu el refranyer popular, «Qui té mal veí, té mal vespre i mal matí». Els bons veïns són aquells amb qui compartim només els pocs espais de relació típics dels que són bons veïns i cadascú a casa seva. Quins són aquests espais? Si els identifiquem, dibuixarem el mapa de les situacions comunicatives amb els nostres veïns.

La majoria de gent de la nostra àrea idiomàtica vivim en cases de pisos. Les noves, totes tenen ascensor i moltes d'antigues que no en tenien, el van incorporant; malgrat que també és veritat que encara hi ha força escales sense ascensor. Hem començat parlant de l'ascensor perquè és, segurament, l'espai més freqüent de conversa entre veïns.

Al vestíbul coincideixen, quan vénen del carrer, veïns que potser compartiran un viatge d'ascensor i una mateixa conversa en tots dos espais, al vestíbul i a l'ascensor. Però també pot ser que es creuin al vestíbul un veí que va cap a casa seva i un altre que va cap al carrer.

El vestíbul és també el lloc on es fan les assemblees de la comunitat de propietaris, que són l'única situació comunicativa en què els veïns es relacionen de manera formal, en el marc de l'ordre del dia de cada reunió. Però d'aquestes reunions no en parlarem aquí, perquè mereixerien un article sencer i perquè les assemblees són reunions regulades legalment.

Cal dir que, per sort o per desgràcia, els terrats i els celoberts, que tan importants eren en la vida social d'abans, ara tendeixen a desaparèixer com a àmbit de relació entre veïns.

Quin és el preu que he hagut de pagar per mantenir l'ús del català amb tots els veïns? En termes de conflictivitat, el cost ha estat zero. Conflictivitat zero.

En termes d'esforç personal, el cost ha estat també zero per la senzilla raó que quan vaig venir a viure on ara visc ja feia temps que havia fet l'esforç psicolingüístic d'adquirir el costum de no passar-me al castellà innecessàriament.

En inversió de temps, no he trigat pas més a l'hora de parlar amb els veïns del que hauria trigat parlant-los en castellà. Al contrari. He trigat menys. Pel fet que quan parlem en català, com que la nostra llengua té tants monosíl·labs, acabem abans.

A l'edifici on visc, situat al barri del Baix Guinardó de la ciutat de Barcelona, n'hi ha que a casa seva parlen en castellà, n'hi ha que parlen en català i hi ha cases on conviuen totes dues llengües. Tothom, però, entén el català. Per tant, m'adreço a tothom en català i no demano a ningú que canviï de llengua.

I tan fàcil com és!

Segur que és tan fàcil? La veritat és que en aquesta història que acabo d'explicar, sí; però si ha estat fàcil és perquè ja havia fet els deures abans de venir a viure on visc ara: m'havia convençut que

Aconseguir que el català deixi de ser la llengua submergida i sigui d'ús normal depèn de nosaltres

Finalment, coincidim amb molta freqüència amb els nostres veïns de l'escala als carrers que envolten el nostre edifici i en alguns comerços de proximitat.

No tothom viu, però, en cases de pisos. Molta gent de la nostra àrea lingüística viu en cases unifamiliars, ja sigui dins d'una vila o en una urbanització. En aquests casos, el carrer conserva la seva antiga funció d'espai de relació entre veïns.

També hi ha gent que, a més a més de l'habitatge habitual, té una segona residència en un bloc d'apartaments o com a casa unifamiliar.

Evidentment, tant veïns són els de la primera com els de la segona residència.

Parlem ara de les situacions comunicatives que es creen en cada espai. Amb un bon dia n'hi ha prou per saludar el veí amb qui ens creuem al vestíbul de l'escala on vivim. Amb un gràcies n'hi ha prou per

respondre el gest que ha tingut el veí que ens ha cedit el pas a la porta del carrer. Aquest bon dia i aquest gràcies, adreçat a veïns amb qui fins ara potser no hem parlat en català, és una bona manera de combatre el català submergit. Aquestes salutacions senzilles en català són, també, una bona manera d'iniciar el canvi lingüístic personal, si és que el volem fer de forma gradual i no de cop i volta.

Com que el futur del català es juga sobretot a la vida quotidiana, la suma de milers i milers de bons dies i gràcies pot significar un pas endavant per enfortir la vitalitat de la llengua catalana. La notícia no apareixerà ni a la televisió ni a les xarxes socials, però de tota manera serà una bona notícia. No és veritat que el que no surt a la televisió ni a les xarxes socials no existeixi: la realitat quotidiana també existeix.

Dins de l'ascensor, amb el veí amb qui coincidim podem parlar del temps o de qualsevol altre tema. Les converses d'ascensor entre veïns constitueixen un àmbit d'ús lingüístic on no hauria d'imperar el català submergit. Fer del català la llengua viva de les nostres converses d'ascensor amb els veïns pot semblar poca cosa, però realment és una contribució clara a la vitalitat de la llengua, que només podem fer nosaltres: cap acord institucional no pot canviar la llengua de les converses d'ascensor.

Al veí a qui ja saludem en català al vestíbul i amb qui ja mantenim en català les converses d'ascensor, no ens ha de costar gaire d'adreçar-nos-hi també en català quan ens el trobem als carrers que envolten el nostre edifici o quan hi coincidim comprant als comerços de la vora de casa. Així tancarem el cercle virtuós amb el veïnat.

En conclusió: aconseguir que la llengua catalana deixi de ser la llengua submergida i sigui la llengua d'ús normal a tota la nostra àrea idiomàtica depèn —no només, però també— de la suma de tot de decisions individuals.

Per acabar, ens pot ajudar una reflexió filosòfica. L'estoïcisme és una de les grans tradicions de saviesa, oi? Doncs el primer dels principis d'aquesta filosofia de la vida fa així: diferència sempre allò que depèn de tu d'allò que no en depèn, i centra't en allò que depèn de tu. En altres àmbits és diferent, d'acord, però mantenir el català amb el veïnat depèn de tu. 🇪🇺

Massa sovint, el català és una llengua submergida, que es coneix però no es fa servir (Foto: Guillaume Deguilhem/Unsplash)

La UGT impulsa el projecte Vincles d'Òmnium a l'Hospital de Sant Celoni

La iniciativa vol reforçar l'ús oral del català a l'àmbit laboral

Eva M. Librado, presidenta del comitè d'empresa de l'Hospital de Sant Celoni

L'Hospital de Sant Celoni, amb l'impuls de la UGT, s'ha convertit en el primer centre sanitari del Vallès Oriental a impulsar el projecte **Vincles**, una iniciativa d'Òmnium Cultural que vol reforçar l'ús oral del català en l'àmbit laboral. El programa, que ja ha funcionat amb èxit en entorns escolars, comercials i comunitaris, inicia ara una prova pilot al sector sanitari amb la participació d'aquest hospital.

A l'Hospital de Sant Celoni, la formació s'adreça a professionals de totes les categories professionals que no siguin catalanoparlants habituals i que vulguin guanyar confiança i fluïdesa en l'ús oral de la llengua. No s'exigeix cap nivell previ, ja que el programa es basa exclusivament en la pràctica oral i en la quotidianitat de la conversa. Les sessions, que estan sent molt dinàmiques i participatives, es basen sobretot en activitats de *rol-play* simulant situacions reals en l'atenció al pacient i del dia a dia professional.

La formació té una durada total de 20 hores per participant, distribuïdes en sessions de 120 minuts els dimecres, a partir del 15 d'abril i fins el 17 de juny de 2026. Els grups estan formats per sis persones no catalanoparlants i dues de catalanoparlants, que actuen de suport lingüístic.

Malgrat que la participació és voluntària, les sessions tenen consideració d'hores de formació obligatòria i el seu cost anirà a càrrec de l'empresa gràcies a l'acord entre la secció sindical d'UGT i la Direcció del centre, amb el suport del Patronat de l'Hospital de Sant Celoni.

Tot i això, la captació de persones voluntàries no catalanoparlants ha estat especialment complexa. La majoria dels professionals només podien participar-hi fora del seu horari laboral i aquest fet —malgrat que l'empresa els compensi les hores— dificulta la conciliació. A més, la càrrega assistencial i el ritme propi del sector fan que la implicació de les persones treballadores en activitats formatives voluntàries sigui un repte afegit. Aquest context reforça encara més el valor de la iniciativa.

Amb aquesta iniciativa, l'Hospital de Sant Celoni reafirma el seu compromís amb la qualitat comunicativa en l'atenció al pacient i amb la cohesió interna dels equips. Tant Òmnium com els agents socials implicats confien que el projecte tingui continuïtat i es pugui ampliar en futures edicions, consolidant el català com una eina natural, útil i compartida en l'entorn sanitari.

Vincles neix amb l'objectiu de facilitar que les persones que arriben a Catalunya puguin viure i treballar en català amb naturalitat. Segons Òmnium Cultural, es tracta d'estendre al món laboral una iniciativa que ja ha demostrat resultats positius en altres àmbits. El passat mes de gener, PIMEC, la Unió Empresarial Intersectorial, Foment del Treball, els sindicats CCOO i UGT i Òmnium van signar el conveni marc per dur a terme aquesta primera prova pilot al Vallès Oriental i començar a obrir així nous espais de conversa en català dins de les empreses.

Un dels primers de conversa, el mes de maig d'aquest any (Foto: Eva M. Librado)

Ara més que mai: La *teva* llengua és la *meua* llengua

Annabel Gràcia i Damas, Departament d'Educació i Formació Professional de la Universitat Rovira i Virgili

Algú podria pensar que hi ha un error en el títol d'aquest article —o més aviat subtítol— i aquest algú fins i tot podria haver obviat les cursives. En efecte, en un temps de supervivència incerta per al català, potser el més adient hauria estat escriure «la *meua* llengua és la *teva* llengua», en un gest amable d'acolliment i integració cap a les persones nouvingudes. I no hauria estat pas una mala idea. Ans la qüestió que es vol tractar en aquestes ratlles no és aquesta.

Ja ningú nega que vivim un moment complex per a la llengua catalana. Lluny de percepcions simplistes o discursos acomodats, la realitat és que la nostra llengua afronta avui uns reptes profunds que, en molts aspectes, són fins i tot més delicats que els viscuts durant la Dictadura. Aleshores, la repressió era explícita i generava una reacció clara de resistència; avui, en canvi, la pressió és més subtil i difusa i, per això mateix, més difícil de combatre. La globalització, la predominança d'altres llengües en entorns digitals i audiovisuals, i sobretot certes dinàmiques socials com sobretot la *mal entesa educació* de tants catalans que es passen al castellà a la primera de canvi han anat erosionant espais d'ús del català sense que en siguem plenament conscients.

Ara bé, cal recordar que la llengua no és només un mitjà de comunicació i un instrument de cohesió cap als altres; és també quelcom inherent a les persones, allò amb què pensem i sentim, amb què ens identifiquem individualment i col·lectiva. En aquest sentit, cal seguir treballant *amb* i *per* la llengua cap enfora, però ens cal una reflexió profunda com a comunitat lingüística per seguir-hi treballant també cap endins. I en aquesta qüestió els docents tenim un rol molt important.

I és que, per bé que durant els anys de la normalització lingüística, especialment els 80, el sistema educatiu del nostre país va jugar un paper fonamental en la recuperació del català, aquella etapa també va deixar algunes inèrcies discutibles, com la tendència d'alguns docents a ultracorregir els alumnes. A les Terres de Ponent i segurament també a les Terres de l'Ebre, molts hem viscut o hem sentit anècdotes en què mestres i professors esmenaven a estudiants formes com *tindre* (per *tenir*), *dos* (per *dues*) o *roig* (per *vermell*). Aquesta

pràctica, tot i que segurament benintencionada i alineada amb la idea fabriana d'enfortir el català, va contribuir sens dubte a generar inseguretat lingüística i allunyar alguns parlants —els del bloc occidental fonamentalment— del seu ús natural i fluid de la llengua. Tant és així que jo mateixa —filòloga catalana— m'he vist corregida en reiterades ocasions no només per companys docents d'altres àrees sinó pels meus propis alumnes. I el més greu és que això no únicament succeeix en terres tarragonines i gironines, sinó en aquelles en què aquestes formes (*tindre*, *dos* i *roig*) són les pròpies, tradicionals i igualment normatives: les terres lleidatanes.

Alguns estudis recents evidencien les conseqüències gens negligibles a què contribueixen aquesta mena de conductes —la ultracorrecció— en relació amb els parlants d'un determinat dialecte (estigma, complex d'inferioritat, esquizofrènia lingüística, autoodi, subordinació, substitució, desaparició...). En el cas català hi ha diverses recerques d'Esteve Valls com *El lleidatà, un parlar en recessió* (2018) i de Mar Massanell com *La desintegració del català nord-occidental* (2026) amb títols prou alarmants. I és d'aquí que sorgeix la necessitat de fer una introspecció entre aquests parlants —i per extensió entre la resta dels catalans— per tal d'esbrinar fins a quin punt ens afecta la nostra llengua com a individus i la nostra varietat dialectal (no oblidem que sense dialectes no existiria la llengua, perquè el que en realitat parlem són els dialectes i no les llengües, ens diria el professor J.M. Nadal). D'aquí, doncs, naix *Aquesta llengua que estimo: la vinculació emocional dels parlants amb la seua varietat lingüística* (2023, Pagès Editors) d'una servidora.

En una època com l'actual en què el nostre sistema educatiu ja no ignora la importància de les emocions sinó que les treballa a tots els nivells, no podem continuar passant per alt que les llengües també es poden sentir i fins i tot es poden estimar. Estimar el català significa no estigmatitzar-lo, no ocultar-lo, emprar-lo tothora i amb totes les seues variants. Ara bé, això passa per reconèixer-ne la diversitat de formes i expressions, sobretot quan ja fa una colla d'anys que la normativa, amb una encertada visió més flexible i descriptiva, en reconeix la variació interna. En efecte, la publicació de la nova *Gramàtica de la llengua catalana* el 2016 per part de la

Presentació d'*Aquesta llengua que estimo*, d'Annabel Gràcia i Damas, a la Biblioteca Pública de Sort el 10 de maig de 2025. D'esquerra a dreta, l'autora i Pep Coll, escriptor.

Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans va representar un pas important en aquesta direcció. A banda d'actualitzar criteris, convida a entendre el català com un sistema més ric i divers, capaç d'integrar diferents usos sense perdre coherència i on totes les varietats de la qual han de ser valorades i respectades.

Si, com a docents, tenim més que superat el debat en què català i valencià són la mateixa llengua amb noms distints, hem de ser capaços també de sobreposar-nos al monocentrisme lingüístic que fa bandera del català central —fonamentalment barceloní— com l'única manera vàlida de fer ús de la llengua en situacions formals. I és que el català que es projecta aquest 2026 es concep cada vegada més com una llengua *polimòrfica* i *composicional*, és a dir, un idioma que admet diverses formes legítimes i que es construeix a partir de la suma de les seues varietats. La unitat no implica uniformitat, sinó reconeixement de la diversitat interna dins d'un marc comú. Aquesta perspectiva no debilita la llengua, sinó que la reforça, perquè la fa més representativa i més inclusiva —i nosaltres, els docents, d'inclusivitat, en sabem un niu!—. Acceptar aquesta diversitat és clau per garantir-ne la vitalitat i per contribuir a l'assoliment del benestar lingüístic de tots els parlants.

Per altra banda, és ben sabut que els dos grans pilars d'una llengua són els mitjans de comunicació i l'escola. Ambdós espais no només transmeten coneixements, sinó també models lingüístics i actituds envers la llengua. Si el català hi és present de manera natural, rica i variada, tindrà més possibilitats de mantenir-se viu i de fer-se valer. Com a docents, doncs, tenim una gran responsabilitat en matèria lingüística i intralingüística.

En aquest context, no sorprèn que s'hagi plantejat l'obligatorietat d'acreditar un nivell C2 de català per als professionals de l'àmbit educatiu. Malgrat ser encara una decisió polèmica (tot i que presa amb la LEC 2009!), resulta raonable si es té en compte que la llengua és la nostra principal eina de treball i, a més, que no té cap sentit que l'alumnat en acabar l'Educació Secundària obtingui el certificat equivalent del mateix nivell lingüístic que té com a requisit el professorat, això és el C1. Segurament durant anys s'ha descuidat aquesta dimensió, i ara es fa necessari recuperar un grau d'exigència que garanteixi la qualitat de l'ensenyament i la transmissió lingüística.

Així, el paper dels professors (reciclatos) de Llengua catalana és fonamental, però no ens és exclusiu. Cal que tot el professorat s'hi impliqui. Això inclou també els equips directius, que tenen la responsabilitat de liderar projectes lingüístics coherents i inclusius. La llengua, com a pont d'integració, ha de ser emprada en la forma i naturalesa de cada territori, sempre sota el rigor necessari. Convé trobar l'equilibri entre els trets lingüístics propis de cada territori i els elements compartits que garanteixen la intercomprensió. Aquesta combinació permet mantenir la riquesa de la llengua alhora que en reforça la cohesió. No es tracta d'escollir entre diversitat i unitat, sinó de fer-les compatibles.

Ara més que mai, cal entendre que el català és un projecte compartit. Dir «la *teva* llengua és la *meua* llengua» no és només una afirmació simbòlica, sinó un compromís col·lectiu. Només des d'aquesta consciència es podrà afrontar amb garanties els reptes del present i del futur d'una escola pública catalana la llengua vehicular de la qual és el català. Però ha de ser el català de tots.

En memòria de Joaquim Arenas

Artífex de la immersió lingüística a Catalunya i del Projecte Joan Palomba de l'Alguer

Andreu Bosch i Rodoreda, professor jubilat d'ensenyament secundari i de la Universitat de Barcelona

A final de l'any passat ens va deixar el mestre i pedagog Joaquim Arenas i Sampera (Mataró 1938 – Premià de Mar 2025). Format al Maresme, fou alumne del Col·legi Valldemia i del col·legi Sant Antoni dels Salesians de Mataró, i ingressà al seminari menor de la Conreria el 1952. I el curs 1995-1996 es llicencià en Ciències de l'Educació per la Universitat de Barcelona.

Joaquim Arenas és un personatge polifacètic, des de la seva tasca de mestre de català en la clandestinitat i des de l'activisme a Òmnium Cultural organitzant la Delegació d'Ensenyament del Català (on es va concebre el concepte d'escola catalana en llengua i continguts, que després s'aplicaria des de la Generalitat de Catalunya) fins al seu pas pel Departament d'Ensenyament, impulsant el SEDEC, el Servei d'Ensenyament del Català, amb la introducció a Catalunya dels programes d'immersió lingüística, per fer possible l'escola catalana i en català. I no podem obviar la tasca dinamitzadora de l'ús de la llengua catalana en l'àmbit educatiu a l'Alguer, a la Catalunya Nord, al País Valencià, a les Illes Balears i a la Franja de Ponent.

He conegut l'Arenas cap del SEDEC (1984-2003) i l'Arenas formador de professorat de català, sempre des del rigor, el compromís i la tenacitat d'acció, sovint a contracorrent. No endebades va assessorar els governs de Bolívia (1991) i Guatemala (2000), en qualitat d'expert, en la incorporació de les llengües indígenes en llur sistema educatiu. Des del SEDEC, va ser artífex del model d'escola catalana en llengua i continguts, va coordinar el reciclatge de català per a mestres en el moment de més abast, va promoure i impulsar el Programa d'Immersion Lingüística i va organitzar l'equip d'assessors lingüístics que van tutelar el canvi de llengua vehicular a l'educació catalana.

Però jo sempre he conegut l'Arenas amb tàndem amb la Margarida Muset i Adel

(Barcelona, 1945) –impulsora del SEDEC, mestra i llicenciada en Pedagogia per la Universitat de Barcelona (1972)–, la que ha estat la seva parella els darrers decennis (mitja vida, de fet). A tall d'exemple, el curs 2002-2003 Muset torna a presidir la Comissió d'escolarització d'educació infantil i primària de Barcelona, en tractar-se d'una tasca que comportava aplicar nova normativa i, per tant, per tractar-se de nou d'un procés experimental. En aquest càrrec va ser responsable d'escolaritzar, durant tot el curs escolar, més de 3.000 alumnes de nova incorporació al nostre sistema escolar, a més dels aproximadament 23.000 que hi van obtenir plaça a Barcelona de nou. I el desembre de 2010 és nomenada, en funcions, subdirectora general de la Inspecció d'Educació de Catalunya, càrrec que exerceix fins al setembre de 2013, data de la seva jubilació.

Andreu Bosch i Joaquim Arenas en l'homenatge a Francesc Manunta al cementiri de l'Alguer, febrer de 1995. Arxiu Nacional de Catalunya, FOTO-PIC (Arxiu Pere Català, titular drets: Rafael Català Dalmau)

És innegable que el tàndem Arenas-Muset és indispensable per entendre els avenços i la lluita per la llengua catalana com a llengua vehicular del sistema educatiu de Catalunya. En aquest sentit, Enric Larreula va fer la glossa conjunta de la concessió de la Medalla d'Honor del Parlament de Catalunya a Joaquim Arenas i Sampere i a Margarida Muset i Adel el passat setembre de 2022.

També vaig seguir el pas de Joaquim Arenas com a rector de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent el 1995, i el seu rectorat es va distingir per l'impuls del rigor acadèmic i pels canvis notables en l'estructura i el funcionament. Fins i tot trepitjant alguns ulls de poll, com era habitual en ell quan agafava les regnes d'un projecte de país, de llengua i cultura.

Però sobretot he conegut l'Arenas activista cultural a l'Alguer, de la mà de l'amic mutu Francesc Manunta (1928-1995), que va impulsar Òmnium Cultural de l'Alguer, entitat que el 2022 va fer 30 anys. A Sardenya, a les beceroles de la introducció del català a les escoles de l'Alguer, va tractar amb el Provveditorato agli Studi di Sassari (aleshores l'autoritat educativa provincial) per obtenir l'autorització per a la fase experimental del que després esdevindria el Projecte Joan Palomba (1999-2012). Algú havia d'abordar la qüestió i ell ho va fer, amb complicitats alguereses (no totes les que haurien calgut) i complicitats catalanes, com la d'un servidor (que, entre 1993 i 1996, vaig ser professor de català a la Universitat de Sàsser). Amb ell i amb el professor Ignazio Delogu (1928-2011), responsable dels estudis catalans a la Universitat de Sàsser, i Francesc Manunta, vam crear el Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori de l'Alguer, des d'on dinamitzàvem, d'una banda, un grup de mestres i docents de les escoles alguereses i, d'una altra, un grup de joves per a l'elaboració de materials didàctics adaptats a l'alguerès. Ell hi trobava els recursos econòmics i compartíem projectes i idees amb els docents de les escoles de l'Alguer. I jo l'ajudava a executar-les de l'Alguer estant, com a primer coordinador del Centre de Recursos Pedagògics; després ho continuà fent, amb una tasca incansable i impagable, amb Luca Scala, el primer coordinador alguerès del Centre de Recursos Pedagògics, l'artífex del model d'alguerès escrit aprovat per l'Institut d'Estudis Catalans el 2002 i publicat el 2003 (*El català de l'Alguer: un model d'àmbit restringit*). Més tard, va impulsar, juntament amb professors i mestres del Centre de

Joaquim Arenas i Luca Scala a l'estudi de Pere Català a Barcelona. Arxiu Nacional de Catalunya, FOTO-PIC (Arxiu Pere Català, titular drets Rafael Català Dalmau)

Recursos, especialment amb Francesca Dinapoli, la Costura, «escola algueresa projecte europeu», primera escola infantil en català-italià-anglès, que va sobreviure alguns anys. I sense obviar l'aposta d'Arenas per la formació dels docents, sempre indispensable, a través de les diverses edicions de l'Escola d'Estiu de l'Alguer (1994-2010).

Personalment, a tall d'agraïment pòstum, a Arenas li dec el suport editorial al meu llibre *El català de l'Alguer* (2002), i altres publicacions, com el *Tintín al país de l'or negre* (1995) en alguerès (adaptat amb la participació del grup de joves del Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori de l'Alguer), i la beca que ens va permetre publicar, a Susanna Sanna i a mi, el recull d'etnotextos *Històries de l'Alguer, entre la marina i la campanya* (1996), amb pròleg seu com a cap del SEDEC.

El seu llegat és immens. I, com ens recorda sempre Margarida Muset en els darrers homenatges a Joaquim Arenas *in memoriam*, ens interpel·la a seguir lluitant pel present i pel futur de la llengua catalana, a maldar amb tenacitat i eficiència per la utilitat i per la pervivència (i, doncs, per la preeminència) de la llengua catalana en l'àmbit educatiu, adaptant-nos a la realitat demogràfica pluricultural i plurilingüe de l'alumnat i les famílies. Però sense passes enrere, sense posar en risc el futur ni la vitalitat de la llengua catalana a l'escola pública catalana. 🇪🇺

En memòria de Joaquim Arenas Una vida per la llengua, una vida per Catalunya

Francesc Ricart, extècnic del SEDEC

En començar aquest paper dedicat a la trajectòria de Joaquim Arenas, mort aquest desembre passat, hi ha convocades jornades de lluita dels docents al Principat que, en el gruix de les reivindicacions, hi inclouen afrontar els greus dèficits relacionats amb la llengua; a les Illes la llengua catalana continua rebent de valent i al País Valencià s'han despenjat amb la *censura* dels autors catalans que no són valencians en el currículum de la literatura... De fa temps, i això encara és més greu, estudis, enquestes i veus enteses mostren uns resultats desoladors que ens alerten de l'estat precari de la llengua al carrer i al sistema educatiu. Vivim en un autèntic estat d'emergència nacional lingüística.

Bona part de l'obra de Joaquim Arenas transcorre i conflueix en la seva vida professional a l'Administració, des

de la Generalitat provisional de Josep Tarradellas, quan un decret de 22 de maig de 1978 creava el Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC), fins a la jubilació, el 2003. Per cert, que el SEDEC va ser el primer servei de la Generalitat provisional; Joaquim Arenas hi va ser des del principi i, des del 1983, com a cap del Servei.

Durant el franquisme, a Catalunya i arreu dels països de parla catalana, el català no hi era, a l'escola. Si fem un esforç mental ens podem adonar, amb els ulls d'avui, de com d'ingent i gegantí havia de ser l'esforç per a fer del català la llengua de l'escola on, per començar, la immensa majoria dels docents n'era analfabeta. Situats en l'últim quart del segle passat, segur que deveu recordar –o n'heu sentit a parlar– com va irrompre la febrada de la *cosa del català*: a l'escola tot era parlar de les hores de català, dels mestres de

català, de matèries *en català*, del *Reciclatge* de català i els títols de Mestre de Català o del Certificat de Capacitació, més endavant el Mòdul, el requisit lingüístic... Del no res calia bastir una obra de dimensions colossals. Es van organitzar els cursos de Reciclatge que havien de formar els mestres i professors de secundària perquè cobrissin *les hores* de l'assignatura de Llengua Catalana del currículum. Centenars de cursos de llengua i de didàctica de la llengua i de cultura formaven milers i milers de docents que, en acabar la jornada laboral, dedicaven hores per a formar-se...

Van ser anys frenètics: calia muntar una escola catalana en llengua i continguts, la gran consigna que es vol magnificar des de l'Administració educativa el nucli dur de la qual és el SEDEC, des d'on Joaquim Arenas juga fort, bregant dins la mateixa Conselleria amb les direccions generals, la Inspecció educativa, les delegacions territorials i, fins i tot, amb Presidència –més d'una vegada va recórrer a trucar a la porta del president Pujol– sempre per a aconseguir recursos humans i formar

Acte de celebració de les primeres eleccions democràtiques al porxo de la UAB, 1975
(Arxiu de l'associació de mestres Rosa Sensat)

equips d'assessors i coordinadors per *vendre* i guanyar la idea de l'escola catalana.

Joaquim Arenas és a totes les fotos del procés de la incorporació de la llengua catalana a l'escola fins a consolidar la catalanització del sistema educatiu. Des de mitjans dels anys vuitanta, els equips d'assessorament i coordinació del SEDEC *ataquen* els diferents flancs: convèncer els claustres per catalanitzar el centre, aportar-hi eines metodològiques avançades, implicar els ajuntaments per col·laborar a la catalanització de les escoles... Un punt d'inflexió va suposar l'aplicació dels Programes d'immersió lingüística impulsats pel SEDEC, una eina d'èxit que demanaven molts centres amb majoria d'alumnes de famílies no catalanoparlants; sí, ho heu llegit bé: molts centres ho demanaven conscients de l'eficàcia per a la catalanització. La feina del SEDEC va ser ingent i d'alguna manera la immersió lingüística –l'aplicació dels programes i metodologies d'immersió– ha continuat marcant l'escola fins als nostres dies, sobretot amb l'arribada d'alumnes de famílies migrades cada curs als centres i amb la necessitat d'una acollida escolar digna –ara en diem inclusiva– que a casa nostra ha de ser en català. El paisatge escolar i municipal va canviar amb l'aparició de les aules d'acollida

per a alumnes d'incorporació tardana, concebudes en principi per a alumnes de secundària. Això que situem quan comencen els anys noranta ha presidit en bona part un dels reptes –repte, Arenas no volia dir-ne problema– que han condicionat i condicionen l'escola catalana.

La catalanització del sistema educatiu era l'obsessió de Joaquim Arenas, cosa que volia dir que, a més de l'assoliment dels nivells acadèmics establerts, el centre ha de tenir la llengua catalana com element de cohesió i referència indefectibles que requereixen la implicació necessària de tots els components del centre. De tots: claustre, col·laboradors externs, personal no docent (monitors, menjador...) i de totes les activitats. De totes: en l'exercici de la docència, en les relacions escolars i en les interpersonals, a l'hora del pati, sí, calia guanyar el pati!, un altre lema de la factoria Arenas.

Catalanització que es proposava materialitzar en l'acció del SEDEC, un Servei que era més que un servei que, durant molt

temps, sovint de manera solitària, va «justificar» l'acció del Govern i l'administració educativa en el tractament del català al sistema educatiu: això és cosa del SEDEC, dels de l'Arenas... I l'Arenas i el SEDEC a escarrassar-se pel català a l'escola en tots els fronts, fins arribar a l'Alguer... Joaquim Arenas, amb tot el país al cap, de Fraga fins a Maó, també es va ocupar de connectar i implicar les administracions de tots els Països Catalans propiciant i impulsant programes de col·laboració mitjançant una Comissió Interterritorial de la Llengua que reunia responsables de les administracions educatives de Catalunya Nord, Andorra, les Illes, el País Valencià i l'Aragó. Sí, catalanitzar l'escola en llengua i continguts, catalanitzar el país, esdevenir un país normal. Vet ací la idea, la fixació que tenia Joaquim Arenas. Beneïda fixació.

Abans d'enviar l'article, a la Nit de les Lletres Catalanes Joaquim Arenas va ser una de les personalitats recordades; minuts després, el guanyador del Sant Jordi hi feia un discurs reivindicatiu per la llengua i el País que, ben segur, hauria signat el nostre Joaquim Arenas; després, també ho sabeu, han continuat jornades de vagues i protestes dels docents per exigir millores, per exigir una escola com cal...

El Taller de Músics s'acosta al seu cinquantè aniversari amb una trajectòria consolidada com a institució de prestigi internacional. Fundat el 1979 al cor del Raval, l'antic barri Xino de Barcelona, allò que inicialment semblava un castell de vent —una escola especialitzada en jazz, *flamenco* i músiques populars— ha esdevingut un referent pedagògic i cultural inqüestionable. Actualment, és molt més que una escola pionera: ha construït un sistema propi d'educació, creació, producció i difusió musical.

El seu mètode innovador, basat en l'intercanvi creatiu, l'experiència en grup i l'accés immediat a l'escenari, ha format milers de músics. Entre els més coneguts podríem destacar Rosalía, Miguel Poveda, Sílvia Pérez Cruz, Andrea Motis, Duquende, Judit Neddermann o Salvador Sobral, tant com a alumnes, com a col·laboradors o professors convidats.

Avui, a prop dels cinquanta anys i amb reconeixements com la Medalla d'Or al Mèrit en les Belles Arts, el Taller continua sent un potent i reconegut motor de creació, innovació i transformació social.

Un dels principals impulsors, Luís Cabrera, ha cedit recentment la presidència de la Fundació i ha passat a ser-ne president d'honor, tot mantenint un vincle vital amb el projecte. Cabrera ens explica les dificultats que varen haver de superar en els inicis del somni: una iniciativa *underground* nascuda per omplir un buit, amb la confluència de músics de diferents procedències. Va ser —ens diu— una aposta decidida per la diversitat i la integració cultural en un espai inexistent en la pedagogia del jazz i del *flamenco* a l'Espanya de finals dels anys setanta.

Memòries i desmemòries

Luís Cabrera, president de la Fundació Taller de Músics
Fotografies de l'arxiu del Taller de Músics

De tant en tant, a la memòria —que suposem que viu amagada en algun racó del cervell— li cal un bon raig d'aigua freda perquè es desperti. Això de «és com si m'haguessin tirat un gerro d'aigua freda» es diu quan un s'efondra i se sent fracassat per qualsevol entrebanc social, d'amics o familiar. Una dutxa d'aigua freda va molt més enllà que rebre un simple gerro d'aigua. Et sacseja, i el xoc contra la pell desperta els porus i et travessa fins al moll de l'os.

Altres vegades, la desmemòria arriba quan et cauen al damunt, des de certs focus de poder, tones d'aigua molt calenta. Llavors surt allò d'«el tal o el tal altre té memòria de mosquit». Deu ser perquè les dutxes calentes, tan confortables, no arriben al *jondo* de l'ésser: ni a l'os ni al moll de l'os.

Vull deixar clar, aquí i ara, les dificultats que vam patir el grup impulsor del Taller de Músics l'any 1979. Sense haver fet mai cap anàlisi seriosa, més de quatre dècades després d'aquell naixement, hi ha raons històriques de pes que expliquen aquells entrebancs i que convé recordar. Els textos escrits són com un registre públic on anar quan, els qui volen que visquem en l'oblit, no guanyin la partida al nostre pas per aquesta terra.

El Taller va sortir a la llum en un local del carrer

Requesens cantonada Cendra (barri Xino), el setembre del 79, a quatre passes de la Riera Alta i la Ronda de Sant Antoni. Al mig, la *calle de la Duda* (ara plaça del Dubte). Potser la sort que ens va tocar va ser justament la proximitat al dubte. Crec que aquest intangible va ser el catalitzador que ens va ajudar a esquivar els entrebancs que ens anàvem trobant de la societat catalana i, evidentment, en aquest món particular que gira entorn de Barcelona. Va ser la zona on vam muntar el Taller una de les causes per les quals ens van començar a considerar com a maleïts i canalles?

El Taller de Músics va començar a *faenar* sense cap estudi previ sobre si allò tenia recorregut en el camp de la música. Ni laboratori d'empresa ni de negoci, ni de res. Senzillament, ras i curt, el Taller va començar a bellugar-se des del primer moment en l'àmbit de l'ensenyament, la difusió i la promoció de la música popular contemporània, com a continuador

Espai Taller de Músics, 1979

Maria Isabel Fernández i Lluís Cabrera, a la porta del Taller de Músics, 1986

d'una distribuïdora de tarannà llibertari que va haver de tancar perquè els temps, els ritmes i els compassos de vegades no quadren.

Era l'origen geogràfic dels primers professors que es van atrevir a remar en aquestes aigües braves, el que ens va condemnar amb un insult racista? «Els sudaques», ens deien.

Ara toca beure aigua fresca. He dit *beure*, no *empassar*. Empassar-se gripaus és el que vam fer llavors: gripaus ruixats amb aigua bullent. L'aigua fresca em porta a recordar els noms de totes aquelles persones que van protagonitzar una història que alguns van creure que seria curta i efímera, però que ha resultat ser tot el contrari.

Els pioners: Peter Delphinich, saxofonista alemany; Mario Lecaros, pianista i compositor xilè; Ricardo Hochberger, percussionista argentí; Iroshi Kobayashi, flautista japonès; Lautaro Rosas, guitarrista xilè; Dave Pybus, saxofonista canadenc; Jorge Sarraute, contrabaixista i compositor argentí; Johnny D'Juri, percussionista peruà; Aldo Caviglia, bateria uruguaià; Alberto Magnone, pianista i compositor uruguaià; Horacio Fumero, contrabaixista argentí; Esteban Vélez «Rabito», guitarrista argentí; Zlatko Kaucic, bateria (el 1979, iugoslau); Américo Bellotto, trompetista argentí;

Lotti Lewis, cantant nord-americana; Eduard Altaba, contrabaixista; Elena Claramunt, pianista; Salvador Niebla, bateria; Salvador Font, bateria; Luis Murillo, guitarrista; Riqui Sabatés, guitarrista; Joan Vinyals, guitarrista; Manel Pocino, pianista; Toni Olaf-Sabater, pianista i compositor; Joan Bofill, saxofonista i

flautista; Fernando Hernández, arquitecte tècnic, i un servidor (sense ofici ni benefici, segons la seva mare).

Cal destacar un padrí de luxe: Tete Montoliu, el jazzista català per excel·lència, que amb el seu trio (amb Aldo Caviglia i Manuel Elías) ens va regalar dos concerts el gener del 80: un a l'Aliança del Poblenou i un altre al Teatre Principal de Girona. Tots dos van ser clau per finançar, en part, el Primer Seminari Internacional de Jazz a Banyoles aquell mateix any —una de les activitats més lluïdes— junt amb la Setmana de Jazz de Barcelona. Seminaris i Setmanes: educació, cultura, convivència i projecció pública.

Tampoc no podem oblidar Petri Palou, la nostra padrina, gran dama en els ambients de tradició clàssica, especialista en Mompou, professora de tècnica pianística de Tete, mecenes i inventora del nom «Taller de Músics», idea que va llançar i va ser acceptada: taller de pràctica musical sense oblidar teoria ni harmonia.

La Big Band «dels sudaques» sonava afinada, amb faristols o sense. Sense presumció

ni prepotència. Sense creure en patents ianquis per fer de sucursal. Sense programa d'estudis elaborat, perquè en aquella època a l'estat espanyol no hi havia experiències ni mètodes contrastats que possessin el jazz, el folklore tradicional i altres músiques no clàssiques com a pilars d'un itinerari pedagògic sòlid.

El cas és que vam començar un experiment amb la bona voluntat, l'esforç, l'energia, el talent i la capacitat artística de cada membre de la gran orquestra. I també és cert que el Taller creixia, s'expandia a locals adjacents i cada cop hi havia més joves que triaven la improvisació com una arma carregada de futur.

A més d'anomenar-nos «els sudaques», els nostres locals també eren objecte de menyspreu, amb qualificatius com «*xiringuito* del barri Xino». Encara recordo amb ràbia quan, un dissabte al matí de la primavera del 80, un quintet de músics que, tot i tenir bons llocs per assajar, va demanar una aula del Taller per preparar uns quants bolos que tenien en cartera. Vaig ser allà, vaig obrir la persiana i preparar l'aula més confortable. Cinc senyors ben plantats, un quintet d'homes ben decorats, cinc músics respectats de

Walter Bishop, Ralf Hamperian, Luis Cabrera i Billy Hart, 5è Seminari Internacional de Jazz, 1985

bona família, però una mica díscols; una dissidència suportable en ser músics de jazz, ja que el jazz ja cotitzava a l'alça. Mentre els oferia faristols perquè portaven arranjaments propis, el líder va deixar anar una frase ofensiva: «Això és un *xiringuito* del barri Xino».

Qui firma aquest article, un servidor, va respondre a l'instant: «El que acabes de dir se't girarà en contra i, de rebot, a la institució on fas de professor».

Jorge Sarraute, Luis Cabrera, Rabito Vález i Aldo Caviglia, fundadors del Taller de Músics, al barri del Raval

Aquell dia se'm van encendre coratges, ímpetus i petulàncies, i moltes ganes de tornar aquell greuge. Aquella primavera del 1980 vaig jurar que el Taller, amb temps i moltes canyes, es convertiria en una institució que caldria respectar encara que em costés mil disgustos.

Del 79 al 90 el Taller no va existir per a les institucions polítiques catalanes, i encara menys per a les elits economicoculturals barcelonines. Ni existia ni se'n parlava en els seus discursos i en les seves ganes de regenerar el teixit social del Raval.

Onze anys a l'oblit, a tocar del rebuig, onze anys de manca de suport per part de qui hauria d'estar content d'haver vist consolidar-se una entitat civil privada educativa, cultural i de fort impacte social en una zona degradada pel narcotràfic i l'explotació sexual de les dones i per les màfies.

D'aquells anys només recordo una entitat de caràcter social i comunitari al barri: el Casal dels Infants del Raval, que va arrencar l'octubre del 78 (un any abans que el Taller) impulsat, entre d'altres, per Pitu Cunillera. Era una proposta de gent noble d'esperit, compromesa amb la dignitat de les persones.

Els impulsors d'El Casal i el Taller coincidíem —cadascun amb les seves tasques específiques— en els propòsits. Érem iniciatives civils amb una clara vocació de servei públic.

Altres institucions culturals i/o acadèmiques es van instal·lar al Raval anys després, però sempre sota el paraigua de les administracions públiques. Així va anar, i així en deixo constància per escrit.

En paral·lel, als conservatoris orientats a la música clàssica —el del Bruc, de caràcter públic (Ajuntament de Barcelona), i el del Liceu, d'iniciativa privada—, entre el 1978 i el 1979 van néixer a Barcelona dos nous centres d'ensenyament musical. D'aquesta manera, es van produir tres naixements, en aquest ordre de data: Zeleste, Aula i Taller.

¿Va ser la posada en marxa del Taller —potser

Ruiqui Sabatés i Luis Cabrera

per a algunes ments privilegiades el tercer en discòrdia— la causa per la qual «els del Xino», «els del xiringuito», «els sudaques», fossin menyspreats i se'ls posés més dificultats en l'etapa de creixement?

El Taller va ser, ha estat i continuarà essent un mur de contenció perquè les màfies dels fons d'inversió (els voltors) no arrasin en el territori d'un enclavament format per tres carrers (Recasens, Cendra i Príncep de Viana). També un mur de contenció perquè l'hampa del narcotràfic no s'apoderi dels anhels de convivència i harmonia dels veïns que hi vivim, hi treballem i/o somiem en un territori que sembla haver estat elegit com a laboratori d'experimentació social.

Davant d'això: experimentació cultural, educativa i creació artística sense concessions. 🇪🇸

Espai taller

VerificaTHOR: l'eina ciutadana contra les notícies falses que defensa la democràcia

Club Còrtum

En un món on la informació circula a gran velocitat per les xarxes socials i els mitjans digitals, les notícies falses s'han convertit en una arma potent per als populismes, que aprofiten la desinformació per polaritzar societats, erosionar la confiança en les institucions i debilitar els fonaments de la democràcia. Verificar els fets no és només una tasca periodística, sinó una defensa essencial dels valors democràtics. En aquest context emergeix **VerificaTHOR**, una aplicació innovadora que permet als ciutadans combatre la desinformació de forma autònoma i que ha estat desenvolupada pel Club Còrtum, un espai català de debat progressista.

Els populismes prosperen en entorns on la veritat es dilueix. D'exemples, n'hi ha molts: campanyes electorals basades en mentides sobre immigració, teories conspiratives sobre eleccions o polítiques públiques. El populisme es defineix per la retòrica antielit i l'apel·lació al «poble pur» contra un «*establishment* corrupte». Aquesta narrativa s'enforteix amb *fake news* que es propaguen ràpidament i creen divisions profundes. Hem vist com rumors falsos sobre la pandèmia o el canvi climàtic han alimentat moviments extremistes, posant en risc la cohesió social. Contrarestar aquesta manipulació és imperatiu per

mantenir un debat racional i prendre decisions informades, pilars de la democràcia.

Aquí entra VerificaTHOR, una eina que trenca amb el *fact-checking* tradicional. Les plataformes convencionals funcionen amb un model editorial: un equip de periodistes selecciona quines notícies investigar i en publica el veredict. Això és útil, però sovint deixa fora dubtes concrets de la ciutadania i genera desconfiança sobre «qui vigila els vigilants».

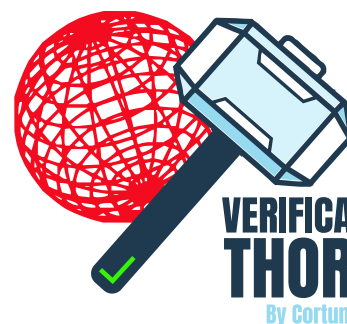
VerificaTHOR proposa un model d'autoservei. L'usuari introdueix directament el text sospitós o la pregunta que l'inquieta, i la plataforma respon amb una anàlisi basada en fonts oficials i mitjans de gran credibilitat.

Aquest model és disruptiu per diversos motius. Primer, elimina el filtre editorial i fomenta la independència ciutadana. En lloc d'actuar com a «jutge de la veritat», VerificaTHOR es presenta com un «assistent tècnic» que proporciona eines perquè cadascú avaluï la informació. Segon, prioritza la transparència: no només dona un veredict (veritable, fals o matisat), sinó un «rastre de molles de pa» amb enllaços a fonts primàries —documents oficials, estudis científics o reportatges fiables—. Això permet validar la conclusió i construir criteri propi, la qual cosa redueix la

desconfiança cap als verificadors tradicionals.

VerificaTHOR no apareix del no-res; està connectat al Club Còrtum, un col·lectiu progressista català que reuneix persones compromeses amb valors com la igualtat, la convivència i el respecte pel medi ambient. Aquest club funciona com un espai de debat obert sobre temes d'interès general —des del sensellarisme fins a la política internacional— i promou el diàleg plural i transformador per fer la societat més justa i solidària, alineant-se perfectament amb la missió de VerificaTHOR de fomentar el pensament crític.

Plataformes com VerificaTHOR representen un avenç en la lluita contra les *fake news*. Democratitzant la verificació, no només combaten els populismes que s'alimenten de la ignorància, sinó que reforcen la resiliència democràtica. El seu èxit depèn de l'adopció massiva: educar la ciutadania en el seu ús és clau. En un any electoral com el 2026, amb tensions geopolítiques i crisis econòmiques que poden amplificar la desinformació, aquesta eina pot ser l'escut que protegeixi la nostra democràcia. Com va dir Hannah Arendt, «la veritat factual és la base de la llibertat política». VerificaTHOR posa aquesta veritat a l'abast de tothom. 📄

Podeu trobar VerificaTHOR en aquest enllaç: <https://verificathor.org>

Trenta dies, cinc carrers, quinze amistats i un soldat a Palestina

Text i fotografies de Cesc Poch, sindicalista d'UGT i voluntari a Palestina

El dia que vaig arribar a Hebron –Al-Khalil, en àrab– l'exèrcit israelià havia assassinat un jove palestí de 23 anys, en Mohamed. Tots els accessos en cotxe a la ciutat estaven tancats i vaig haver de fer part del trajecte a peu per poder canviar de transport. Hi anava per fer una estada de trenta dies en un projecte de voluntariat amb infants en camps de refugiats. També em volia trobar amb uns quants contactes sindicals. Intentaré resumir aquesta experiència a partir de cinc carrers palestins, que concentren cinc idees força sorgides de la vivència.

El carrer Ein Sarah d'Hebron. La determinació de viure

Ein Sarah és el carrer on hi ha el pis on vivia a Hebron i també la seu de l'entitat que m'acollia, el Palestinian Center for Education and Cultural Exchange – Go Palestine. És la principal artèria de la ciutat: un carrer llarg, ple de trànsit, taxis, botigues, cafès i restaurants. A la part alta, els comerços són més ostentosos; a mesura que baixa, desemboca a les portes de la ciutat vella, on els carrers es transformen en un mercat popular continu a cel obert.

Ein Sarah és soroll, moviment i vida. També descobreixes que moltes dones palestines hi condueixen. La meva professora d'àrab, la Dalia –amb qui encara faig classes en línia–, em va ensenyar alguns dels seus cafès preferits: el Fayrouz, antic i acollidor; el Hawana, més modern i freqüentat

Vida quotidiana al centre d'Hebron, carrer Ein Sarah

per moltes noies; i el Zoka Cafè, on anàvem gairebé cada dia en sortir del centre. S'hi pren cafè, te, suc de fruita, es piquen fruits secs i, sobretot, s'hi fuma xixa.

En aquests espais hi ha grups de joves, molts de mixtos, però també colles de noies o noies soles llegint, escrivint o simplement fumant. Un dels bons amics que vaig fer a Hebron és el Rami, professor a Go Palestine, d'una família que té un supermercat al mateix carrer, dos salons de noces i, atenció, un parc d'oci infantil. El Rami va estudiar al Caire; al cafè parlàvem, miràvem partits de futbol –és del Barça– i compartíem estones. Un dia li vaig dir que em sorprenia que, en una situació tan dura com la que viuen, hi hagués cafès i botigues tan cuidats. Em va respondre: «Tot i que

l'ocupació és dura i la situació econòmica dolenta, no hi volem renunciar». Sota l'opressió, sota la paràlització econòmica posterior al 7 d'octubre del 2023, emergeix una determinació persistent de viure. Vull recordar les amistats palestines amb qui vaig compartir cafè i xixa als cafès del carrer Ein Sarah: les dues Tala, el Mohamed i el Moayad de Dura, el Mohanad i l'Osayd.

La carretera d'Idna. Donar i rebre esperança

L'Ahmed, dirigent de la Federació General Palestina de Sindicats (PGFTU) a nivell palestí, insistia que havia d'anar a passar uns dies al seu poble, Idna. És una localitat rural situada a disset quilòmetres d'Hebron i a només un quilòmetre de la línia verda

que marca el final de Cisjordània. Per arribar-hi cal travessar les muntanyes, perquè la carretera principal no és segura a causa dels atacs de colons israelians.

El dia acordat em van venir a buscar l'Ahmed i el seu cosí Ghassan, metge format a Cuba que parla castellà. Em van dir que abans aniríem a donar el condol a unes famílies, acompanyats del seu oncle, alcalde d'Idna i un dels principals dirigents del Partit del Poble de Palestina, d'arrels comunistes i amb forta presència als sindicats, universitats i ONG.

Vam visitar tres famílies en aquells rituals socials de cafè i dàtils. Entre elles, la del pare d'en Mohamed, el jove assassinat el dia que jo havia arribat. L'acollida a Idna, amb la família de l'Ahmed i del Ghassan —germans, àvia, el patriarca amb la kufia, la parella de l'Ahmed i els seus cinc fills—, les trobades amb amistats per fumar xixa i parlar de política, de l'ocupació, de quan venen els soldats, van ser

intenses i colpidores. Van ser dos dies de vivències fortes. L'endemà, tothom em volia convidar a casa seva. Un amic em va dir que la meua presència els donava esperança. Des de la carretera que porta a Idna es veu Gaza a l'horitzó, i m'explicaven que durant els bombardejos sobre Gaza, els veien i podien sentir. Vaig pensar que l'esperança me la donaven ells.

El carrer Al-Shuhada, ciutat vella d'Hebron. La mirada del soldat de Salamina

El carrer Al-Shuhada és, malauradament, força conegut. És el símbol i el quilòmetre zero de l'ocupació. Antic carrer principal de la ciutat vella, avui té totes les botigues tancades i està tallat per un *checkpoint* que dona accés a l'assentament israelià situat al bell mig del nucli antic.

Els carrerons que l'envolten —l'antic *souk*— són estrets, coberts amb voltes de pedra. Hi resisteixen encara alguns comerços i veïns, cada vegada menys,

expulsats per la pressió constant. Les parts descobertes dels carrers estan cobertes amb reixats que els comerciants palestins han col·locat perquè, als pisos superiors, hi viuen colons que llancen objectes.

Cada vegada que vaig anar a la ciutat vella em vaig trobar patrulles de soldats israelians, armats fins a les dents, escortant colons o increpant veïns. Un dia, amb un altre voluntari, el Kash, vam quedar atrapats al mig d'una batuda: els soldats tancaven comerços a puntades de peu i cops de metrallera. Un d'ells ens va apuntar i ens va cridar: «*Stop there!*». L'escena semblava irreal, com si no fos ni una pel·lícula, sinó un videojoc. Vaig aconseguir mantenir la serenor.

Podria parlar dels comerciants que vaig conèixer, de la Sasha, voluntària valenta, feminista musulmana, amb qui vaig col·laborar en un projecte educatiu a la Universitat d'Hebron i amb qui fins i tot vam visitar l'assentament jueu. Però el que em torna una vegada i una

Paisatge carretera d'Idna

Checkpoint al carrer Al-Shuhada d'Hebron

Carrer de l'Estrella de Betlem

Carrer David de Jerusalem

altra és la mirada del soldat que m'apuntava, observant-me per l'esclatxa del passamuntanyes. Hi penso sovint. Talment un soldat de Salamina.

El carrer de l'Estrella de Betlem. Contra els murs, l'esperit

Betlem és a divuit quilòmetres d'Hebron i a només cinc de Jerusalem, separada per un mur de vuit metres d'alçada i filats. Com que era a Palestina per Nadal, vaig decidir anar-hi per assistir a la missa del gall a l'Església de la Nativitat.

Betlem sorprèn per la convivència entre musulmans i cristians. A la plaça de l'església hi ha també la principal mesquita, i restaurants i comerços de totes dues comunitats conviuen porta amb porta. Als restaurants cristians s'hi serveix vi i cervesa, tots dos de producció palestina.

Allà vaig retrobar la Raquel, valenciana establerta a Barcelona, que col·laborava amb l'Ajuntament de

Betlem. Vam voltar amb el Samir i l'Abdulah, també vinculats al municipi: l'un bevia vi, l'altre no. A tocar del mur i dels *checkpoints* hi ha murals de Banksy i el seu hotel. Per casualitat, vaig reservar un apartament al carrer Star Street, sense saber que era el suposat camí per on Josep i Maria, embarassada, van seguir l'estel abans d'arribar a l'establia. El mateix recorregut que vaig fer la nit de Nadal.

L'endemà van venir la Sasha, la Malika i la Isabela, musulmanes, i a la tarda vam anar a Jerusalem, a l'Esplanada de les Mesquites, amb la cúpula de la Roca i Al-Aqsa. Per a elles era una visita molt important. Terra d'espiritualitat.

El carrer David de Jerusalem. Viure junts

El carrer David és l'eix que connecta els quatre barris de la ciutat vella de Jerusalem: l'armeni, el cristià, el jueu i el musulmà. Hi vaig arribar per la Porta de Jaffa i de seguida em va captivar. És un carrer estret, en baixada, ple de

comerços i un característic mercat àrab. A l'esquerra, el barri cristià amb les esglésies de les seves branques diverses i una mica més avall el barri musulmà; a la dreta, el barri armeni i després el barri jueu. El carrer David el recorren els jueus que van a resar al Mur de les Lamentacions, i també musulmans, perquè condueix directament a un dels accessos a l'Esplanada de les Mesquites. Si no fos pel control militar israelià —i pel conflicte latent i visible que vaig viure—, el carrer David és un espai compartit per les tres confessions, on es barregen i conflueixen. Talment com si fos possible viure plegats.

Al vell cafè Fayrouz, un dels meus preferits d'Hebron, parlava un dia amb un noi que em va preguntar: «Tu estàs a favor de la solució dels dos estats?». Li vaig respondre que això ho han de decidir els palestins i les palestines, no els europeus. Però que no podem renunciar mai a la idea que els humans podem —i hem— de viure junts. 🇮🇱

Per què és necessària la solidaritat amb Ucraïna?

Alfons Bech, portaveu de la Xarxa Europea de Solidaritat amb Ucraïna a Catalunya

Malgrat la llei marcial, la joventut i els sindicats han sortit als carrers contra lleis que permetien la corrupció d'autoritats i han obligat Zelenski a retirar-les (Foto: Wikimedia Commons)

He estat a Ucraïna tres vegades des que es va iniciar aquesta guerra de llarg abast. Com a sindicalista solidari amb Palestina, amb Bòsnia i Herzegovina, amb Kosovo, amb Cuba i altres nacions ofegades per guerres, no podia deixar que un país imperialista envaís un que no n'és i no solidaritzar-me amb Ucraïna. Per això vaig anar, tan bon punt vaig poder, a veure exactament què hi passava. La primera vegada va ser el maig de 2022.

El primer que vaig fer va ser prendre contacte amb els sindicats d'allí. En concret, amb el sindicat més gran, l'FPU. Però també amb el

sindicat KVPU, amb forta implantació entre els miners. I sindicats més minoritaris, com el de ferroviaris, d'infermeres i també d'estudiants.

El dirigent de l'FPU, Hryhori Osovi, em va deixar molt clar el sentit de la guerra: «La guerra va començar el 2014. Llavors Rússia va envair Crimea. Malgrat que Ucraïna havia acceptat abandonar les seves armes nuclears i que Rússia, els Estats Units i el Regne Unit havien donat garanties de seguretat, la invasió no va provocar cap reacció. I el nostre país no estava preparat per respondre. Com que no ho vam fer, el 2022 ha continuat allò que va començar. Ara estem en un moment tràgic i dolorós,

però ja no podem permetre que l'imperialisme rus se surti amb la seva, perquè vol tot Ucraïna. Per més que ens costi, l'hem de derrotar; si no, estem perduts; serà qüestió de temps una invasió i la destrucció d'Ucraïna com a nació sobirana».

Quan li vaig explicar a la responsable internacional de KVPU, Olesia Briazgunova, que companys d'esquerres em deien que era millor deixar uns territoris a Rússia per aconseguir la pau, em va contestar: «Però què pensen, aquests companys, que la gent treballadora estarà millor sota un règim d'ocupació? Que tindran més drets amb Rússia? Que mirin què passa en els territoris

El fred de l'hivern ha estat molt més intens i mortífer per la destrucció dels centres d'energia i calor per part de Rússia (Foto: Wikimedia Commons)

ocupats del Donbàs! Nens segrestats, prohibició de parlar ucraïnès, dirigents sindicals segrestats o reemplaçats per altres, mestres que no volen ensenyar rus acomiadats...».

Aquell 2022 militants sindicals, d'organitzacions polítiques, activistes, vam crear la Xarxa Europea de Solidaritat amb Ucraïna, la XESU. Des de llavors estem organitzant enviaments d'ajudes humanitàries, suport als sindicats, campanyes per comprar generadors que evitin la mort per fred, campanyes polítiques i de sensibilització en favor d'Ucraïna. Defensem el seu dret a resistir, amb armes i sense armes, com va fer la república espanyola davant el

feixisme. Avui la UGT és l'únic sindicat a nivell de Catalunya i de l'estat espanyol que s'ha implicat en ajudar els sindicats i Ucraïna.

Avui, la gent treballadora d'Ucraïna continua lluitant al front contra l'invasor, però també dins el país contra les polítiques d'un govern neoliberal. Cada dia surten a treballar i no saben si tornaran. Miners cauen assassinats per drons que destrossen el seu bus a l'anar a la feina. Conductors d'ambulàncies, metges, infermeres, cauen sota una segona bomba quan van a ajudar o a recollir altres cossos que han estat prèviament bombardejats: és la tàctica del «doble impacte». Gent

gran que no té parents, o veïns, mor de fred o de malalties quan els serveis de les ciutats deixen de funcionar.

No podem ser neutrals ni indiferents davant una guerra que es lliura dins de territori europeu. Per això volem formar, dins del sindicat, un grup d'ugetistes solidaris amb Ucraïna com ho són també els companys solidaris amb Palestina. Perquè hem de lluitar contra tots els imperialismes, no només contra un. Volem que aquest article ens ajudi a prendre contacte amb tots els que vulgueu formar-ne part. T'hi apuntes? 🇺🇦

**Posa't en contacte amb nosaltres:
Ugetistes per Ucraïna, 677 44 94 39.**

Si l'edat no em limita, per què ho has de fer tu?

L'edatisme és discriminació

La Diputació de Barcelona i els ens locals de la província treballem per una societat més inclusiva i justa. Pobles i ciutats on totes les persones, tinguin l'edat que tinguin, siguin reconegudes pel seu talent i la seva experiència i on pugin viure i envellir amb serveis de qualitat.

www.diba.cat/edatisme

**Diputació
Barcelona**

Bito Fuster Del podi olímpic a l'esport per a tothom

Rosa Maria Puig-Serra,
periodista
Fotografies de Juan A. Zamarripa

Ens trobem al CAR de Sant Cugat, un dels centres d'alt rendiment esportiu més prestigiosos d'Europa. Allà, amb una energia vital encomanadissa, ens rep una de les figures més emblemàtiques i versàtils de l'esport català i espanyol: Bito Fuster, o el que és el mateix, María Teresa Fuster Amades. Una dona que ha transformat l'exigència en autèntic art, la passió en medalles i el compromís en una trajectòria que inspira generacions senceres.

Somriu mentre comenta, mig en broma, que si algun dia un antropòleg examinés el seu esquelet, quedaria perplex davant el mapa de fractures acumulades. «L'esport no és sacrifici», aclareix immediatament amb aquella convicció que només tenen els qui l'han viscuda fins al moll de l'os, «és exigent; i jo he estat molt exigent amb mi mateixa». Nascuda a Tarragona el 28 d'octubre de 1974, Bito va ser una de les protagonistes indiscutibles de la generació que va posar la gimnàstica rítmica espanyola al mapa mundial: les conegudes com a «Primeras Chicas de Oro». Campiona del món per equips a Atenes l'any 1991, bicampiona d'Europa a Stuttgart el 1992, i una impressionant col·lecció de vuit medalles mundials que la situen, amb noms com Lorea Elso, Marta Baldó i Estela Giménez, al cim històric de la rítmica estatal.

Però la seva història no s'atura en les cintes, les pilotes i les maces. Després d'estudiar INEF, va vestir la samarreta de la selecció espanyola de rugbi i va participar en la Copa del Món de Rugbi femení de 1998 a Amsterdam, on l'equip va aconseguir un meritori setè lloc. Versatilitat en estat pur.

Un cop penjades les malles i les botes, Bito Fuster no s'ha allunyat mai de l'esport. Ha estat professora universitària a la Universitat Ramon Llull i a la Rovira i Virgili, va dirigir l'àrea d'Esports i Voluntaris dels Jocs Mediterranis de Tarragona de 2018, ha coordinat el Voluntariat Gran i ha exercit com a vicepresidenta del Club Gimnàstic de Tarragona.

Des del setembre de 2024, forma part de l'equip del Departament d'Esports de la Generalitat de Catalunya com a assessora en matèria d'esport i activitat física.

Avui, al CAR, parla amb el mateix entusiasme que devia sentir als disset anys quan va pujar al podi d'Atenes. L'entrevista pretén ser el retrat d'una campiona que mai ha deixat de competir: ara ho fa perquè l'esport arribi a més gent, sigui més inclusiu i contribueixi a construir una societat més sana i resilient. Una trajectòria que no és només d'or, sinó de compromís profund, empenta i una energia vital que, insistim, contagia a tothom que l'escolta.

Com et vas decidir a fer gimnàstica rítmica?

Soc la quarta de cinc germans i el meu pare sempre ens va inculcar fer esport. Jo tenia més condicions per a l'atletisme, però el fet d'entrenar gairebé sempre sola no m'acabava de satisfer. Quan em vaig haver de decidir em vaig decantar per la rítmica: m'agradava ballar i la música, i m'ho passava molt millor.

Alguna vegada has explicat que entrenàveu vuit hores cada dia. Quin impacte tenia aquesta dedicació en la teva vida personal, familiar, social...?

Fins als tretze anys vaig viure a Tarragona, i el 1988 me'n vaig anar a Madrid amb la selecció espanyola. El metge m'havia diagnosticat una lesió al maluc, però vaig decidir que, si tot es limitava al dolor i no hi havia res més greu, endavant! Els tretze del 1988 no són el mateix que els tretze d'ara! Sense mòbil ni AVE, però era el meu somni. Entrenàvem vuit hores diàries sense qüestionar-ho, perquè teníem un objectiu clar: Espanya mai havia estat campiona del món i nosaltres vam ser les primeres. Sempre aspiràvem a medalles mundials i europees. L'èxit passava per l'entrenament intens; en aquella època, vuit hores al dia era el mínim.

Com era el dia a dia fent gimnàstica d'alt rendiment? Es podien compaginar entrenaments i estudis?

Tot era molt pautat i rígid. Vivíem totes al xalet de la Moraleja, a Madrid, amb l'entrenadora búlgara i el seu marit, que ens portava cada dia en furgoneta a un institut «normal». Fèiem una vida molt controlada, com en una urna.

Depenent de la temporada i competicions les hores de classe depenien de la voluntat dels professors i la nostra. La Federació no exigia estudiar, però tot el grup vam decidir continuar els estudis mentre entrenàvem. Ens en sentim molt orgulloses, perquè això ens ha obert portes al futur.

Ara seria pràcticament impossible. L'educació és un requisit indispensable i avui, per sort, és impensable que un esportista d'elit no estudiï.

Vas tenir la sensació que renunciaves a la teva adolescència?

Vaig fer exactament el que volia fer. Moltes gimnastes haurien volgut ocupar el meu lloc, però es van donar les condicions adequades i vaig entrar a la selecció. Em vaig retirar als divuit anys amb moltes de les meves companyes de generació que també van penjar les malles al mateix temps, en un esport de trajectòria tan curta com la gimnàstica rítmica. Vaig passar a Madrid cinc temporades intenses i l'adaptació a la vida «normal» va ser complicada.

Entrenàvem vuit hores diàries sense qüestionar-ho, perquè teníem un objectiu clar. L'èxit passava per l'entrenament intens

Vaig sortir d'un entorn extremadament controlat i protegit, on tot estava planificat i orientat a l'objectiu, i vaig tornar a una escola on no coneixia ningú i començar a fer noves amistats fora del món de l'esport, a sortir, a descobrir una vida sense horaris estrictes ni entrenaments diaris... Tot era un univers desconegut per a mi.

Agraeixo infinitament a la meva família el suport incondicional que sempre em van donar, i alhora que mai em pressionessin per continuar ni per deixar-ho. La gimnàstica rítmica exigeix una dedicació absoluta i extrema; si no ho vols de veritat, és impossible aguantar-ho al llarg dels anys.

La gimnàstica rítmica arrossega llegendes negres: molta pressió sobre el cos i l'alimentació, anorexia...

Això passava molt més abans, sobretot en nivells intermedis, on gimnastes i entrenadores poc formades intentaven compensar mancances tècniques exigint estar molt primes, sense un mètode d'entrenament clar. A la nostra època ens pesaven dues vegades al dia i això generava una obsessió important. Ara no hi ha bàscules a la sala d'entrenament i les entrenadores no poden pesar les gimnastes; ho fan només els serveis mèdics, amb nutricionistes, i es protegeix molt la salut mental.

Avui, les gimnastes són més grans, més dones, amb més musculatura i una constitució diferent. S'accepta que no es pot tenir sobrepès, però la musculatura i la força són molt més valorades. No es posa tanta pressió en la imatge corporal.

L'any 1992, molt jove encara, vas deixar la gimnàstica rítmica i vas passar a practicar un esport de contacte dur, com el rugbi, on vas arribar al màxim nivell en un temps on pràcticament no hi havia rugbi femení.

El rugbi em va salvar la transició de l'esport d'elit, fent-la molt més saludable. M'hi vaig decantar quan estudiava INEF. La retirada és un dels pitjors moments per a un esportista, però vaig tenir sort. La meua habilitat manual, rapidesa i condició atlètica de la gimnàstica es van traslladar perfectament al rugbi. Vaig guanyar pes i musculatura. Però el que més em va ajudar va ser pertànyer a un equip, continuar entrenant, sentir-me responsable i compartir-ho. Gràcies a això, vaig viure una retirada molt més positiva. A més, el rugbi era menys exigent en altres aspectes: em permetia sortir, anar de festa i viatjar. Va ser una eina excel·lent per deixar l'esport d'elit de manera sana.

Com gestionaves la pressió de donar el màxim sempre i de manera sostinguda?

En aquesta qüestió, vam ser pioneres. L'any 1989 vam ser un dels primers equips a incorporar un psicòleg esportiu. Treballàvem cohesió de grup, visualització, confiança... Va ser clau.

Aquest suport ens ajudava a millorar el rendiment i, alhora, el benestar emocional. Crec que va ser un dels factors determinants perquè Espanya guanyés per primera vegada el Campionat del Món.

Fa poc, amb dues companyes de l'equip, vam reproduir –trenta i tants anys després!– la visualització de l'exercici: la part esquerra, el conjunt sencer... Agafades de la mà les sis. Aquest treball mental m'ha acompanyat sempre, en moments d'estrès, per trobar aquella pau, aquella força i energia.

Hi ha una certa polèmica entorn de l'esport amateur i el professional. Creus que avui dia hi ha una gran distància?

Sí, veig clara la diferència. Entre els amateurs hi ha esportistes d'alt rendiment, com alguns que tenim al CAR –atletes, per exemple– que reben beques i l'esport és la seva professió principal. Però no són considerats esportistes professionals en el sentit estricte com en el futbol, handbol, bàsquet, golf o tenis, on hi ha contractes, salaris, patrocinadors i una estructura econòmica

consolidada que permet viure exclusivament de l'esport i regula la professió. Hi podem intervenir poc, perquè tenen el seu propi circuit professional.

Cada vegada es parla més de la salut mental en l'esport d'alt rendiment. Persones tan conegudes com Iniesta, Ricky Rubio, o la gimnasta Simone Biles ho han posat sobre la taula.

A mi m'agrada donar la volta a aquestes dades i destacar la part positiva que representa l'esport. És una eina potent per millorar el benestar i la salut mental. Els esportistes mostren en general més resiliència i una preparació mental superior a la de la majoria de la població.

Com més normalitzem parlar de la salut mental, més fàcil serà demanar ajuda quan calgui. És una part més de l'entrenament. Hem de treballar la ment perquè és la que sosté tota la resta del cos davant de qualsevol repte.

No ens hem d'avergonyir de demanar suport. Al contrari, és clau i forma part de la carrera per millorar el rendiment, tant a l'esport com a la vida. Sempre els hi dic als meus fills: no dubteu a demanar ajuda.

Els esportistes han de cotitzar durant tota la seva etapa activa, de manera que aquests anys comptin per a la jubilació i les prestacions futures, i no hagin de començar de zero amb només deu o quinze anys de cotització

L'esport genera un impacte econòmic enorme: mou recursos, crea ocupació i riquesa. Era imprescindible un departament propi

Has parlat d'un moment molt dur: la transició de la retirada, quan hi ha lesions o quan el cos ja no respon com abans.

Per sort, al CAR de Sant Cugat aquest procés es treballa des de ben aviat a través del DAE (Departament d'Atenció a l'Esportista). No s'espera al final: hi ha acompanyament continu, aposta per la carrera dual (estudis + esport) i preparació per al futur professional. S'ofereix orientació constant: formació per fer xerrades (programa Car-Speakers), elaboració de currículums i contacte amb empreses...

L'objectiu és que la retirada no es visqui en solitud. Quan es trenca la rutina, —entrenaments, viatges, alimentació, tractaments— el canvi pot ser dur. La carrera esportiva és molt exigent —no m'agrada dir sacrificada— i estructurada, i fer una transició progressiva, suau, reconeixent tot el que s'ha aportat, és clau.

Des del Departament d'Esports es vol reforçar aquest acompanyament també després de la retirada: suport en salut mental, atenció a la salut física (les lesions sovint persisteixen o empitjoren amb el temps), accés a centres de referència, manteniment de l'historial clínic i seguiment al

llarg de la vida. L'esportista no s'acaba quan es retira. Cal acompanyar-lo sempre, en totes les etapes.

El model català i el CAR de Sant Cugat s'han consolidat com uns referents tant a Europa com a escala mundial. Molts països ens visiten per conèixer-los i aprendre, i són reconeguts com un exemple en la formació integral, la innovació i el suport als esportistes d'elit.

La societat pot ser injusta. Plouen elogis als guanyadors... però si arriba un fracàs esportiu, el mateix que aplaudia, critica amb duresa. És conscient, la gent, de l'esforç enorme que hi ha darrere una carrera esportiva?

Jo, personalment, no m'he sentit tractada de manera injusta, perquè no era una figura mediàtica. Però sento coses que fan mal: es criminalitza esportistes per un error, per un mal moment... És molt dur.

Tot i això, soc de mena positiva i crec que, al final, hi ha més gent que reforça allò que és positiu que no pas les coses negatives. El gran problema avui són les xarxes socials: és massa fàcil fer un comentari negatiu, anònim i destructiu. Per això hem de donar molta importància a l'educació. Hem de treballar el respecte bàsic dels nois i les noies pels altres i la comprensió que tothom té dret a fallar.

L'esport femení continua tenint menys visibilitat i menys seguiment que l'esport masculí. Encara s'identifica més l'esport amb la part masculina de la societat?

Soc optimista: les coses estan canviant, encara que queda molta feina per fer. El Pla d'impuls de l'esport femení 2024-2030, que ja estem desplegant, representa un impuls molt important, amb accions concretes per millorar la seva visibilitat i suport. Personalment, jo mai em vaig sentir discriminada per fer esport i vaig arribar lluny sense notar barreres per qüestió de gènere. Però sí que veig que en altres àmbits, com la gestió i el lideratge esportiu, les dones tenim un gran recorregut. Encara costa molt que les dones assumeixin responsabilitats com ser presidentes de clubs o entrar en juntes directives.

Jo abans era contrària a les quotes, però he vist casos en què gràcies a les quotes les dones han entrat i, després, pel seu valor i treball, s'han guanyat el seu espai sense haver de demostrar res extra.

El decret d'entitats esportives ha de facilitar que els dirigents de federacions puguin cobrar un sou i professionalitzar-se. Perquè, avui dia, amb una jornada laboral plena, fills i les càrregues familiars que encara

recauen majoritàriament en les dones, és gairebé impossible dedicar-se a una junta o federació. Si podem compaginar-ho professionalment, la participació femenina serà molt més real.

La creació del Departament d'Esports l'agost del 2024 va generar sorpresa perquè, per primera vegada a la història de la Generalitat, l'esport té un departament propi i independent, elevant-lo de secretaria general a conselleria plena. Dona'm arguments per defensar-ho.

El Departament d'Esports és la «conselleria amiga» de tothom, ningú posa en dubte la importància i els valors que aporta l'esport al llarg de tot el cicle vital.

Des de la infància, amb psicomotricitat i activitats poliesportives —millor evitar l'especialització precoç—, els infants descobreixen les seves capacitats motrius. Més endavant poden optar per competir en un club o simplement mantenir l'activitat física. Fins i tot sense elit, caminar, fer servir parcs saludables o participar en activitats dirigides ja

Hem impulsat un projecte innovador: la «prescripció esportiva». Els professionals de l'atenció primària podran receptar activitat física com qualsevol medicament

millora l'autoestima, la salut física i mental i el benestar general.

A més, l'esport genera un impacte econòmic enorme: la indústria (esdeveniments, instal·lacions, gimnasos, sector privat) mou recursos, crea ocupació i riquesa.

Per això era imprescindible una conselleria pròpia. Catalunya ja era referent esportiu, però ser la primera autonomia amb departament exclusiu ens converteix en model i ens dona una responsabilitat: fer-ho bé perquè altres s'hi emmirallin.

L'enfocament és de 360 graus: promoció de l'activitat física per a tothom, suport a l'esport base i d'elit, i impuls del turisme esportiu mitjançant grans esdeveniments que generen turisme de qualitat, visibilitat internacional, llocs de treball i un llegat durador al territori.

Actualment, el sistema de beques i ajudes directes funciona de manera efectiva? Quines són les principals línies d'ajuda disponibles per als esportistes catalans?

Des del Departament d'Esports hem reactivat amb força les beques i ajuts per als esportistes d'alt rendiment, una línia de suport que feia molts anys que no existia amb aquesta intensitat. Especialment als esportistes de més edat, que els permet compaginar l'esport d'elit (professional o amateur) amb la vida personal i familiar. Aquestes ajudes complementen les beques estatals del Consejo Superior de Deportes, que sovint no cobreixen totes les necessitats ni l'alta exigència competitiva i social.

L'objectiu és premiar l'esforç, acompanyar els nostres esportistes i fer possible que assoleixin el màxim nivell sense renunciar a altres aspectes essencials de la vida.

Al CAR, els esportistes pràcticament no tenen despeses: se'ls cobreix residència, menjador, estudis i tots els serveis. A l'inici de temporada reben un document —la beca simbòlica— que valora aquest suport en uns 30.000–35.000 euros, segons la categoria i els serveis, perquè ells i les famílies siguin conscients del valor real que hi aporta l'administració i de l'exigència que representa.

Des del teu punt de vista d'experta i assessora, hi hauria d'haver algun canvi estructural important urgent a fer en relació a l'esport, en general?

Hem impulsat un projecte innovador: la «prescripció esportiva». Els professionals de l'atenció primària podran receptar activitat física com qualsevol medicament. Per exemple, ioga per millorar la postura, combatre la depressió o afavorir la socialització.

Perquè funcioni cal garantir l'accés universal: espais segurs, propers i accessibles per a tothom. La clau és assegurar que nens, adults i gent gran puguin fer activitat física de qualitat al llarg de tota la vida, amb tècnics ben formats i instal·lacions adequades.

No cal que tothom sigui campió. L'objectiu és una societat saludable: prevenir malalties, reduir costos sanitaris a llarg termini i millorar el benestar físic, emocional i social. L'esport i l'activitat física, des de la base fins a l'elit, construeixen una societat més forta, feliç i cohesionada.

Avui l'esport és una realitat positiva i un referent, però encara cal educar, formar i acompanyar més. Des del Departament hi tenim molt a aportar.

Hi ha esports que semblen més privilegiats, precisament perquè mouen més diners i audiències: futbol, tennis, bàsquet...

Segur que generen una economia enorme al voltant –patrocini, drets televisius, merchandising– que va molt més enllà de la pràctica esportiva. És un gran «pastís» econòmic que permet professionalitzar-se plenament.

En canvi, hi ha esports que si no assoleixen nivells d'excel·lència olímpica o mediàtica passen més desapercebuts. Sense aquesta visibilitat massiva, depenen molt més de les ajudes públiques: beques de l'administració (com el programa ARC), subvencions de federacions i algunes iniciatives privades d'esponsorització.

Per sort, a Catalunya estem avançant en aquest suport. Una de les novetats importants és la inclusió de l'esport dins de la llei del mecenatge. Aquest any, des del Departament d'Esports hem impulsat aquesta integració perquè les empreses puguin destinar diners a clubs, federacions i esportistes amb beneficis fiscals significatius. Era una demanda històrica del sector, i el fet de tenir una Conselleria propi d'Esports ens ha permès negociar-ho de tu a tu amb Economia i Hisenda.

Quin futur model esportiu voldries per al teu país?

Garantir que totes les persones, al llarg de tot el cicle vital, tinguin accés real i universal a la pràctica esportiva. Encara és un somni, perquè avui fer activitat física encara és un privilegi. Cal que tothom tingui aquesta oportunitat i les condicions per aprofitar-la.

Quant a l'esport d'alt nivell: assegurar una retirada digna i plena. Que l'administració acompanyi els esportistes en la transició a la vida laboral i «normal», sense deixar-los sols. Cal combinar l'excel·lència esportiva durant la carrera amb una formació integral com a persones. Així podran aportar a

L'esport i l'activitat física, des de la base fins a l'elit, construeixen una societat més forta, feliç i cohesionada. És una realitat positiva i un referent

la societat tot l'aprenentatge acumulat, compartir totes les *soft skills* que es diu que tenen els esportistes d'alt nivell, i que siguin generadors i inspiradors de valors i ser referents positius per a les noves generacions.

Com valoren la lluita de la UGT per la protecció social dels esportistes que estem impulsant des de fa gairebé tres anys? Quina repercussió tindrà a Catalunya?

Extraordinàriament bé i amb orgull. És posar en valor el que els esportistes han donat al país en el passat, quan molts no ho tenien present. Ha calgut arribar a situacions dramàtiques per adonar-se'n. Hi ha gent que ho va donar tot –focalitzant-se només en l'esport, lesions, circumstàncies familiars– i avui estan en situacions crítiques. Que col·lectius com la UGT ho hagin posat sobre la taula i ho estiguin treballant és un orgull. A Catalunya això té una gran repercussió. Tenim conselleria pròpia, que posa l'esportista al centre. Som pioners i un referent; el sector ho demanava des de fa temps perquè molts se sentien abandonats. Ara s'ha aconseguit posar-ho en marxa i hem de ser els primers a implantar-ho bé aquí. Serà un canvi molt positiu i visible per al país. 🇪🇺

Quatre esportistes han formulat sengles preguntes a Bito Fuster, que les ha respost, tal com li hem demanat. Aquest n'és el resultat.

Almudena Cid, gimnasta i actriu

Com vas reaccionar quan vas veure que una gimnasta impulsava un moviment per regular les condicions laborals dels esportistes d'elit? Quines repercussions creus que pot tenir aquesta iniciativa?

Crec que és una iniciativa molt necessària. És molt important que els esportistes amb projecció mediàtica puguin abanderar iniciatives socials com aquesta. És una manera de tornar a la societat part de les oportunitats que han rebut. És un compromís moral real per millorar les condicions laborals del col·lectiu i garantir un futur més digne a tots els qui practiquen esport d'elit. Al mateix temps, aquesta iniciativa suposa un reconeixement real als companys i companyes que no han tingut les mateixes possibilitats de formació ni les mateixes oportunitats un cop acabada la carrera esportiva. Més enllà de les medalles i els resultats, els atletes es converteixen en referents socials i transmeten valors fonamentals. Les repercussions d'aquesta iniciativa són, sens dubte, molt positives. Crec que ningú posa en dubte que els esportistes mereixen aquest reconeixement i una regulació laboral que protegeixi la seva trajectòria professional.

Ramon Terrassa Cusi, director del Centre d'Alt Rendiment de Sant Cugat

De tots els serveis que té el CAR a disposició dels esportistes, quin destacaries com a més important?

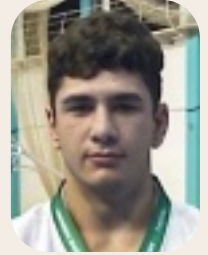

L'ALDA, l'acompanyament integral de l'esportista (carrera dual), que al CAR es diu DAI (Desenvolupament d'Atenció Integral), i és clau. Inclou assessorament durant tota la trajectòria: coordinació entre l'institut i l'esportista per seguir les classes, adaptació d'horaris quan passen a la universitat (amb el programa Tutor Esport), garantia del benestar emocional, contacte amb famílies si són menors... Tot perquè puguin combinar rendiment esportiu i formació. Insistim molt en aquesta dualitat per evitar «joguines trencades»: persones que només es focalitzen en l'esport i després queden perdudes, perquè la vida és molt llarga. Al CAR s'hi fan reunions interdisciplinàries periòdiques: per a cada esport hi ha serveis mèdics, fisios, nutricionistes, coordinadors acadèmics, residència... Es revisa cas per cas, es detecten necessitats i es treballa la persona

com un tot. Això és una de les grans fortaleses del CAR: aquesta connexió entre àrees i visió holística.

Akaki Tchelishvili, judoka d'alt nivell (entrena a Madrid)

Com a treballador, necessito poder anar a competicions i a camps d'entrenament. Necessitaria la protecció total de l'esport, no només basada en l'àmbit social, sinó en general.

Des del Departament d'Esports el repte principal és evitar que els atletes hagin de marxar fora del país. Hi ha disciplines que encara ho requereixen per manca d'infraestructures aquí, però volem que, sempre que sigui possible, puguin entrenar en el seu entorn, sense haver de deixar casa seva als tretze anys, com vaig fer jo. Això facilita molt la vida dual i redueix l'obsessió exclusiva per l'esport. Per exemple, estem treballant internament per reservar places als cossos de seguretat (mossos, bombers, policies...) per a esportistes d'elit i facilitar l'accés a aquestes posicions laborals estables.

Fernando Romay, exjugador de bàsquet

La carrera esportiva és molt més curta que altres professions. Aquesta curta durada complica la vida sociolaboral dels esportistes?

Hem de garantir l'estabilitat emocional que mereix qualsevol persona que treballa. Un esportista ha de poder entrenar amb tranquil·litat i dedicar-s'hi al cent per cent, sense l'angoixa del futur.

Hi ha un compromís real perquè una carrera esportiva curta no es converteixi en una penalització per a tota la vida. Els esportistes han de cotitzar correctament a la Seguretat Social durant tota la seva etapa activa, de manera que aquests anys comptin per a la jubilació i les prestacions futures, i no hagin de començar de zero amb només deu o quinze anys de cotització.

No es tracta només de fer-nos la foto amb els medallistes quan guanyen. Després no ens n'hem d'oblidar: la persona continua vivint i hem de garantir que ho faci bé. Que pugui seguir sent un referent a la societat —com a tècnic, en empreses o en lideratge esportiu—, especialment les dones esportistes. 🏆

Reparar una injustícia històrica: la protecció social dels esportistes

Tesifón Sánchez, coordinador institucional de la Vicesecretaria General de la UGT de Catalunya

Durant dècades, milers d'esportistes professionals i d'alt nivell han representat el país amb una dedicació absoluta, generant un valor esportiu, social i simbòlic incalculable. Tanmateix, aquesta realitat ha conviscut amb una anomalia profunda: la manca de reconeixement de la seva activitat com a treball a efectes de protecció social. El resultat és conegut: pensions insuficients, buits de cotització i la sensació d'haver estat oblidats per les institucions. Una realitat que ha afectat especialment aquells que van competir entre els anys vuitanta i inicis dels dos mil, quan la integració en el règim general de la Seguretat Social era pràcticament inexistent.

Davant d'aquesta injustícia, la UGT ha impulsat un treball decidit i sostingut per fer visible el problema i situar-lo al centre del debat públic. Des del març de 2024, amb una primera reunió a Madrid de Pepe Álvarez, Cristina Estévez, Fernando Luján, María Laffitte, i jo mateix amb diversos esportistes i la Fundació Blanca, es van establir les bases per impulsar una solució real.

El sindicat ha actuat com a element de cohesió, facilitant l'organització del col·lectiu i donant veu a esportistes que han estat clau per situar la qüestió a l'agenda institucional, com Almudena Cid i Fernando Romay.

Entre 2024 i 2025 s'han dut a terme compareixences al Congrés dels Diputats i reunions amb el Consell Superior d'Esports i el Ministeri d'Inclusió.

El març de 2026 es va marcar un punt d'inflexió. En una reunió al Ministeri de Seguretat Social, amb representants del Consell Superior d'Esports, es va assumir un compromís clar amb tots aquells professionals que no van poder cotitzar durant la seva etapa activa, així com per al col·lectiu d'alt nivell amb l'objectiu de garantir una cobertura social sòlida per al futur de l'esport, articulada en tres fases fonamentals i indissolubles: la reparació del passat, la regularització del present i la garantia del futur.

Considerem positiu aquest pas, però insistim que el procés només tindrà sentit si cristal·litza en una regulació clara, efectiva i amb totes les garanties. No és una concessió, és una conquesta basada en tres principis irrenunciables: el reconeixement laboral, la reparació d'una anomalia històrica i la garantia d'igualtat en l'accés als drets socials.

Ens trobem en un moment decisiu. No estem davant d'una mesura simbòlica, sinó d'una reforma estructural. Ara bé, perquè tingui sentit, cal desplegar-la amb ambició, recursos i seguretat jurídica. Estem en una fase important en què calen dades, rigor i la voluntat de posar nom i cognoms a una realitat que durant massa anys ha estat invisible.

Des de fa temps, molts esportistes han sentit que el sistema els havia deixat enrere. Avui hi ha esperança, però l'esperança no paga pensions. Cal que les decisions polítiques arribin amb ambició i determinació, perquè un país que no protegeix els seus esportistes és un país que no reconeix el valor del seu propi esforç.

La protecció social dels esportistes representa una iniciativa fonamental en el panorama esportiu. Vol esdevenir una norma integral, un pas endavant, que va més enllà de l'àmbit estrictament laboral: incorpora mesures de protecció social, equitat i sostenibilitat del sector, amb l'objectiu de construir un model esportiu més just i equilibrat. El text s'alinea plenament amb els valors històrics de la UGT de justícia social, igualtat i responsabilitat col·lectiva.

La UGT de Catalunya ha donat suport des del primer moment a les reivindicacions dels esportistes. Ho ha fet buscant la implicació activa del Departament d'Esport de la Generalitat de Catalunya, fet que ha contribuït a aterrar el debat a la nostra realitat territorial. Gràcies a la seva implicació, juntament amb la d'altres institucions, s'ha aconseguit donar noms, rostres, context i testimonis concrets a una problemàtica que requereix una solució urgent. 🗣️

Cristina Estévez, secretària de Política Institucional y Políticas Territoriales de la UGT, Almudena Cid, Fernando Romay, Lola Fernández Ochoa de la Fundació Blanca i Tesifón Sánchez.

Solidaritat obrera internacional en temps de guerra

Joan Josep Torró Martínez, doctor en Pedagogia i educador social

La memòria del moviment obrer és un exercici necessari fugint d'una mirada nostàlgica cap al passat. És una eina de lluita. Recuperar les experiències col·lectives que van fer possible la defensa de la vida, de la dignitat i de la justícia social en els moments més durs de la nostra història és una obligació política i sindical.

L'Hospital Militar Internacional d'Ontinyent (1937-1939) és un d'aquests episodis que interpel·len directament el moviment obrer i, en concret, la UGT. En plena Guerra Civil, en un context de violència, escassetat i amenaça feixista, la classe treballadora organitzada, amb el suport de les institucions republicanes i del sindicalisme de classe, va ser capaç de posar en peu un projecte sanitari basat en la solidaritat, l'internacionalisme i el compromís social.

Aquest article, basat en la meua investigació recollida en *Solidaritat en temps de guerra. Hospital Militar Internacional. Ontinyent, 1937-1939*, vol contribuir a rescatar de l'oblit una experiència que ens parla del passat, però sobretot del present. Perquè defensar la sanitat pública, els drets socials i la dignitat del treball continua sent, hui com ahir, una tasca irrenunciable del sindicalisme de la UGT.

Solidaritat obrera internacional

La Guerra Civil espanyola, coneguda a Europa com la guerra d'Espanya, va ser més que un conflicte armat intern. Va ser el primer gran enfrontament europeu entre feixisme i democràcia, entre barbàrie i drets socials. Davant aquesta realitat, la resposta de les democràcies europees

es va plasmar en la política de no-intervenció, una decisió que, en la pràctica, va deixar la República espanyola aïllada i va afavorir l'avenç del feixisme. Enfront d'aquesta passivitat dels governs democràtics europeus, hi va haver un moviment polític i obrer internacional i, a la vegada, transnacional, a partir del qual es va articular una resposta humanitària, solidària i compromesa, de la qual l'Hospital Militar Internacional d'Ontinyent és un exemple destacat.

Aquest hospital s'ha d'entendre com el resultat, des d'una realitat a la vegada local però també internacional, d'articular una infraestructura sanitària en la rereguarda republicana, però des de l'acció conscient i una estratègia comuna que des del Fons Internacional de Solidaritat, on estaven integrades la Federació

D'esquerra a dreta, Walter Schevenels, Albert Marteaux, Friedrich Adler i Jean Delvigne (AMSAB)

D'esquerra a dreta, infermeres holandeses Noor Diamant, Ans Blauw, Trudel de Vries, Dinie Heroma, Jenny Schaddelee. *De Waarheid*, publicada el 23 de gener de 1986

Sindical Internacional i la Internacional Obrera Socialista, lligarà l'acció sindical i política.

Ontinyent, ciutat de rereguarda valenciana

Ontinyent es va caracteritzar per ser una ciutat a la rereguarda del País Valencià, allunyada del front, que no va patir els efectes dels bombardejos feixistes i, a la vegada, es va convertir en un espai segur a recer de la Guerra Civil. La ciutat d'Ontinyent garantia l'accés als queviures provinents d'una llarga experiència agrícola i que compaginava amb una activitat industrial que començava a tenir pes específic en la seua economia.

Per aquesta raó es varen instal·lar al terme municipal d'Ontinyent les colònies escolars, les quals, a més a més de garantir l'educació dels infants, també es convertien en garants de la seua integritat física. Juntament amb aquesta protecció en règim col·lectiu també es va procedir a la protecció infantil en règim familiar, de manera que moltes famílies ontinyentines acolliren a les seues llars xiquetes i xiquets procedents, principalment, de Madrid. En l'imaginari ontinyentí se'ls

ha conegut com els «xiquets de Madrid». Aquesta serà una realitat que es repetirà a la resta de la Vall d'Albaida.

Aquest fet va provocar que la població d'Ontinyent, que en 1935 arribava als poc més de 13.000 habitants, durant la Guerra Civil arribés vora els 18.000 habitants. A aquest increment va contribuir la creació de l'Hospital Militar Internacional, perquè moltes famílies dels ferits o malalts es traslladaren a Ontinyent per a estar amb els seus familiars hospitalitzats.

L'Hospital Militar Internacional d'Ontinyent va acollir combatents ferits de les Brigades Internacionals i de l'Exèrcit Popular, molts d'ells procedents de països on els governs miraven cap a un altre costat mentre el feixisme avançava. L'hospital es va convertir així en un espai on la solidaritat suplia la diplomàcia, i on l'humanitarisme obrer compensava la indiferència oficial.

El personal sanitari reflectia aquest mateix esperit internacionalista. Metges, infermeres i auxiliars de diverses nacionalitats treballaven conjuntament en condicions extremadament difícils. La

seua tasca era alhora professional, humanitària i militant: curar era resistir.

Vingueren infermeres procedents de Bèlgica, però originàries principalment de Polònia i centre Europa, que ja fugien de l'antisemitisme. Cal destacar el grup d'infermeres que varen ser conegudes popularment com les mamàs belgues, les quals, amb una curta formació en primers auxilis, vingueren a treballar a Ontinyent. A més a més, també s'hi incorporaren un grup d'infermeres holandeses titulades.

Tot i que el personal mèdic i sanitari podia variar, hi va haver al voltant de nou metges internacionals, dotze espanyols, trenta-cinc infermeres internacionals i setanta-cinc infermeres espanyoles i cinquanta infermers espanyols. L'envergadura de l'hospital feia necessària una plantilla que fera possible atendre tants ferits en torns de treballs i reforçar-la quan així ho exigia l'evolució del conflicte armat.

El principal impulsor d'aquesta iniciativa solidària va ser el doctor Marteaux que, amb el suport del doctor Ferdinand Neumann, la

Grup d'infermeres, metges i responsables polítics municipals a l'Hospital Militar Internacional (Arxiu família Esparza Mollà, AMO)

Façana del Col·legi La Concepció i Convent dels Pares Franciscans abans de convertir-se en Hospital Militar Internacional

Habitació de l'hospital (Arxiu Einer Pettersen)

Façana de l'Hospital Militar Internacional (<https://wdc.contentdm.oclc.org>)

faran possible. Schevenels, Emile Vandervelde, Isabelle Blume, August de Block, Louis de Brouckère, seran qui, des del vessant polític i sindical, també treballaran en la creació de l'Hospital Militar Internacional d'Ontinyent. La direcció administrativa fou assumida per Antoon Spinoy i la mèdica per metges republicans i internacionals.

Aquest internacionalisme és un dels llegats més valuosos de l'experiència d'Ontinyent i referent per al sindicalisme que defensa la solidaritat més enllà de fronteres. Aquest hospital serà considerat internacional perquè va rebre finançament del moviment obrer internacional, però estava gestionat per la sanitat militar republicana. Tot i que les Brigades Internacionals disposaven dels seus hospitals, també hi varen ser atesos brigadistes, majoritàriament, de l'11a Brigada Internacional, formada per alemanys, austríacs, eslaus, balcànics, escandinaus, flamencs, francesos, belgues, polonesos, hongaresos i iugoslaus.

També hi va haver brigadistes hospitalitzats de la 12a Brigada Internacional, anomenada Garibaldi, eren majoritàriament italians; de la 13a Brigada Internacional formada principalment per brigadistes procedents de països balcànics; de França, de Bèlgica i de Polònia; de la 15a Brigada Internacional, anomenada Abraham Lincoln, on hi havia americans, britànics, irlandesos, canadencs, francesos i belgues. Els brigadistes atesos a l'Hospital Militar Internacional d'Ontinyent, des de novembre de 1937 fins a març de 1938, van ser 175.

L'espai de solidaritat

L'edifici triat per a ubicar-hi aquest hospital va ser el Col·legi La Concepció i el Convent dels Pares Franciscans, situat a la solana d'Ontinyent. Disposava de sales amples, ventilades, d'una ampla esplanada, aigua calenta, etc. Hi havia organitzada una xarxa d'ambulàncies que recollien els ferits de l'estació de trens o fins i tot provinents del front.

Es va adaptar perquè acollís 800 llits i pogués ampliar-se fins a 1.200.

Els serveis sanitaris que disposava eren: un taller de pròtesis, laboratori químic-biològic, servei de raigs X, de transfusió de sang directa i conservada, esta última forma preferent per al transport als fronts; una clínica odontològica, especialistes i mitjans per al tractament dels casos que es pogueren presentar. Hi havia una secció de cirurgia estàtica per a atendre les deformacions facials provocades per les ferides. Disposava de tres quiròfans, tot i que podien ser traslladats en el moment que el conflicte armat ho exigira.

Hi havia una escola d'infermeria on acudien dones d'Ontinyent i de la comarca. Les necessitats de personal sanitari feien que les alumnes compaginaren la seua formació al mateix temps que la seua pràctica professional.

Comptava amb una biblioteca, murals i es publicava un diari propi que duia per nom *La voz del herido*. La presència de les milícies de la cultura arrodonia la formació cultural dels ferits.

Respecte als soldats atesos en aquest hospital, segons la premsa

Grup d'infermeres fotografiades a la plaça de Catalunya de Barcelona l'1 de maig de 1937, camí d'Ontinyent (Arxiu Rachel Luftig, arxiu personal Rudi Van Doorslaer, Gant, Bèlgica)

Façana actual del Col·legi La Concepció i Convent dels Pares Franciscans (Foto: Joan J. Torró)

belga del moment, des de 1937 fins a l'abril de 1939, varen passar de 6.973 ferits i es varen realitzar 2.735 intervencions. Mentre l'hospital va ser gestionat per la República varen morir 131 persones, dels quals 120 eren soldats i la resta civils. A més a més, es donava el cas que els soldats d'Ontinyent ingressats ho eren en règim d'hospitalització domiciliària. També s'atenia la població civil, com era el cas dels xiquets i xiquetes de les colònies escolars o d'Ontinyent, com va ser el cas de José María Belda Belda, que va ser intervingut de llavi leporí.

Un dels episodis més sagnants i tràgics del final de la Guerra Civil al País Valencià va ser el bombardeig de l'estació de trens de Xàtiva. Aquesta acció de guerra, pràcticament al final del conflicte armat, va produir un nombre elevat de morts i ferits. En l'estació hi estava estacionat un tren atapeït de soldats de la 49a Brigada Mixta. A més a més, hi va haver víctimes civils. Les ambulàncies varen acudir a l'estació de trens de Xàtiva per desplaçar els soldats ferits del bombardeig a l'hospital d'Ontinyent.

Foren atesos 91 ferits dels quals 19 varen morir i foren soterrats al cementiri d'Ontinyent.

Des de les instal·lacions de l'hospital es va organitzar l'ocupació de la ciutat d'Ontinyent per l'exèrcit revoltat. En eixe moment passarà a denominar-se Hospital de Presoner José Antonio, fins a novembre de 1939, que va ser clausurat, recuperant la seua funció docent i religiosa. Durant aquest període varen morir 49 soldats i alguns d'ells varen passar a la condició de presoners. Aleshores el col·legi va recuperar la seua funció docent i conventual.

Finalitzada la guerra, es va procedir a esborrar qualsevol signe, imatge o rètol que recordara que l'hospital fou el resultat de la solidaritat socialista i moviment obrer internacional. Així ho va ordenar la Comandància Militar d'Ontinyent a l'alcalde, l'1 d'abril de 1939, de manera que desaparegueren aquestes indicacions de les façanes, cartells i noms dels carrers i places. Per això es va esborrar la inscripció de dues plaques situades a la façana de l'hospital, reproduïda el 24 de març de

1938 en *La Correspondencia de Valencia*, òrgan de la UGT:

«P.O.B. En recuerdo del pueblo socialista belga y de sus organizaciones obreras que han contribuido, en un esfuerzo magnífico de solidaridad internacional, a la realización de esta institución.

»A los trabajadores españoles hoy soldados de la República, heridos defendiendo la Justicia y la Paz del mundo contra la dominación militar fascista, los trabajadores de todos los países organizados en la Federación Sindical Internacional y en la Internacional Obrera Socialista ofrecen este establecimiento sanitario».

Aquesta experiència solidària esdevingué un referent compartit amb dues altres instal·lacions sanitàries situades a la rereguarda del País Valencià. L'Hospital Militar Internacional d'Alcoi i l'Hospital Militar Internacional de Benicàssim, juntament amb l'Hospital Militar Internacional d'Ontinyent, constitueixen un clar exemple de solidaritat internacional davant el que es concebia com una acció de caràcter transnacional. 🇪🇺

Marta Mata, les tres P: política, pedagogia, Penedès

M. Assumpta Baig Torras, presidenta de la Fundació Marta Mata Garriga

Aquest any 2026 es compleix el centenari del naixement de Marta Mata Garriga, un aniversari que coincideix també amb el vintè aniversari de la seva mort. Per aquest motiu la Fundació Marta Mata, a través dels seus òrgans de govern, Patronat i Consell, hem acordat que l'any 2026 sigui reconegut com Any Marta Mata i que al voltant d'aquesta commemoració s'hi organitzin i celebrin un conjunt d'activitats que, més enllà de servir de reconeixement i memòria del

passat, siguin també aportacions de present i futur seguint els eixos que van marcar i orientar la seva tasca.

El llegat que ens ha deixat encaixen en els àmbits que la identifiquen: la pedagogia, la política i el Penedès (les tres P). En l'àmbit de la pedagogia va perseguir l'objectiu de portar els principis de la renovació pedagògica del primer terç del segle xx al nucli del debat polític. Així es va modelar una síntesi que, amb aportacions de la generació de mestres de la qual Àngels Garriga, la

seva mare, va formar part, juntament amb els documents «Per una nova escola pública catalana» de la X i XI Escola d'Estiu de Rosa Sensat (anys 1975 i 1976) va aconseguir que es convertissin en el contingut principal de les argumentacions i s'orientessin, tant els programes polítics com les orientacions que se'n deriven, principalment en el segle xx.

Des de la creació de l'escola de mestres Rosa Sensat (avui Associació de mestres) juntament amb altres persones, i que ella va

Marta Mata intervenint a l'escenari de la 12a Escola d'Estiu Rosa Sensat, celebrada a la UAB el 1977 (Arxiu de l'associació de mestres Rosa Sensat)

dirigir, va treballar per millorar la formació de tots els professionals de l'educació perquè el mestre que aprèn, que sap, que estudia, que investiga, que experimenta, que ensenya, que comparteix, que aplica una bona pedagogia i una didàctica adequada, que intercanvia amb altres mestres, forma part del grup de mestres per la renovació pedagògica, en «el bell ofici d'ensenyar a viure», peça clau del procés educatiu.

La seva proposta pedagògica és la d'avançar per aconseguir una bona

escola per a tothom, també per als més petits. Va impulsar l'educació dels 0 als 6 anys amb dues etapes, la dels 0 a 3 anys i la de 3 a 6 anys, coordinades i amb contingut educatiu i no de guarderia, ni de preescolar.

I en el tema de la llengua, no sols perquè l'escola treballés en català, sinó que aquesta fos el nucli de l'educació com a vehicle de comunicació i no com a motiu de separació o segregació.

Pel que fa al Penedès, aquest territori va tenir una importància

central en la seva trajectòria vital i professional: l'any 1944 es va traslladar a Saïfores, on la casa familiar esdevingué un espai de referència i, amb el temps, un centre fonamental de la seva activitat educativa i del seu llegat pedagògic.

Tot i que la seva activitat política la va centrar en el PSC, els sindicats de classe, tant UGT (ella va formar part de la FETE) com CCOO han reivindicat el seu llegat com a eina de transformació social. 🇪🇺

Gènere, doble moral i marginalitat durant la dictadura

Josep Antonio Pozo, doctor en història contemporània

No és la primera vegada que María Pilar Molina, doctora en Història per la Universitat de Barcelona i catedràtica d'Ensenyament Secundari, fa una incursió al voltant del paper de les dones i la seva «invisibilització» en la història, un dèficit que només s'ha començat a corregir a partir de la dècada dels noranta del segle passat i en els primers anys del present segle. Tot i això, encara queda camí per a recórrer, especialment pel que fa a la repressió dels anomenats delictes comuns o delictes socials comesos per dones, i per a la recerca sobre aquests fenòmens. María Pilar Molina hi ha contribuït amb diversos articles i llibres. Ja el 2010 va publicar *La Presó de les Dones de Barcelona. Les Corts (1939-1959)*, i el 2022 *Hijas del exilio. El legado republicano en las mujeres de la segunda generación*.

Estudis com el que ens presenta ara sobre la repressió i la violència franquista cap al col·lectiu de dones prostituïdes, suposen una important contribució al coneixement d'uns fets que havien quedat sepultats en l'oblit. En efecte, el llibre dona visibilitat a totes aquelles dones que van ser detingudes i portades a la Presó de Dones de Les Corts, moltes de les quals van ser alliberades del recinte penitenciari i conduïdes tot seguit per la policia a l'Hospital de la Magdalena, on foren ingressades. Aquest centre hospitalari, conegut com el «sifilicomicio», es va convertir en un dels recintes repressius especialitzats en el tractament de dones prostituïdes que patien malalties de transmissió sexual.

La prostitució a Espanya va experimentar un auge espectacular a la postguerra, la qual cosa no només evidenciava la misèria existent al país i les duríssimes condicions per a bona part de la població treballadora, sinó que representava també un importantíssim problema de salut per la difusió de malalties venèries. Increment que les autoritats franquistes, amb tota la descaradura que eren

capaces de mostrar, van atribuir a l'enfonsament moral producte de les idees dissolvents, alimentades durant el període republicà i la revolució «roja».

Tanmateix, com afirma María Pilar Molina, per a les autoritats franquistes, el problema no era la prostitució sinó les dones prostituïdes o «caídas», i contra aquestes van descarregar tota la violència i el pes d'una moral asfixiant i hipòcrita. Una àmplia varietat d'organismes i institucions vetllaven per a la implantació efectiva de la doctrina del nacionalcatolicisme, i de la figura de la dona submissa que establia, entre altres coses, una sexualitat vinculada al matrimoni i a la procreació. Des del Patronat de Protecció a la Dona (vestigi directe del franquisme, vigent fins l'any

1985), passant per la *Sección Femenina* de FET i de les JONS i les nombroses ordres religioses encarregades de la custòdia moral de les dones «extraviades» fins als recintes com l'Hospital de la Magdalena, per on van passar tantes dones i que ara, amb aquest llibre de referència, ens permet conèixer millor. 📖

El moviment memorialista a Catalunya

Xavier Barberà i Mir, secretari de Memòria Socialista

Des que hi ha democràcia a Espanya, i abans i tot, l'interès dels catalans i catalanes per recuperar el nostre passat ha estat notable

Hi ha una història, diguem-ne patrimonial, que la dictadura ens va voler amagar: els reis propis, l'expansió per la Mediterrània, la importància de la literatura medieval, la Mancomunitat, etcètera. La feina duta a terme, malgrat el franquisme, entre d'altres, per persones com Ferran Soldevila, Batista i Roca, o Ferrer i Gironès fou cabdal perquè aquell coneixement es mantingués i no es perdés.

Un cop mort Franco va haver-hi una eclosió de ciutadans i ciutadanes amb ganes de reprendre allò que el feixisme ens arrabassà el 1939: la Generalitat, l'himne, la senyera, els presidents Macià i Companys... És a dir, l'ansia per viure sense jou anava acompanyada de l'afany per redescobrir coses que ens amagaren i que només ens foren explicades per pares i avis de manera casolana i quasi clandestina. De cop i volta, la premsa, els partits —que anaven assolint la legalitat— i les associacions de veïns van començar a difondre i a popularitzar dates, cognoms i fets que molts fins aleshores ignoràvem. Vam saber de l'11 de Setembre, la nostra diada nacional; de l'1 de Maig, dia del Treball; del 14 d'abril, quan es proclamà la II República; i del 15 d'octubre, jorn en què el president Companys fou afusellat a Montjuïc.

Les primeres eleccions —ja fossin generals, municipals o al Parlament— varen significar també una important revitalització de la nostra trajectòria. Gràcies a les noves alcaldies catalanistes i progressistes (1979) els carrers van recobrar

Mapa de carreteres i camins de Catalunya formulat per la Direcció d'Obres Públiques de la Mancomunitat de Catalunya, l'1 d'agost de 1921

noms com Pi i Margall, Josep Irla, Corts Catalanes, Josep Tarradellas o Prat de la Riba.

Ja a les beceroles de la transició, neix l'Associació Pro-Memòria als Immolats per al Llibertat a Catalunya, amb la intenció de mantenir viu el record dels executats pel règim al Fossar de la Pedrera.

Passats els anys, i amb una primera fase de normalitat ja acomplerta, la societat civil s'organitzà a l'entorn de la Comissió de la Dignitat, l'objectiu de la qual era el retorn dels Papers de Salamanca: tota aquella documentació que les tropes franquistes confiscaren durant la postguerra tant a entitats com a particulars considerats «perdedors» de la contesa.

El 2000 es produeix a Castella i Lleó, concretament a Priaranza del Bierzo, un fet que influirà en l'esdevenir dels fets relacionats amb la memòria democràtica, tant a Espanya com a casa nostra: la primera exhumació, seguint els protocols científics, d'una fossa amb els cossos de tretze homes republicans afusellats en una cuneta. Gràcies a aquesta excavació s'obrí la porta a què es desenterressin restes en altres llocs de l'Estat. Aquesta iniciativa va donar peu al naixement de l'Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica, la qual va sensibilitzar la societat i els polítics perquè la memòria formés part de les agendes i dels fulls de ruta posteriors. Sense aquest capteniment i aquestes tasques prèvies no s'entendria la redacció de la Llei 52/2007, coneguda popularment com a «Llei de la memòria històrica». Aquesta norma, aprovada sota el mandat de Rodríguez Zapatero, va afavorir la creació de nombrosos col·lectius que tenien la recerca i estudi de moltíssimes víctimes com a objectius.

En destaquen el paper dels dos sindicats de classe i majoritaris del país, UGT i CCOO, sobretot pel que fa a subratllar les mobilitzacions, sempre reprimides per la policia, que els treballadors i treballadores convocaren per unes millors condicions laborals. També és de destacar l'impuls i extensió del tema arreu, amb nuclis que són referents al Baix Llobregat, Manresa, el Maresme, Tarragona i Terrassa, per citar-ne només uns quants.

Una altra data culminant en l'àmbit fou el 22 d'abril de 2002, quan el Liceu acollí una trobada d'entitats memorialistes catalanes en la qual es donà a conèixer un manifest que demanava que es posés en marxa un òrgan públic dedicat exclusivament a la memòria i que exercís contra l'oblit. Aquella demanda col·lectiva fou la llavor del Memorial Democràtic, creat per la Llei 13/2007 sota el mandat de José Montilla, qui presidia, recordem-ho, un govern tripartit format per PSC, ERC i ICV.

Un altre pas de gegant, protagonitzat per un altre executiu progressista —en aquest cas, format pel Partit Socialista i per Podem—, fou la Llei 20/2022 de Memòria Democràtica, que aprofundí en les exhumacions, en la retirada de símbols feixistes de l'espai públic i en la resignificació de llocs com el Valle de los Caídos, ara Cuelgamuros. No cal dir que des d'aquí s'aplaudí aquell text legal i que la Generalitat —tant la que presidia aleshores Pere Aragonès com la que encapçala ara

Exhumació, per part de l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica (ARMH), d'un fossa de represaliats de la Guerra Civil espanyola, en Balboa (El Bierzo), 2008. (Foto: FCPB/Wikimedia)

Pati de la presó Model a Barcelona. (Foto: Canaan/Wikimedia)

Salvador Illa— va implementar tots els seus aspectes al territori.

Tornant a l'actualitat, és rellevant l'actiu paper que juga l'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme, la qual té el seu epicentre a la Model de Barcelona, centre penitenciari on van complir condemna in comptables militants de les esquerres, dels moviments obrers i de les lluites per la llibertat. Hi organitzen sovint presentacions de llibres, passis de documentals o exposicions per recordar tots els qui van combatre la tirania en temps difícils.

També cal posar en relleu la feina que les Amicals Mauthausen i de Ravensbrück fan per tenir presents les víctimes dels camps de concentració nazis, exterminades per ésser d'una raça diferent o per defensar unes idees determinades. No és sobrer tampoc citar l'Amical de les Brigades Internacionals, que ret un perpetu homenatge als voluntaris que van fer costat a la legalitat republicana durant la Guerra Civil. També s'ha de fer constar la gestió de l'Ateneu de Memòria Popular, plataforma que engloba, aixopluga i coordina

una vintena d'entitats memorialistes com ara les fundacions Cipriano García i Neus Català, o associacions com Juristes Demòcrates, Memòria Socialista i Iriada.

No voldríem acabar sense mencionar les bones expectatives que la futura llei de memòria democràtica de Catalunya està despertant entre els interessats en la matèria. Una eina que serveixi per blindar uns valors que ara, malauradament, tornen a estar en perill.

En definitiva, és obvi que el lideratge de les administracions en general i dels mandataris progressistes en particular ha estat fonamental perquè la memòria democràtica, tal com l'entendem avui dia, tingui el sentit que té. Però no hauria arribat tan lluny si no hagués estat per la quantitat de col·lectius, grans i petits, que han remat incansablement en la mateixa direcció. Fa cinquanta anys que estem recuperant un passat que ens enorgulleix i que volem traslladar a les futures generacions. Però sense una base cívica com la que hem tingut —i encara tenim, afortunadament—, aquesta fita no hauria estat possible. 🇪🇺

Brigades Internacionals: 90 anys d'història i memòria compartida

David Ballester, doctor en Història Contemporània

Enguany fa noranta anys de l'inici de la Guerra Civil. Durant els seus 986 dies de durada, un dels episodis que encara avui sorprèn és el gest valent, solidari, idealista, de desenes de milers d'antifeixistes d'arreu del món que es van allistar a les Brigades Internacionals.

Si bé inicialment el govern republicà es mostrà refractari a acceptar cap contingent de voluntaris estrangers, el seguit de derrotes militars de l'estiu del 1936 davant d'un exèrcit d'Àfrica que avançava ràpidament vers Madrid, va portar l'executiu encapçalat per Largo Caballero a acceptar a correu la seva formació. Organitzats pel PCF i la Internacional Comunista a París, encara que no tots els seus membres confessaven aquesta ideologia, eren enviats a Albacete, on es va establir la seva base.

Davant el perill que planava sobre la capital, aviat foren enviats a primera línia les primeres brigades que es van formar: l'XI creada el 22 d'octubre i la XII que ho fou l'1 de novembre, que tingueren un paper destacat lluitant a la Ciutat Universitària madrilenya. Després es formarien cinc brigades més (XIII, XIV, XV, CXXIX i CL) que, com a unitats de xoc que eren, estigueren presents a totes les grans batalles del conflicte. Al seu si, els batallons s'agrupaven per nacionalitats o, si més no, per proximitat dels idiomes que els

voluntaris parlaven. Alguns assoliren una àuria mítica pel seu paper destacat al camp de batalla, com el Garibaldi, el Comune de París, l'Abraham Lincoln... o el Britànic, que quedà destrossat entre les oliveres del *Suicide Hill* ("el turó del suïcidi") durant la batalla del Jarama.

Segons el SIDBRINT (Sistema d'Informació Digital sobre les Brigades Internacionals), un projecte de recerca desenvolupat entre 2010 i 2013 amb l'objectiu de donar visibilitat als voluntaris que van venir a defensar la república, i que avui dia és un portal institucional de la Universitat de Barcelona, foren 49.492 els seus membres, procedents de 54 estats dels cinc continents. No tots estigueren sobre el terreny al mateix moment, a causa de les baixes i els relleus, amb un màxim d'entre 15.000 i 20.000 efectius en el seu moment àlgid, la meitat dels quals estarien a primera línia. Tots ells estaven convençuts que a Espanya es lliurava la batalla definitiva per intentar aturar el feixisme. Tal com escrivia un voluntari britànic a la seva filla: «De tots els països del món, gent obrera com jo ha vingut a Espanya a parar al feixisme. Així, encara que estic a milers de milles

de tu, estic lluitant per protegir-te a tu i a tots els nens d'Anglaterra, així com a la gent de tot el món».

Un cop avançat el conflicte i davant la davallada dels efectius de les brigades, molts reclutes espanyols es van incorporar a elles, malgrat que formalment es mantenia el seu caire internacional. El contingent més important de les Brigades Internacionals seria el francès (13.300), seguit del polonès, l'italià i l'alemany, al voltant dels 4.000 cada país... fins a arribar als 55 australians, els 30 xinesos o als tres peruans. Pel fet que eren tropes d'elit i de lluitar sempre en els fronts més decisius i compromesos, el seu nombre de baixes fou esgarrifós. Hom calcula en uns 10.000 els seus morts (2.659 francesos, 1.053 alemanys, 566 britànics...). Més de 7.000 que serien fets presoners —encara que en molts casos eren afusellats sobre el terreny per part dels seus captors— foren donats per desapareguts o bé desertaren. Els primers foren internats al camp de San Pedro de Cardeña a Burgos, on patiren unes condicions d'internament molt dures. El darrer pres internacional no fou alliberat d'aquest camp fins a 1943.

Batalló Lincoln. (Foto: Wikimedia Commons)

Camarades amb una bandera capturada a Quinto (Aragó), setembre de 1937. (Foto: Wikimedia Commons)

Les Brigades Internacionals disposaven de la seva pròpia sanitat, amb hospitals de guerra, sovint equipats per donacions i recaptés organitzades per partits i sindicats d'esquerra a diversos països, on atengueren els seus ferits, així com d'altres soldats i població civil. A Catalunya establiren centres sanitaris al Col·legi dels Salesians de Mataró i al Col·legi Escola Pia de Mojà.

En el marc de les Brigades Internacionals tingueren lloc veritables fites històriques sota diversos paràmetres. Esmentem aquí les relacionades amb la igualtat racial. El sindicalista afroamericà Oliver Law fou nomenat cap de batalló durant la batalla del Jarama, esdevenint el primer oficial negre de la història al capdavant d'una unitat integrada, és a dir, formada indistintament per homes blancs i negres, més de deu anys abans que el president Truman signés l'Ordre Executiva 9801 (1948), que ordenava la desagregació de les forces armades, que no es faria efectiva fins a la Guerra de Corea (1950-1953). Igualment, esmentem el cas de la infermera de l'American Medical Brigade Salaria Kea, que exercí com a infermera en cap al Villa Paz American

Hospital, ubicat a Saelices (Madrid), dirigint un equip format per cinc infermeres blanques, un fet completament impensable a la seva Geòrgia natal.

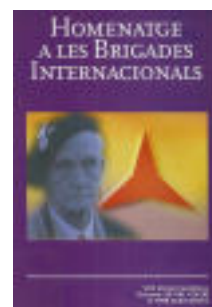
Avui, desenes de monuments, plaques i memorials en record de les Brigades Internacionals estan repartits per ciutats de diferents països del món, des d'Estocolm, San Francisco i Canberra, a Ottawa, Berlín, Viena o París, així com més d'un centenar de memorials a ciutats de la Gran Bretanya i Irlanda. A Barcelona, el 28 d'octubre de 1988 es va inaugurar a la Rambla del Carmel, vora la sortida nord del Túnel de la Rovira, l'escultura d'homenatge anomenada «David i Goliat», obra de l'escultor Roy Shifrin. Representa el casc de Goliat, caigut a terra, i el tors nu de David, amb un escut a la mà, dalt d'un pilar de ciment. El conjunt fa vuit metres d'alçada i fou finançat per l'associació que manté viva la flama dels voluntaris del batalló Abraham Lincoln, format per nord-americans, i per la Spanish Civil War Historical Society. Entre els ciutadans dels Estats Units que van aportar diners per al monument hi havia Edward Kennedy, Woody Allen, Gregory Peck, Leonard Bernstein, Kirk Douglas,

Norman Mailer o Harry Belafonte, que eren socis de l'entitat promotora.

El dia de la inauguració de l'escultura d'homenatge coincidia amb l'aniversari dels cinquanta anys de la retirada dels brigadistes. En aquesta data, en plena batalla de l'Ebre, el president del govern Juan Negrín va decidir retirar els 13.000 internacionals que quedaven a files, esperant que el bàndol rebel faria el mateix, en referència a l'ampli i decisiu ajut que rebia per part de l'Alemanya nazi i la Itàlia feixista. Però no fou així, Franco es limità a repatriar un petit contingent d'italians, i continuà comptant amb un contingent estranger que li assegurava una abassegadora supremacia aèria i artillera. Molts dels brigadistes no pogueren ser repatriats, atès que als seus respectius països s'havien instaurat dictadures de caràcter autoritari i/o feixista o bé foren bloquejats a la frontera per les autoritats franceses, per la qual cosa 6.000 d'ells romangueren desmobilitzats a Catalunya. A les darreries d'any, els franquistes van llançar l'ofensiva sobre terres catalanes i al gener molts d'ells foren rearmats per lliurar els seus darrers combats intentant retardar l'avanç de

Homenatge a les Brigades Internacionals al Fossar de la Pedrera, Barcelona, 10 de novembre 1996
(Fotograma: Canal UGT)

El vídeo «Homenatge a les Brigades Internacionals» està disponible al CanalUGT:

decirnos: ¡Aquí estamos!, vuestra causa, la causa de España es nuestra misma causa, es la causa de toda la humanidad avanzada y progresiva.

»Hoy se van; muchos, millares, se quedan teniendo como sudario la tierra de España, el recuerdo saturado de honda emoción de todos los españoles. ¡Camaradas de las Brigadas Internacionales! Razones políticas, razones de Estado, la salud de esa misma causa por la cual vosotros ofrecisteis vuestra sangre con generosidad sin límites os hacen volver a vuestras patrias a unos, a la forzada emigración a otros. Podéis marcharos orgullosos. Sois la historia, sois la leyenda, sois el ejemplo heroico de la solidaridad y de la universalidad de la democracia, frente al espíritu vil y acomodaticio de los que interpretan los principios democráticos mirando hacia las cajas de caudales o hacia las acciones industriales que quieren salvar de todo riesgo.

»No os olvidaremos, y, cuando el olivo de la paz florezca, entrelazado con los laureles de la victoria de la República española, ¡volved! Volved a nuestro lado, que aquí encontraréis patria los que no tenéis patria, amigos los que tenéis que vivir privados de amistad, y todos, todos, el cariño y el agradecimiento de todo el pueblo español, que hoy y mañana gritará con entusiasmo: ¡Vivan los héroes de las Brigadas Internacionales!». 🇪🇸

les tropes feixistes a Granollers, la Garriga, Cassà de la Selva, Llagostera o la Bisbal.

El 1996 uns 450 brigadistes van visitar l'estat espanyol per a realitzar diversos actes i assistir a homenatges. A Catalunya van ser rebuts al Parlament, on se'ls va fer una entrega simbòlica de la nacionalitat espanyola promesa pel president del govern republicà Juan Negrín en la seva retirada vora mig segle abans. Tot i que la proposta de naturalitzar els brigadistes havia estat aprovada per unanimitat del Congrés dels Diputats el 1995, la llei que ho permetia no va estar tramitada pel Consell de Ministres, de forma inversemblant, fins al gener de 2021.

Com a comiat dels internacionals es programà una desfilada per la Diagonal, on foren aclamats per desenes de milers de ciutadans, que així reconeixien el seu generós sacrifici. En ple 2026, quan passegem per aquesta vital avinguda barcelonina, malgrat el brogit del trànsit i el ritme frenètic de la ciutat, si parem l'orella, encara podem sentir el llunyà pas ferm dels brigadistes desfilant, mentre ens vindran al cap les mítiques paraules de Dolores Ibárruri, La

Pasionaria, que, amb el seu to vibrant i emotiu, inevitablement ens tornaran a emocionar: «Comunistas, socialistas, anarquistas, republicanos, hombres de distinto color, de ideología diferente, de religiones antagónicas, pero amando todos ellos profundamente la libertad y la justicia, vinieron a ofrecerse a nosotros incondicionalmente. Nos lo daban todo; su juventud o su madurez o su experiencia; su sangre y su vida, sus esperanzas y sus anhelos... Y nada nos pedían. Es decir, sí: querían un puesto en la lucha, anhelaban el honor de morir por nosotros. ¡Banderas de España! ¡Salud a tantos héroes, inclinaos ante tantos mártires! ¡Madres! ¡Mujeres! Cuando los años pasen y las heridas de la guerra se vayan restañando; cuando el recuerdo de los días dolorosos y sangrientos se esfumen en un presente de libertad, de paz y de bienestar; cuando los rencores se vayan atenuando y el orgullo de la patria libre sea igualmente sentido por todos los españoles, hablad a vuestros hijos; habladles de estos hombres de las Brigadas Internacionales (...). Lo abandonaron todo: cariños, patria, hogar, fortuna, madre, mujer, hermanos, hijos y vinieron a nosotros a

Els joves catalans s'estan fent més masclistes?

Bernat Escudero Pachón, membre de l'associació Homes Igualitaris i sindicalista de la UGT

Recentment, al nostre país han aparegut diverses enquestes, estudis i notícies amb dades que reforcen la idea que una part de la joventut, especialment la masculina, estaria adoptant posicionaments més masclistes o crítiques davant el feminisme; si més no, com a mínim a l'esfera del discurs teòric. Notícies que plantegen una qüestió rellevant o, si més no, interessant: ens trobem davant d'un retrocés en termes d'igualtat de gènere entre les joves generacions de catalanes i catalans, actualment, o bé davant d'unes posicions més conservadores des del discurs teòric com a resposta a l'auge del discurs feminista, i no tant des de les pràctiques?

D'una banda, hi ha estudis que apunten a l'existència d'actituds preocupants. Alguns d'ells, com la darrera enquesta del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO), mostren un increment del nombre de joves que consideren que el feminisme ha anat «massa lluny» o posen en dubte determinades problemàtiques associades a la desigualtat de gènere, com ara la violència masclista o les denúncies falses. Aquestes percepcions, sovint basades en informació parcial o distorsionada, evidencien la persistència d'imaginari masclistes adaptats a nous contextos socials.

A més, en els estudis s'observa una clara escletxa de gènere dins de la mateixa joventut. Les noies tendeixen a mostrar més sensibilització envers les desigualtats i una adhesió més elevada als plantejaments feministes, mentre que una part dels nois expressa actituds de rebuig o desafecció.

Foto: Levi Jones/Unsplash

Aquest fenomen pot interpretar-se com una resposta a la percepció de pèrdua de privilegis o d'estatus en un context de transformació dels rols de gènere.

Tanmateix, reduir aquesta realitat a una simple «masculinització reaccionària» de la joventut seria una simplificació excessiva. La joventut no constitueix un grup homogeni, sinó un espai social travessat per múltiples tensions i contradiccions. Paral·lelament a aquestes actituds crítiques, també hi ha una presència significativa de joves compromesos amb la igualtat de gènere, que participen activament en moviments feministes i promouen models de relació més equitatius.

En aquest sentit, hi ha diversos factors que contribueixen a explicar aquesta polarització. En primer lloc, l'ecosistema digital facilita la difusió de discursos antifeministes, sovint simplificats i emocionalment atractius, que poden influir en la construcció de les identitats juvenils. En segon lloc, la creença que la igualtat ja ha estat assolida pot generar una percepció de saturació o rebuig envers les reivindicacions feministes. Finalment, el context social actual, marcat per canvis accelerats, pot generar incertesa i reaccions defensives en alguns sectors.

A l'esfera dels canvis socials durant les últimes dècades al país, la idea que s'ha consolidat és que les generacions més joves presenten actituds més favorables a la igualtat de gènere que les generacions anteriors.

La institucionalització de les polítiques d'igualtat i la creixent visibilitat del feminisme en l'esfera pública han contribuït a aquest imaginari. No obstant això, investigacions recents evidencien la coexistència d'aquestes tendències amb l'emergència o persistència de discursos i actituds de caràcter masclista entre determinats sectors juvenils.

Aquest aparent contrast pot ser interpretat a partir de diversos eixos analítics. En primer lloc, l'ecosistema digital contemporani actua com a vector de socialització ideològica, facilitant la circulació de continguts que articulen narratives de reacció als avenços en matèria d'igualtat de gènere. En aquest context, alguns joves —particularment homes— poden desenvolupar percepcions de desplaçament simbòlic o de pèrdua d'estatus, la qual cosa pot derivar en actituds de resistència o rebuig.

En segon lloc, la interiorització d'un discurs de «postigualtat» contribueix a la deslegitimació de les reivindicacions feministes. La idea que la igualtat ja ha estat assolida pot generar una infravaloració de les desigualtats estructurals encara existents, així com una percepció de sobrerepresentació de les demandes feministes en l'espai públic.

A més, cal considerar el paper dels agents de socialització no institucionals, especialment figures mediàtiques i creadors de contingut digital, que exerceixen una influència significativa en la configuració d'opinions i actituds. Aquests actors poden difondre discursos simplificats o polaritzats que reforcen estereotips de gènere i legitimen formes subtils o explícites de masclisme.

La presència de posicionaments masclistes entre la joventut s'ha d'entendre en el marc d'un procés de canvi social caracteritzat per la tensió entre avenç i resistència

Foto: Levi Jones/Unsplash

En síntesi, la presència de posicionaments masclistes entre la joventut s'ha d'entendre en el marc d'un procés de canvi social caracteritzat per la tensió entre avenç i resistència. L'anàlisi d'aquestes dinàmiques esdevé fonamental per al desenvolupament d'estratègies educatives i polítiques públiques orientades a la consolidació d'una igualtat efectiva.

En conclusió, la idea que els joves catalans s'estan fent més masclistes no es pot afirmar de manera categòrica. Més aviat, les dades apunten a un escenari de polarització en què conviuen avenços significatius en la consciència de gènere amb resistències i reaccions contràries. No hi ha una única tendència entre la joventut. N'hi conviuen dues, a la vegada força marcades; com a mínim, una de més propera a les posicions feministes i una segona de reacció masclista que es fa visible en contraposició a la feminista i, principalment, entre nois joves.

Tanmateix, resulta metodològicament inadequat concebre la joventut com un col·lectiu homogeni o compacte. Paral·lelament a aquestes dinàmiques, s'observa una creixent implicació de sectors juvenils en la promoció de la igualtat de gènere, mitjançant la participació en moviments socials i la redefinició de pràctiques relacionals.

Entendre aquesta complexitat resulta fonamental per desenvolupar estratègies educatives i socials que fomentin una igualtat real i evitin la reproducció de noves formes de desigualtat. Des del sindicalisme cal introduir a les empreses, de manera explícita, la perspectiva de gènere i combatre discursos i pràctiques masclistes. 🗣️

Fonts:

Centre d'Estudis d'Opinió (CEO), Dossier de premsa de l'*Enquesta sobre valors a Catalunya 2023* (Registre d'Estudis d'Opinió, núm. 1078), Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2024. Disponible a https://upceo.ceo.gencat.cat/wsceop/9088/Dossier%20de%20premsa_1078.pdf

Freixanet Mateo, Maria; Pous Solé, Jana; Berna Alvarado, José. *Nois, noies i un abisme. Opinions sobre la igualtat i el feminisme*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2025. (Quaderns ICPS). Disponible a: www.icps.cat/archivos/Quaderns/quadern_juliol2025.pdf

Universitat Pompeu Fabra, 02.09.2025. «Com frenar la polarització ideològica de nois i noies a partir de la tasca dels professionals de l'educació i de les xarxes socials?» www.upf.edu/web/focus/w/com-frenar-polaritzacio-ideologica-nois-i-noies-despol

Aquí, les portes no em coneixen

Imatges i text de Mohamed Mahdy, narrador visual

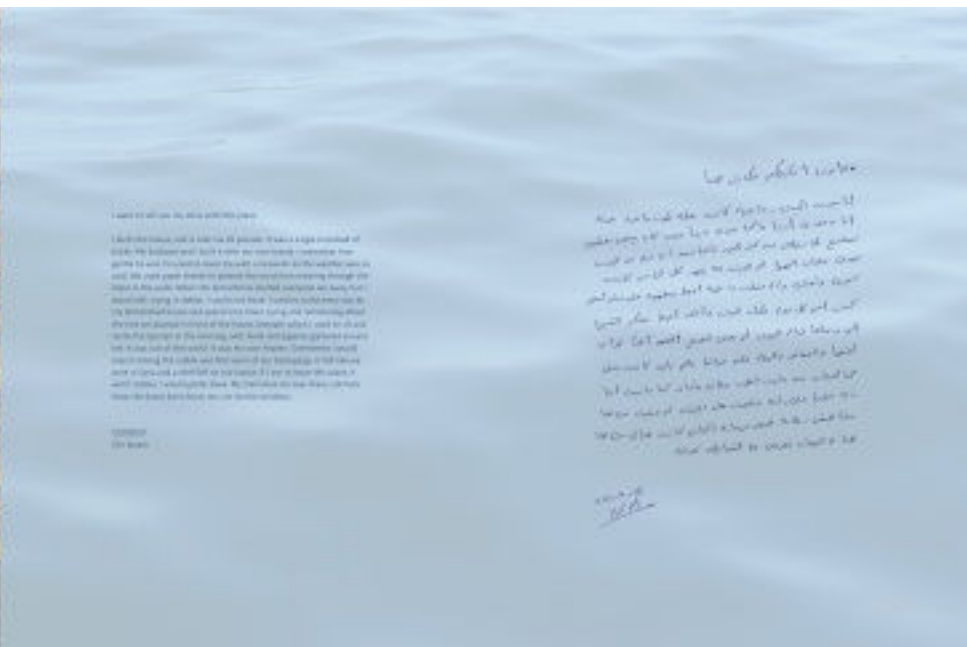

Vaig començar *Aquí, les portes no em coneixen* el 2016, seguint els residents d'Al-Max, un barri de pescadors al costat d'on visc a Alexandria, Egipte. És una comunitat que va patir –i encara pateix i afronta– el desplaçament de persones, de tal manera que les seves tradicions i els ritmes quotidians s'esvaeixen sota la pressió del desenvolupament urbà. A llarg termini, aquest projecte es presenta com el meu humil intent de documentar un lloc on la història, els mitjans de subsistència i la memòria corren el risc de desaparèixer.

El 2016, els residents van ser informats del pla del govern de demolir el barri. Malgrat la manca d'informació concreta i la propagació de rumors, la demolició va començar el 2020, un procés que la pandèmia de la Covid-19 va complicar encara més. La comunitat també va haver d'enfrontar-se a la pressió del govern i al tractament mediàtic negatiu dels mitjans de comunicació. En aquell moment, un terç del barri havia estat demolit i moltes famílies havien estat traslladades diversos quilòmetres terra endins, i encara es preveien més desplaçaments.

[Traducció de la carta reproduïda a dalt:]

Vull explicar-vos la meua història amb aquest lloc.

Vaig construir aquesta casa, i em va costar 25 lliures. Estava feta d'un sol carregament de maons d'un camió. El meu marit i jo la vam construir amb les nostres pròpies mans. Recordo com n'era, d'atent; em cobria amb una lona perquè feia molt de fred. Fèiem servir fulls de paper per evitar que el vent entrés pels forats de les parets. Quan van començar les demolicions tothom va fugir, però jo em vaig quedar immòbil, plorant derrotada. No me'n podia anar. Cada dia tornava a passar per davant de

la casa enderrocada, i m'hi estava estona, plorant i recordant l'arbre que hi vam plantar davant, i sota el qual m'asseïa i recitava l'Alcorà al matí, envoltada d'ocells i coloms. Era com fora d'aquest món. Era el meu propi paradís. De vegades remenava entre la runa i hi trobava algunes de les nostres pertinences. Semblava com si fóssim a Síria i una bomba hagués caigut damunt de casa. Si me n'he d'anar d'aquest lloc, m'és igual. Me n'aniria de bon grat. Els meus records són allà, no aquí. Aquí, les portes no em coneixen, ni tampoc les finestres.

12/9/2021, Om Karam

Aquest projecte captura l'impacte emocional i social d'aquests canvis, explorant temes de la llar, la pertinença, i la memòria individual a més de col·lectiva. També posa el focus en les conseqüències que provoquen en la salut mental el desplaçament, la pèrdua de la terra i l'esvaïment dels records del lloc, oferint una perspectiva commovedora sobre com afecta el desenvolupament urbà a les persones.

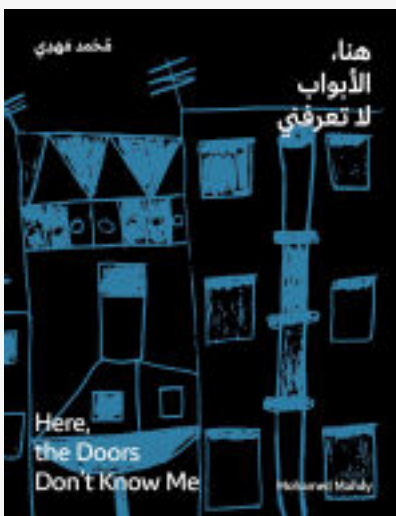
Aquesta és una comunitat que viu vora el mar, on anys enrere la gent descobria ampelles a la costa que contenien cartes d'amor o les últimes paraules d'algú. És per això que vam decidir escriure cartes a les generacions futures i

compartir, a través de les paraules, els records, les lluites i els somnis. Juntes, expliquen la història del que està passant a Al-Max i serveixen per mantenir la comunitat unida, fins i tot després de perdre les seves llars. Per tant, aquest projecte també és una col·laboració amb la comunitat, en lloc de simplement presentar la meua perspectiva. En les últimes cartes abans de marxar, els residents narren les seves pròpies històries i construeixen la seva representació decidint com volen que es fotografiïn les seves històries i documentant els seus testimonis i arxius familiars.

El projecte pretén reflectir i donar veu a les experiències dels residents que s'enfronten a la demolició i al desplaçament del

seu barri, alhora que busca preservar la memòria i la identitat d'una comunitat que es troba a la vora de la dissolució.

Guanyador del III Premi Mediterrani Albert Camus *Incipients* a l'art socialment compromès.

Aquí, les portes no em coneixen és el retrat poderós d'una comunitat que desapareix a Alexandria, Egipte, explicat des de dins.

Combina fotografia, cartes personals i arxius per explorar la memòria i la pèrdua.

El projecte reflexiona sobre com la memòria, la identitat i la pertinença perduren quan un lloc es perd físicament.

El Premi Mediterrani Albert Camus *Incipients*, organitzat per Trobades & Premis Mediterranis Albert Camus de Menorca, amplifica l'obra d'autors emergents que encarnen la visió de Camus de «donar veu als que no en tenen». En la seva tercera edició, el jurat –Monica Allende, Carla Fibla i Tanya Habjouqa– va seleccionar *Aquí, les portes no em coneixen* pel profund compromís de Mahdy amb la comunitat, la seva narrativa visual creativa i la seva sensibilitat a l'hora de retratar històries compartides.

Més informació sobre aquesta obra a la web de l'Editorial Rm. [R](#)

Numax, dels ventiladors al teatre

Conxa i Dolors Parramon Codina

Fotografies de Dolors Parramon Codina, Arxiu Internet

Fotogrames del documental *Numax... Presenta*

Poques vegades en la història de les arts escèniques una fàbrica ha esdevingut teatre.

Això és el que ha passat a la plaça Mañé i Flaquer, al barri del Farró de Barcelona, des de fa uns mesos.

L'edifici té un alt valor simbòlic en la lluita sindical, perquè la fàbrica Numax es va convertir, entre els anys 1977 i 1979, en una experiència pionera d'autogestió obrera a Espanya.

Els empresaris alemanys Ernst Ohliger, Hermann Legler i Otto Streichhard van fundar el 1916 la societat anònima Numax amb un capital de 25.000 pessetes. La seu s'ubicava a la plaça Mañé i Flaquer número 1, cantonada amb el carrer Vallirana, tot i que l'edifici actual no es va construir fins el 1929.

El 24 d'octubre de 1936 la Generalitat de Catalunya va promulgar el Decret de Col·lectivitzacions, i Numax, com va passar amb la majoria d'empreses de Catalunya —entre un 70 i un 80 %—, va ser col·lectivitzada entre els anys 1936 i 1939. Aquesta va ser una primera experiència d'autogestió, forçada pel context de la Guerra Civil.

DESDE 1916 ...

numax

ELECTROSPIRO

electrodomesticos
y equipos semi-industriales

LA ASAMBLEA DE NUMAX COMUNICA:

Los trabajadores de Numax que desde el 22 de abril, nos encontramos en situación de expediente de oficio y suspensión de pagos, ahora trabajamos con normalidad; pero se nos plantea el problema de falta de capital para poder invertir en comprar materia prima, ante tal problema decidimos ir a Madrid para solicitar un préstamo al Ministerio de Trabajo el 28 de septiembre, ahora se ha cumplido nuestro objetivo, se nos concede un préstamo de 10.000.000 de pesetas a los trabajadores, del Fondo Nacional de Trabajo que destinaremos a producir.

Hacemos un llamamiento al público en general a que se solidaricen con nosotros y compren productos Numax, fabricamos ventiladores, aspiradores, encastrados, campanas y toda una gama de motores semiindustriales de máquinas de coser.

venta y reparación:
balnes, 510 - tel. 217 18 04 - barcelona

De la postguerra a la Transició

Acabada la guerra, el 1939, l'empresa va passar a mans de l'enginyer industrial de Sabadell Ramon Arqué i es va convertir en societat mercantil amb el nom de Numax-Arqué SA. En el context de la postguerra, el seu objectiu va ser reorganitzar la producció, adaptar-la a les necessitats del mercat interior i impulsar una etapa d'expansió que va culminar a finals dels anys 50 amb la modernització i ampliació de les instal·lacions i l'obertura de noves oficines a Barcelona, al carrer de Balmes. El 1966 es va fusionar amb FERSA, una altra empresa del mateix propietari.

Els ventiladors de sobretaula i els petits motors elèctrics eren els principals productes fabricats a Numax. Amb l'ampliació de la producció també s'hi varen fabricar aspiradors, assecadors de cabell, extractors d'aire, molinets de cafè i liquadores, entre altres petits electrodomèstics.

Als anys 70 hi treballaven uns 250 empleats, principalment dones –aproximadament un 75%– amb contractes eventuais. Les condicions laborals eren precàries: maquinària obsoleta i perillosa, generació de residus tòxics i salaris baixos. Amb la mort de Ramon Arqué el 1971 i la crisi econòmica de la dècada dels 70 l'empresa va començar a trontollar. La manca d'estabilitat laboral i els sous escassos van portar els treballadors a iniciar les primeres demandes, presentar denúncies a la Magistratura de Treball i, posteriorment, convocar vagues.

Numax en lluita

Els anys 1975 i 1976 la conflictivitat laboral va anar augmentant. Finalment, el 1977 els propietaris van presentar un expedient de regulació d'ocupació i van acomiadar 33 treballadors. La plantilla va respondre amb una vaga que va durar tres mesos. Com a conseqüència d'aquesta llarga protesta, l'empresa va presentar un expedient de crisi i posteriorment suspensió de pagaments, amb la pretensió de tancar la fàbrica i vendre el terreny del Farró per construir-hi habitatges.

Però els treballadors no es van deixar intimidar i van ocupar la fàbrica per impedir la retirada il·legal de material i maquinària, que l'hauria descapitalitzat. A conseqüència de la prolongada ocupació, els propietaris van abandonar la fàbrica i la van deixar en una situació jurídica de bloqueig.

D'aquesta manera, els treballadors es van convertir en els gestors de Numax i va començar la segona etapa d'autogestió de l'empresa, que va durar aproximadament dos anys.

Amb l'assessorament d'un grup d'advocats laboralistes, l'assemblea de treballadors es va organitzar en comitès de fàbrica, es va reorganitzar la producció, es van abolir les jerarquies, es van igualar els salaris i es va implantar la rotació dels llocs de treball.

El Ministeri de Treball els va concedir un crèdit de 30 milions de pessetes, però tot i així el sistema autogestionari no va funcionar gaire temps. L'experiència va acabar fracassant a causa de les divisions internes i també pel boicot dels bancs i altres empreses del sector. Progressivament, els treballadors van anar marxant de la fàbrica fins que només n'hi van quedar 69 i, finalment, es va haver de tancar l'any 1979.

Les dones van tenir un paper central en l'assemblea. S'hi van obrir debats sobre la igualtat salarial, el repartiment dels ingressos segons les necessitats familiars, l'estructura cooperativa i la venda directa. Fins i tot hi va funcionar una escola per millorar el nivell cultural i professional dels treballadors. S'hi impartien classes de matemàtiques, gramàtica, mecanografia i català.

Numax... presenta, un testimoni de la lluita obrera

Per explicar aquesta vivència col·lectiva, els treballadors van finançar amb les darreres 600.000 pessetes de la caixa de resistència el documental *Numax... presenta*, dirigit per Joaquim Jordà, on ells mateixos expliquen davant la càmera la seva experiència.

No hi parlen com a víctimes, sinó com a persones que han descobert la seva força. La pèrdua de la por, les crítiques al sistema i la decepció de molts treballadors amb els sindicats i els partits són alguns dels temes recurrents.

La pel·lícula és alhora un documental històric que fomenta el debat polític i sindical i també un experiment cinematogràfic que reflecteix el final d'una certa utopia. Està rodada en plans seqüència i està influenciada per la Nouvelle Vague de Jean-Luc Godard.

L'escena final és una festa de comiat. Els treballadors, amb el regust d'una petita victòria, expliquen davant la càmera com veuen el futur i què volen fer a partir d'ara. Per a gairebé tots, l'experiència ha estat positiva i ha contribuït a millorar la seva consciència de classe.

Una de les treballadores més combatives afirma:

«Jo me'n tornaré a Sevilla perquè soc andalusa i aprofitaré l'atur per estudiar magisteri. El que tinc molt clar és que abans de passar gana tornaré a lluitar si m'han d'explotar com m'han explotat».

Una altra dona, que ha portat les seves filles a la festa de comiat, explica: «Entrar en una fàbrica, ni parlar-ne. Penso organitzar-me per poder viure... si és possible al camp. Una mica de vida, perquè això d'estar en una fàbrica, en una cadena de muntatge, t'anul·la totalment. No vull que les meves filles creixin en l'explotació en què jo he crescut; vull que es desenvolupin més lliurement».

La pel·lícula es va estrenar el 1980 i constitueix un testimoni colpidor de les aspiracions frustrades d'una part de la classe obrera durant la Transició.

Ara, teatre de proximitat i reflexió

L'antiga fàbrica s'ha sumat al petit Teatre de la Gleva per formar els anomenats Teatres del Farró, que dinamitzen la vida cultural del barri de Sant Gervasi-Farró.

Ambdós espais comparteixen una filosofia basada en el compromís amb el teatre social i de proximitat, el suport tant a artistes emergents com consagrats i una clara aposta per la programació d'espectacles originals i col·laboracions creatives.

Al capdavant del projecte hi ha l'Albert de la Torre, juntament amb el seu fill Daniel. El nou equipament disposa de 500 metres quadrats repartits en dues sales: una amb capacitat per a 200 espectadors i una altra per a 100. A més, ofereix la possibilitat de modificar la configuració de l'espai i funcionar com un únic escenari.

La primera obra representada a la Fàbrica-Teatre del barri del Farró va ser *Freshwater*, l'única peça teatral escrita per Virginia Woolf. La programació d'aquesta temporada inclou una trentena d'espectacles i més de 500 funcions distribuïdes entre les dues sales. 🎭

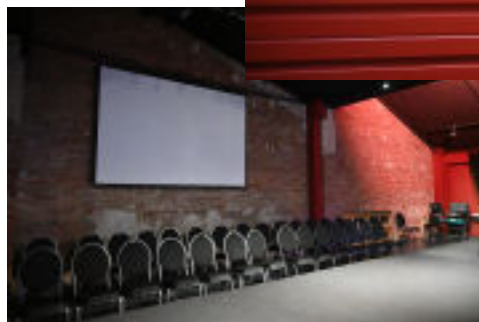
Podeu veure la pel·lícula *Numax... presenta* a:

[www.youtube.com/watch?](https://www.youtube.com/watch?v=VivL20WIXOo)

[v=VivL20WIXOo](https://www.youtube.com/watch?v=VivL20WIXOo)

Podeu consultar la web dels Teatres del Farró a:

<https://teatresdelsfarró.com>

El futbol botons: joc de nens el segle passat, esport el segle XXI

Jordi Roca, president del Club Futbol Botons Atlètic Palautordera (CF-BAP)

A principis del s. xx, se sap que, si més no a Barcelona, la canalla jugava a futbol botons pels terres enrajolats dels porxos, places i patis.

El futbol era un esport relativament nou que estava triomfant per tot el món. Tothom volia veure'l, tothom volia jugar-hi, tothom volia imitar-lo.

De fet, el Barça i l'Espanyol es van fundar a finals del s. xix, i a principis del segle següent. El Barça, sobretot, era un club molt i molt popular, i els seus jugadors reconeguts i admirats.

I qui són els més fans dels populars esportistes? Doncs la gent jove, la canalla, que sovint imiten perquè volen ser com els seus ídols. Però no tothom té mitja hectàrea lliure per poder fer dos equips i perseguir i xutar una pilota. En canvi, sí que els hi era molt més assequible demanar-li la capsa de botons a la mare o a la iaia i triar deu botons i un de més gran, per fer de porter. Amb una capsa de sabates tallada amb una mica d'imaginació, improvisaven un parell de porteries; amb un guix de marcar, amb més ganes que traça, un camp de futbol d'un metre per dos en algun terra enrajolat.

«I com mourem aquests botons perquè no ens fem trampes i aquest joc sigui el millor joc per jugar, compartir i competir amb els nostres amics?»

«Doncs amb un altre botó, sense tocar per res els altres botons jugadors. Amb un botó tirador, pinçarem els jugadors, i així d'una manera simple i fàcil podrem desenvolupar el joc. I amb un botó petit de camisa farem la pilota».

«D'acord! I tirem una vegada cadascú». «Bé! I si xuto la pilota i toco un altre botó meu, faig passi i torno a tirar».

Amb una capsa de sabates tallada amb una mica d'imaginació, improvisaven un parell de porteries; amb un guix de marcar, amb més ganes que traça, un camp de futbol d'un metre per dos en algun terra enrajolat

Fotografies històriques de jugadors de futbol botons al carrer

«Bona, aquesta! Però si xutem a porteria ens avisem i col·loquem el porter».

Potser va anar així, o no. Però amb aquestes quatre normes la canalla va passar hores i hores imitant els seus ídols: ara podien ser jugadors i entrenadors.

Es diu que als anys vint el joc era molt popular, tothom jugava o havia jugat a futbol botons. Va ser tan exitós com les bales o com ara la *Play Station* i els mòbils.

Fins i tot, hi ha un reglament escrit de l'any 1932 d'on podem deduir que algú ja s'ho va agafar més seriosament, i potser el joc ja no era tant de nens.

En són testimoni fotos antigues de nens jugant de genolls per terra, i també de joves i no tan joves, amb els seus vestits ben mudats jugant o mirant els partits.

Però bé, no se sap ben bé per què, potser la guerra o la postguerra, potser relacionar el joc amb la precarietat i la

Torneig de futbol botons a Sant Boi de Llobregat el 2025

El futbol botons és un esport de saló, català i centenari, que fomenta l'associacionisme, la competició i el joc net, apta per a dones i homes de 10 a 100 anys

passat es converteix en un joc d'adults amb normes i reglaments sofisticats i adaptats a un nivell d'alta competitivitat. Potser la clau d'aquest gran progrés és la no recol·locació dels botons mentre es juga, exceptuant quan es marca gol, a diferència d'altres jocs de futbol de taula. Això fa que l'estratègia, la tècnica i la tàctica prenguin molta importància i converteix aquest esport en un joc de gran precisió i concentració.

Això va provocar un boom en el món botonaire i es va fundar l'Associació Catalana de Futbol Botons. Mentrestant, a Reus i Centelles també tenien associacions muntades amb les seves lligues i copes i tornejos els dies de festa.

Els últims anys del segle passat es van viure una època daurada del futbol botons. Lligues i Copes a tres divisions al Bar Denver a la Plaça Tetuan de Barcelona, a l'ACFB. Lligues i Copes a Horta, Sant Just Desvern, Reus i Centelles, i grans tornejos de, fins i tot, dos dies.

Però la panxa plena no és bona si no es pensa en el futur. I aquelles associacions tan populars i actives es van anar apagant i perdent jugadors. Potser per feina, potser per obligacions familiars, potser per vellesa, o una mica de tot. Algunes lligues van sobreviure amb mínima participació i d'altres associacions van perdre totalment l'activitat. Fins que, en la primera dècada d'aquest segle el futbol botons torna a fer una revifalla.

Al Baix Montseny, a Santa Maria de Palautordera, el 2006 es torna a jugar a botons i el 2009 es funda el BAP (Botonaires Associats de Palautordera). També al barri de Sant Antoni es funda una altra associació a Barcelona, i al Baix Llobregat. A Reus i l'ACFB van mantenint mínimament l'activitat. Al Foment Hortenc i més tard a Centelles també ressurgeixen després d'anys difícils.

I fa només dos anys, el setembre del 2023, gràcies a aquesta revifalla, a la bona entesa dels actuals botonaires i a la bona feina d'un eficaç botonaire, l'Enric Albadalejo, es va fer una proposta de resolució del Parlament de Catalunya amb un gran suport de pràcticament tots els partits, i el nostre estimat joc es va convertir oficialment en esport.

El futbol botons és un esport de saló, català i centenari, que fomenta l'associacionisme, la competició i el joc net, apta per a dones i homes de 10 a 100 anys. 🏆

misèria, que quedava pobre en comparació amb els emergents jocs de fusta, ben pintats en colors vius i llampants, o més tard els encara més populars jocs de plàstic, el nostre estimat joc va caure en el cantó fosc de l'evolució.

I van passar els anys, es va anar perdent i caient en l'oblit. Del tot? Nooo! Als anys noranta a algú se li va ocórrer fer un torneig de futbol botons en el famós centre/bar/casal de billars, el Tàctica, a Barcelona. Es van trobar botonaires d'arreu: colles d'amics, companys de col·le, veïns d'escala, de barri, fumadors de pipa... que pensaven que estaven sols i que, cadascú amb els seus, eren els únics que quedaven jugant aquell genuí joc d'infantesa. Cada grup l'havia desenvolupat i evolucionat per lliure, adaptant botons i normes als seus propis criteris.

A partir del Tàctica, el futbol botons pren «consciència de classe», i aquell simple entreteniment de nens del segle

Llibreries que fan comunitat

Vanesa Ruiz Álvarez, responsable de Formació, Comunicació i Joventut, UGT Baix Llobregat

La cultura i la lectura són pilars fonamentals per construir una societat més lliure, crítica i conscient. Llegir ens ajuda a entendre millor el món, qüestionar-lo i enriquir-nos amb mirades diverses. Els llibres obren portes al coneixement, a la reflexió i al diàleg, i esdevenen eines essencials per fomentar el pensament crític.

Les llibreries tenen un paper que va molt més enllà de la venda. Són espais de trobada, conversa i difusió cultural; llocs on es recomanen lectures, es comparteixen idees i es generen comunitats lectores. Sovint també impulsen presentacions, clubs de lectura o activitats que alimenten la vida cultural dels nostres barris i ciutats.

Per aquest motiu, en aquest número inaugurarem una nova secció dedicada a llibreries representatives dels territoris de parla catalana. Ho fem recollint-ne la veu de cinc: quatre de les capitals catalanes i una de l'àrea metropolitana (en aquest cas, de Cornellà de Llobregat). Hem demanat a cadascuna d'elles que ens comparteixi el seu projecte cultural i ens suggereixi una lectura que deixi empremta.

La Impossible. Carrer de Provença, 232, Eixample, 08036, Barcelona

Som una llibreria especialitzada en català, amb una tria acurada de narrativa i assaig, també en altres llengües.

Vam obrir les nostres portes a l'esquerra de l'Eixample el juliol del 2013 amb la voluntat d'esdevenir un model que abraqués les sinergies culturals de la ciutat. Després d'una llarga experiència en el món del llibre, vam iniciar el projecte amb l'objectiu de ser un espai de referència en català a Barcelona, distingit per un fons de qualitat i una selecció cuidada de novetats editorials.

Organitzem presentacions de llibres, clubs de lectura, recitals i activitats vinculades al món literari.

Per a la nostra llibreria, una lectura que deixa empremta és *Els invictes*, de William Faulkner. Un clàssic de la literatura nord-americana que mai dubtem a recomanar. Traduït recentment al català per Edicions de 1984 amb una excel·lent versió d'Esther Tallada, narra una història de llibertat i esclavitud ambientada al Mississipí després de la Guerra de Secessió americana. laimpossible.cat

La Irreductible. Carrer de Jaume II, 7, 25001, Lleida

En un món tan globalitzat és fàcil perdre l'essència pròpia i caure en l'estandardització. A La Irreductible volem generar un entorn on crear comunitat, generar pensament i fomentar la reflexió.

Una xarxa entreteixida amb empatia i reconeixement de l'altre que es construeix a través de presentacions de llibres, clubs de lectura, trobades literàries i tallers de creació o declamació, entre moltes altres activitats.

Per a la nostra llibreria, una lectura que deixa empremta és *Solenioide*, de Mircea Cărtărescu. Creiem que conté tot allò que ha de tenir la gran literatura: qualitat, imaginació desbordant i una escriptura visceral i captivadora. Una experiència literària total i un d'aquells llibres que t'acompanyen sempre.

lairreductible.com

La Quimera. Baixada de la Misericòrdia, 14, 43003, Tarragona

Volem ser un espai on, a partir del raonament i la reflexió sobre el coneixement humà, el lector pugui aprofundir en el perquè del present i, alhora, submergir-se en el món de la ficció.

La llibreria vol ser un petit oasi on els llibres tinguin una segona oportunitat. Un lloc on trobar aquell volum descatalogat que es buscava des de fa temps, una edició especial o un petit tresor amagat entre prestatges.

Et convidem a visitar-nos i perdre't sense pressa entre llibres esperant que siguin ells qui et trobin.

Per a la nostra llibreria, una lectura que deixa empremta és *La mort i la primavera*, de Mercè Rodoreda, una obra on literatura, filosofia i història s'entrellacen amb una força excepcional. llibreriaaquimera.com

Ulyssus. Carrer de la Cort Reial, 3, 17004, Girona

Fundada l'any 1997 pels germans Josep Maria i Quim Iglésies, la llibreria neix amb la voluntat d'oferir llibres, coneixements i mapes per descobrir el món i les diferents cultures, així com per gaudir d'un viatge, una sortida a la muntanya o una passejada per la natura.

Disposem d'una àmplia selecció de literatura de viatges, ja que creiem que és una manera privilegiada d'entendre altres territoris i societats. També ampliem constantment la secció dedicada a la natura.

Per a la nostra llibreria, una lectura que deixa empremta és *Sovietistán*, d'Erika Fatland. Un viatge fascinant per les cinc repúbliques de l'Àsia Central que combina història, geopolítica i relat personal. Un clàssic modern de la literatura de viatges.

www.ulyssus.com

Pati Blau Llibres. Carrer de la Verge del Pilar, 24, 08940, Cornellà de Llobregat

Cooperativa independent que va obrir portes el 15 de març de 2019 amb el desig de ser un espai actiu en la vida cultural de la ciutat. El llibre és la porta d'entrada a idees, històries, projectes, comunitat i pensament crític; un espai permeable a la vida i que també pot ser refugi.

Entenem la lectura com un fet íntim i enriquidor, però també col·lectiu i transformador. Apostem per una tria diversa on tothom hi tingui lloc. Formem part de la xarxa de Lectura Fàcil i també volem donar visibilitat a editorials menys conegudes amb propostes acurades i sovint transgressores.

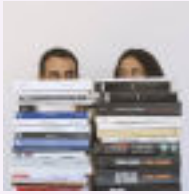
La mirada feminista travessa totes les seccions i també hi tenen presència les temàtiques LGTBIQ+. Amb *La Blaueta*, la nostra secció de literatura infantil i juvenil, busquem fomentar la descoberta, el gaudi i l'aprenentatge.

Per a la nostra llibreria, una lectura que deixa empremta és *KNY Cornellà 1985-2010. Una crònica dels moviments alternatius*, de Pedro Carrión. Un llibre molt ben documentat que reflecteix l'esperit de la ciutat i una part de la història del seu ric teixit associatiu. patiblaullibres.com

Les llibreries són molt més que prestatgeries plenes de llibres: són espais on neixen idees, converses i comunitats lectores actives, curioses i obertes al món.

Els Book Hunters

L'any de la pandèmia, dos investigadors científics lletraferts, la Laia Bonjoch i en Sergi Purcet, van embarcar-se en el projecte Els Book Hunters (@elsbookhunters) per parlar de llibres en català. En sis anys s'han convertit en influenciadors i prescriptors de referència pel que fa a literatura publicada en català i ja els podem trobar a moltes xarxes socials (Instagram, TikTok, YouTube, Spotify, Substack...). Els Book Hunters no només recomanen llibres, també conversen amb persones del món literari en el sentit més ampli de la paraula. Entrevisten bibliotecàries, traductors, escriptors, editorials independents... Fan llistes, rànkings i *unboxings* i se les empesquen totes per engrescar-nos a llegir. En format de pòdcast, els podem escoltar a Llegiu, que el món s'acaba! (amb Anna Rosich i Joan Rius) i a Llibres, i punt!, enregistrat als estudis de Ràdio Sant Boi. Seguiu-los a les xarxes i veureu com augmenta la vostra llista de lectures pendents.

grans noms de la literatura catalana. Per què encara perduren?, què ens amaguen, els clàssics?, què no entenem del tot? Cada episodi ens endinsa en el món d'un autor i la seva obra a través de la conversa amb reconeguts especialistes literaris. «Un pòdcast per llegir amb més context. Amb més capes. Amb més ganes.»

Parlem de còmics

Un espai de divulgació sobre còmic, novel·la gràfica, tebeo, historieta o com n'hi preferiu dir enregistrat a Ràdio Molins de Rei i que s'enregistra i emet cada divendres al migdia. Conduït per Pau Moratalla, del Club de lectura de còmic de la Biblioteca El Molí i amb Eli Arjona al control tècnic, es pot recuperar a Spotify, Ivoox i Apple Podcasts. A Parlem de Còmics descobrireu obres concretes, el procés que comporta confeccionar-les, autors, converses amb especialistes, exposicions, editorials, escoles de còmic i tot el que té a veure amb l'actualitat del novè art.

col·leccions de cromos, fotografies de totes les èpoques i formats, partitures. També ens descobreix el fons radiofònic més antic de l'estat, així com els fons personals de més de quatre-cents personatges, des d'escriptors, gramàtics i dramaturgs fins a científics i historiadors, com ara Lola Anglada, Josep Pla, Maria Mercè Marçal, Jacint Verdaguer, Manuel Vázquez Montalbán, Josep Trueta o Maria Barbal, entre molts d'altres. Trobareu aquest pòdcast a Spotify i a la web de la Biblioteca.

Esperant el Cometa

Un pòdcast mensual organitzat per l'associació cultural El Biblionauta, una entitat sense ànim de lucre dedicada a la divulgació de la literatura de ciència-ficció i fantasia en llengua catalana. Conduït per Miquel Codony i Edgar Cotes, compta amb col·laboradors experts i amb unes seccions fixes (novetats, taula rodona, còmic i recomanacions de literatura fantàstica juvenil) que fan les delícies dels seguidors del gènere. Els episodis estan disponibles en diferents plataformes, accessibles des de la web de l'entitat. El Biblionauta també organitza el Club de Lectura Fahrenheit, un espai de trobada virtual amb sessions gratuïtes.

Poc Cas

A Poc Cas s'hi parla de bons llibres i la bona literatura no té edat. Amb aquesta premissa, cada quinze dies, la Paula Jarrin, la Carlota Torrents i la Tina Vallès porten una pila de llibres sobre un tema, un lema o una excusa que els serveix per compartir bones lectures. Entre els últims capítols n'hi trobareu de dedicats al llibre de Sebastià Sorribas *El Zoo d'en Pitus*, publicat fa 60 anys, d'altres que parlen de llibres que ens apropen al teatre, sobre clàssics de la literatura... Poc Cas va néixer el 2023 amb l'impuls del diari digital Vilaweb. Es pot escoltar des del cercador PòdCATs i des de les plataformes Spotify i Apple Podcasts.

El Context

«Una conversa sobre llibres entre amigues». Andrea Pérez i Marta Santiago són dues traductores que van començar el projecte fa pocs mesos, i malgrat els pocs episodis que han penjat fins al moment, saben treure suc de cada tema que aborden. Fins ara, per exemple, han parlat de llibreries icòniques d'arreu del món, han comentat clubs de lectura organitzats per *celebrities* i han debatut sobre les plataformes com Goodreads o els reptes de lectura. També organitzen un club de lectura a València. Seguiu-les a YouTube i Spotify.

L'Observatori

El pòdcast de Media.cat, l'Observatori Crític dels Mitjans que impulsa el Grup de Periodistes Ramon Barnils. S'adreça a persones que treballen en l'àmbit periodístic, però també a la ciutadania en general que no volen perdre el fil de l'actualitat mediàtica des d'una perspectiva de reflexió i anàlisi crítica. L'Observatori aborda cada mes un tema concret a partir d'una entrevista i des de la mirada de diferents periodistes. Per exemple, entre altres qüestions, han parlat del boom de l'era dels pòdcasts en català, del risc del periodisme fet des de Gaza, dels canvis d'À Punt, dels verificadors de contingut o de la responsabilitat dels mitjans amb la llengua catalana. El podeu trobar a Ivoox, YouTube i Spotify. 📻

La contracoberta

En tens prou, amb la contracoberta d'un llibre per decidir-te a llegir-lo? Presentat per Clàudia Rius, la veterana Editorial Barcino produeix aquest pòdcast dedicat als

Biblioteca de Catalunya: una caixa de sorpreses

Descobriu totes les riqueses, però també els secrets, rareses i curiositats que amaga aquesta biblioteca centenària. Els seus capítols, monogràfics, ens parlen de tot allò que hi podem trobar: des de llibres i revistes de tota mena fins a

Novel·la**La vall de les flors**

Niviaq Korneliussen

Periscopi

La llengua groenlandesa (el kalaallisut) és l'única oficial a Groenlàndia des del 2009, malgrat que administrativament el país encara forma part de Dinamarca i que té menys habitants que el barri de Gràcia de Barcelona. Aquest fet la va convertir en l'únic país del continent americà amb una llengua autòctona com a única oficial, cosa que va impulsar un mercat editorial molt escàs i fins llavors centrat en temes tradicionals, resumits així en un article de *The New Yorker*: «tenim una natura magnífica i passem el dia anant a caçar».

És per això que l'autora de *La vall de les flors*, Niviaq Korneliussen, va causar sensació ja amb la seva primera novel·la, *Homo Sapienne*, escrita amb 23 anys, i encara més amb aquesta segona, publicada als 30. Els seus llibres són una raresa, tant pel llenguatge modern que barreja groenlandès, danès i anglès, com per les temàtiques LGBTQ, sexe, xarxes socials, i el suïcidi, eix central de la novel·la. Gràcies a l'èxit als països nòrdics i al bon ull de l'editorial Periscopi, s'ha produït el petit miracle que una novel·la groenlandesa s'hagi publicat també en català, encara que sigui a partir de la versió danesa feta per l'autora.

La vall de les flors captura

perfectament el malestar i solitud de la primera joventut, els dubtes i crisis internes per trobar un lloc al món, sentiments encara més marcats en persones LGBTQ. Una sensació d'estar atrapada multiplicada pel fet de viure en una illa com Groenlàndia, enorme, coberta en gran part de gel i amb una densitat de població minúscula. Tot sota l'ombra del paternalisme danès, infantilitzador i carregat de prejudicis racistes. Cadascun dels 45 capítols porta per títol un cas real de suïcidi, la mitjana anual del país —unes deu vegades superior a la del nostre. Aquesta exploració emocional és alhora crítica social i institucional: els sistemes de suport fallen o són inexistents, amb llistes d'espera interminables per manca de recursos. També és palpable l'apatia institucional i social que ha acabat assumint el suïcidi com a gairebé inevitable. I potser és precisament en aquest malestar i crítica al col·lapse institucional on la novel·la troba la seva força més universal, ressonant molt més enllà dels límits de l'illa.

Èlia Varela

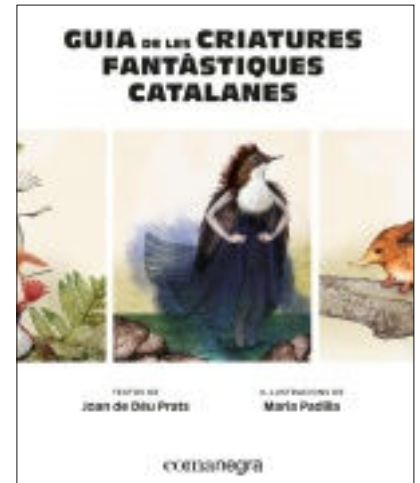
Assaig etnogràfic**Guia de les criatures fantàstiques catalanes**

Joan de Déu Prats i Maria Padilla

Editorial Comanegra

Joan de Déu Prats és autor d'un centenar llarg de llibres, la gran majoria dirigits a infants i adolescents, i en els darrers anys s'ha decantat també per obres sobre llegendes i històries fantàstiques com ara *Girona, Terra de mites i llegendes*, *Llegendes de Pescadors i altres històries de la mar* o *La Barcelona Inquietant*.

Els creadors d'aquesta ambiciosa guia divulgadora i lúdica recullen i amplien la investigació prèvia realitzada per aquests dos autors sobre les més destacades criatures fantàstiques catalanes, i que les cataloguen en 150 exemplars classificats segons el seu origen geogràfic (com se sol dir: de Salses a Guardamar), poders, punts febles, albiraments (on les podem trobar, avui, si anem amb l'ull viu), aspecte, objectius i parentius. Un llibre de l'imaginari fantàstic català, ofert una cara prou lúdica i apta per a tots els públics.

D'aquestes criatures fantàstiques n'hi ha de ben conegudes al llarg i ample del país, o en un indret concret com ara: les dones d'aigua, els Barrufets —que tenen l'origen en l'úter de les ventades—, els Butonis —propis de localitats del sud del país—, les Bubotes —característiques de les cales mallorquines—, al costat dels populars Gambutzins de les terres de l'Ebre; al costat d'altres criatures de creació literària originades per l'escriptura de Joan Perucho en el segle xx: Dip, Fardatxo; o d'altres tradicions europees, en bona part inspirades en la mitologia celta. I encara caldria afegir-hi una breu llista d'indrets fantàstics: Biterna, Gandòfia, Mirmarda, Xauxa...

Aquesta obra és una joia per a tota persona amb curiositat per la mitologia popular, el folklore i les arrels culturals pròpies dels habitants dels Països Catalans. Ha estat concebut per a lectors (i com ara es diu, lectores) que ja coneixen algunes d'aquestes llegendes i volen aprofundir-hi, com per a aquells que s'hi acosten per primera vegada buscant una porta d'entrada a aquest univers. És una eina excel·lent per a pares, mestres i narradors que desitgin transmetre aquest llegat, així com per a artistes que busquin inspiració en la riquesa de l'imaginari popular per tancar aquest món fantàstic.

La guia aconsegueix que el folklore vibrant d'arrel catalana deixi de ser una relíquia del passat més remot per esdevenir una font d'inspiració creadora. Cada

descripció ens convida a mirar el nostre entorn amb uns ulls renovats, a imaginar el so inquietant de les passes d'un gambutí o el cant captivador d'una dona d'aigua. Es tracta d'una experiència que connecta directament amb la màgia que rau en les tradicions orals i en la memòria dels nostres ancestres.

Esteve Betrià

Poesia

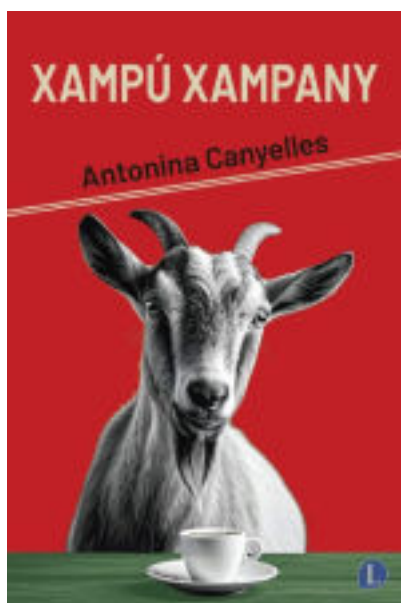
Xampú Xampany

Antonina Canyelles

Lapislàtzuli Editorial

Premi Llibreters de Mallorca a millor llibre local (2025).

Encara que s'hagi popularitzat el terme *clara* per referir-se a la cervesa amb llimonada, de fet, el nom original als Països Catalans era *xampú* i encara se'n diu a molts llocs (tècnicament la clara és cervesa amb gasosa). *Xampú* també seria un mot molt apte per referir-se a Antonina Canyelles, una poeta mallorquina de 84 anys que combina l'atreviment de l'alcohol, l'acidesa de la llimona, i l'efervescència de la combinació. En el seu darrer llibre *Xampú Xampany* ens en regala unes bones dosis, junt amb els altres seus ingredients habituals com la provocació, la mala llet, la irona travessada per la perplexitat i l'humor amb tocs de surrealisme plàstic, tot plegat amanit de denúncia incisiva i moments reflexius.

En el poema que obre aquest volum Canyelles afirma que «de gran vull ser poeta o cabra», tota una declaració d'intencions que pren forma en la fantàstica portada on a la cabra que beu cafè només li falta una cigarreta per ser una verdadera representació de Canyelles, fumadora tan empedernida com la seva poesia irreverent, de llengua «un poc coenta i a vegades molt picanta».

L'obra és fidel a aquest desig de ser cabra, sobretot de «la mirada desafiant de mel espessa de les cabres, incloent-hi els precipicis». Aquesta pulsó cap al precipici es tradueix en una voluntat lliure i indomable, en una autocrítica lúdica, que es riu d'ella mateixa tant com dels altres, de les convencions socials i del poder, i en un gest de franciradora. Barreja els records d'infantesa, travessats per la crítica al franquisme i a l'església, amb freqüents bufetades a l'espanyolisme, el patriarcat, els polítics («nassos de dos pams que ataquen nassos de dos pams») i fins i tot el capitalisme («amb una mà escric i amb l'altra agunta el sostre de la meva cabana»).

Allunyada del postureig i grandiloqüència que massa sovint afecten els poetes o escriptors en general («poca gent brillant i molta de lluenta»), Canyelles viu aparentment aliena a la màquina centrifugadora del mercat editorial gràcies a l'editorial Lapislàtzuli, que fou creada per editar la seva poesia. I gràcies a ells aquesta joia de llibre arriba a les nostres mans, que com diu a la solapa, no és només un regal sinó també una arma llancívola que hem gaudit d'allò més. No us el perdeu.

Èlia Varela

Poesia

Obra orba

Albert Aragonés

LaBreu Edicions

La primavera passada s'edità *Obra orba*, el primer i únic volum de creació literària d'Albert Aragonés, tot i que feia anys que aquest autor era conegut arreu del país per nombroses col·laboracions en obres col·lectives de la poesia més innovadora i revocadora, entre les quals

ens cal destacar —per allò que, ara i ací, ens afecta—, les pàgines 21-43 del número 23 de desembre de 2006 d'aquesta revista: *No sé on és: selecció de poesia visual catalana del segle xx, Les Notícies de llengua i treball* (publicació de la UGT de Catalunya), [En col·laboració amb qui signa aquesta nota].

El proppassat 3 de setembre va morir de manera sobtada l'amic Albert Aragonés, als 62 anys, a Fes (el Marroc). Ho va fer discretament, tal com havia viscut, però deixant rere seu una empremta fonda i inesborrable en la comunitat educativa, cultural i lingüística de les Terres de l'Ebre i encara més enllà. Era, per a tots els qui el vam conèixer i gaudir de la seua amistat i saviesa, l'home del somriure permanent: amable, proper, entusiasta, sempre disposat a compartir coneixement i a encendre il·lusions.

L'Albert va dedicar gran part de la seua vida a l'ensenyament com a professor de llengua catalana i literatura a instituts de les Terres de l'Ebre, on el seu record és encara ben viu.

Apassionat de la llengua, va estudiar amb profunditat el subdialecte tortosí i en va publicar nombrosos estudis que avui són referència. Va ser ànima de la revista d'investigació *BeCeroles* i també del portal Beabà (www.beaba.info), on va posar a l'abast de tothom una immensa informació bibliogràfica sobre els autors dels Països

Catalans en general i en especial de les Terres de l'Ebre i Matarranya.

Fou també membre actiu del Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les Comarques Centrals dels Països Catalans (CEL).

Com a poeta experimental publica el 2025 el seu únic poemari, sense paraules, *Obra orba*. El llibre és un recopilatori de poemes visuals que des de finals dels anys vuitanta l'autor extreu a partir de fotografies, les quals converteix en una altra imatge. El volum aplega bona part d'una obra publicada dispersa en diverses antologies de poesia (la primera, *L'illa dels Bous*, del 1989), llibres d'autoria col·lectiva, revistes, catàlegs d'exposicions, calendaris, invitacions, postals, cartells, portades de llibres, discos i revistes, i en diferents convocatòries d'art postal, exposicions col·lectives, recitals i tota mena d'accions poètiques. Hi reuneix la seua poesia visual farcida d'erotisme i ironia. Aquest únic volum el tanca el tortosí Josep Ramon Roig, amb un text de 1998, i l'acompanyen, com moltes altres vegades, poemes d'Albert Roig. El llibre d'Albert Aragonés, de cent deu pàgines, es presenta amb color verd i la imatge d'una estisoreta. Es tracta d'una guinyada de l'autor als lectors, per il·lustrar l'ús d'estisores per a fer els poemes visuals.

Esteve Betrià

Poesia

Sense cap ne pès

Xavi Gutiérrez Riu

Conselh Generau d'Aran

L'abril de 2025 el Conselh Generau d'Aran edità el poemari en aranès de Xavier Gutiérrez Riu (Ivars d'Urgell, 1971), llicenciat en Geografia i Història, especialitat en Història Contemporània per la Universitat de Lleida i membre numerari de la Secció d'Istòria de l'Institut d'Estudis Aranès.

Ha treballat de tècnic auxiliar a la Biblioteca Generau de Vielha i també, al llarg d'aquests anys, com a corrector de premsa i traductor de noticiaris i de textos literaris, administratius, divulgatius, jurídics... per a l'administració, la universitat i empreses editorials.

Entre les seues traduccions a l'occità de l'Aran hi trobem: *Ací que repòse Nevares e d'agues narracions mexicanes*, de Pere Calders; *Era casa jos eth sable* de Joaquim Carbó; *Es madeishes esteles: eth Winnipeg entà Chile* de Núria Martí Constans; la *Guida de conversa: català-aranès* per als Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona; i dins del projecte d'Administració Oberta de Catalunya, formularis judicials, sentències i carpetes Civils i Penals per al Jutjat de Primera Instància de Vielha, i els llibres *Eth regim especiau dera Val d'Aran. Estudi introductòri e normativa jurídica*, entre d'altres.

També ha col·laborat en antologies i reculls de poesia aranesa, en premsa i en campanyes de recerca arqueològica. Va publicar, amb il·lustracions de Ricard Novell, *Bestiauuu! Amàs poetic de bèsties, bestiòtes e bestieses* (Conselh Generau d'Aran 2019), breu obra que ha estat distribuïda a les escoles de la Vall d'Aran; i col·labora amb el concurs del «Mot horaviat» (paraula perduda) que des de fa més de deu anys fomenta l'ús de l'occità aranès en les emissions en aranès de Catalunya Ràdio.

D'acord amb que l'autor anota en la contraportada de *Sense cap ne pès* ('sense cap ni peus', per si us cal traducció): «Açò que esteu llegint, o llegireu, és una obra poètica (in)completa, imperfecta,

insuficient, feta, tanmateix, amb tota la bona voluntat de l'autor. Tots els poemes són de collita pròpia...» o, si de cas, inspirats en la tradició trobadoresca, occitana al capdavant.

Esteve Betrià

Cuina

Els plats de cada dia, Ada Parellada

Una cuina a cada casa, Pau Gómez

Fer brou per a ser lliures, Marina Ribas

Penguin Llibres

Tres llibres recents de cuina catalana ens conviden a redescobrir el menjar com a espai quotidià, íntim i ple de sentit. Tots pertanyen al mateix grup editorial, Penguin, però a través sengles segells diferents: Rosa dels Vents, La Campana i Bruguera. Això explica en part per què els tres, malgrat les similituds, tenen estils i tons tan diversos a l'hora de tractar temes propers al voltant de la cuina quotidiana. Tots ells ens recorden que cuinar i menjar són actes polítics, emocionals i quotidians alhora, però. Parellada ens ensenya el plaer pràctic, Gómez la bellesa íntima i Ribas la força transformadora.

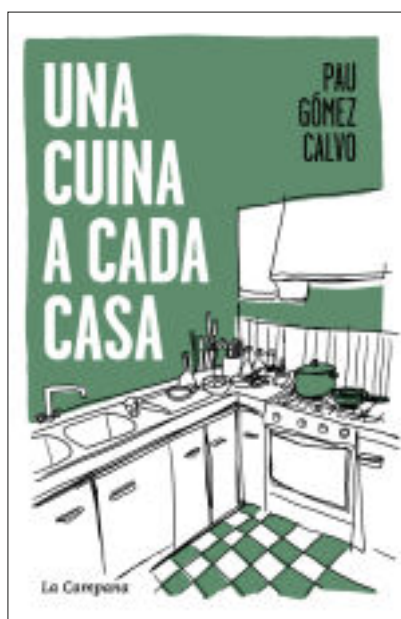
Ada Parellada, amb l'energia i l'humor que la caracteritzen, ens obre les portes del seu restaurant Semproniana per compartir més de trenta anys de menús del dia. *Els plats de cada dia* és un receptari pràctic i vital, ple de plats emblemàtics (fricandó

d'albergínia, conill a la xocolata, flam de coco...) que defensen el menú com a acte de resistència quotidiana a la vida accelerada. Parellada hi posa apunts personals, digressions divertides i una defensa clara de la cuina senzilla, alegre i sense pretensions que alimenta de veritat. És un llibre per cuinar cada dia i per riure mentre es llegeix.

Pau Gómez Calvo, en canvi, aposta per la introspecció. *Una cuina a cada casa* és un relat delicat i poètic que situa la cuina com el cor de la llar, el paisatge on creixem i fem créixer els altres. A través d'instants de vida a la taula i als fogons, l'autor reflexiona sobre com el menjar acompanya les peripècies quotidianes, els records i els afectes. Sense receptes estrictes, el llibre convida a mirar amb tendresa el gest de cuinar i menjar junts. És proper, senzill i profundament humà.

Marina Ribas tanca el trio amb un to més militant i arrelat. *Fer brou per ser lliure* recull quinze textos breus que barregen crònica personal, assaig i divulgació. Pagesa, nutricionista i mare, Ribas defensa la cuina lenta, el territori, el feminisme i la memòria com a eines de resistència. Fer brou esdevé metàfora perfecta: un acte senzill, pacient i nutritiu que ens connecta amb l'essencial i ens fa més lliures. L'escriptura és directa, honesta i carregada d'emoció.

Junts formen una petita trilogia ideal per a qui creu que la cuina pot canviar (una mica) el món, començant per la mateixa cuina. Tot i les diferències de gènere i estil, comparteixen una essència: la cuina no és només aliment, sinó resistència, memòria i plaer de viure.

Rosa M. Puig-Serra

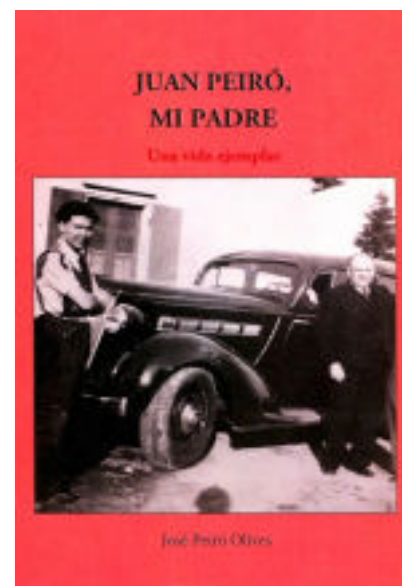
Memòria

Juan Peiró, mi padre. Una vida ejemplar

Josep Peiró Olives

Fundació Salvador Seguí - CGT

Una obra imprescindible per conèixer a fons la vida d'un dels grans sindicalistes catalans del primer terç del segle xx. Joan Peiró (Sants, 1887-Paterna, 1942) fou líder de la CNT, teòric de l'anarcosindicalisme i del cooperativisme. Aquesta biografia escrita pel seu fill Josep ens narra de primera mà la difícil trajectòria d'un aprenent de vidrier que treballa des dels vuit anys, es forja com a activista obrer a Badalona i es converteix en un dirigent català i espanyol a Mataró. Dues vegades serà secretari general de la CNT els anys vint, director dels diaris *Solidaridad Obrera i Catalunya* i de *Cristalleries de Mataró*, ministre d'Indústria en el Govern Largo Caballero (1936-1937), comissari general d'Energia Elèctrica i dirigent de la JARE a l'exili.

Josep Peiró (Badalona, 1917-París, 2005) va ser xofer del seu pare i, a França, secretari del Comitè peninsular de les Joventuts Llibertàries i secretari general de la Federació Local de París de la CNT. Havia assistit a les reunions de l'Aliança per la República, on havia coincidit amb el president Tarradellas. Al llibre, més enllà del panegíric però amb tot l'amor de fill, explica, com mai s'havia fet, molts episodis de la intensa vida del sindicalista llibertari. Segons el prologuista Emili Cortavitarte, el llibre no és una simple biografia de Peiró sinó també una història de la CNT. Recordem que aquesta central sindical va ser l'hegemònica a Catalunya fins als inicis de la Guerra Civil.

Josep Puig-Pla

Assaig

Con e de curcuspín

Mario Obrero

Anagrama

Un gest d'amor cap a les llengües diverses d'un poeta jove de Getafe que, amb poc més de vint anys, ja acumula una trajectòria premiada i una veu reconeguda en el món de la poesia.

El títol neix d'una anècdota. En els anys del franquisme, en una parròquia asturiana, un mestre castellanoparlant ensenya les vocals als seus alumnes. I quan repeteix: «és la e i d'erizo...», tots responen a l'una: «¡ye la e de curcuspín!».

El nucli central del llibre és un assaig epistolar: vuit cartes a vuit llengües cooficials o minoritzades de l'Estat espanyol: el gallec, el català, l'euskera, l'asturià, l'aragonès, l'aranès, l'extremeny i, implícitament, el castellà, que hi apareix com a terme de contrast i de responsabilitat.

Obrero escriu des d'aquesta posició ambigua: des de fora i des de dins alhora, des d'un castellà matern que no renuncia a abraçar les altres veus. No hi ha apropiació cultural, sinó una voluntat d'aprenentatge afectiu que desemboca en una crítica profunda al monolingüisme institucional i cultural.

La força del text rau en la seva hibridació constant: prosa poètica, citacions de poemes en llengua original, reflexions filològiques i una sensibilitat política que defuig la propaganda. L'autor defensa que cada llengua ofereix maneres irreductibles de pensar el món —vuit maneres de dir un ocell en aragonès equivalen a vuit maneres de percebre'l— i que la pèrdua d'una llengua és, literalment, una pèrdua de món. Aquesta idea, lluny de ser nova, guanya frescor gràcies a una veu jove i no acadèmica, que la formula des de l'experiència viscuda i l'estima.

Con e de curcuspín és un llibre necessari i valent. En un context en què el debat lingüístic sovint es redueix a crits i

victimismes simètrics, Obrero aposta per l'escolta i per l' enamorament. Escriu des de Madrid, des d'un centre aparentment neutre, per recordar-nos que la neutralitat no existeix i que silenciar una llengua és també silenciar una part de la humanitat. És un assaig que no només defensa les llengües minoritzades, sinó que convida a estimar-les com un acte de resistència quotidiana i de riquesa col·lectiva, fins i tot de desobediència.

En temps de polarització, Mario Obrero ens regala un eriçó fet de paraules: punxegut contra el menyspreu, però suau amb qui s'hi acosti amb curiositat. Un llibre que, tant de bo, trobi lectors més enllà dels ja convençuts.

Rosa M. Puig-Serra

Policíaca

El joc del silenci

Gil Pratsobrerroca

La Campana

L'autor debuta amb un thriller psicològic que ha esdevingut un fenomen editorial: segon llibre més comprat per Sant Jordi, onze edicions amb uns 45.000 exemplars venuts i una adaptació audiovisual en preparació

Ambientada a Arcavell, un petit poble de l'Alt Urgell, la novel·la arrenca amb la desaparició de la Valèria, una nena de set anys. És la filla del Marc i la Laia, una parella barcelonina que va deixar la ciutat buscant un tipus de vida més autèntic.

Pratsobrerroca estructura la narració amb capítols curts i salts temporals que van alternant el moment present de la investigació amb el passat dels protagonistes. Tanmateix, el gran encert de l'obra no rau només en la intriga entorn la recerca de la Valèria. Aviat, el que comença com un cas de desaparició esdevé un examen rigorós i implacable dels pares i de la resta de personatges mentre es qüestiona la seva moralitat. On se situen els límits entre el bé i el mal? Són més difusos del que solem pensar? El «bons», els pares, desesperats per trobar la filla, amaguen passats i decisions no explicades ni explicables. L'empatia que inspiren al començament, comença a incomodar de manera creixent. Al mateix temps, «els

dolents», veïns sospitosos, persones amb passats tèrbols, tampoc no són monstres. El llibre, però, evita el maniqueisme fàcil. Cada acció neix d'unes ferides comprensibles, de silencis acumulats o de pressions socials. Aquesta ambigüitat moral és el cor de la novel·la. El silenci del títol és el que es guarda a l'interior de les parelles i les famílies per mantenir una imatge acceptable.

L'estil és directe, gairebé visual. Les descripcions del paisatge pirinenc contribueixen a crear una atmosfera opressiva que contrasta en la suposada vida idíl·lica rural sense l'explotació barata dels tòpics. En definitiva, funciona com un entreteniment pur, però també provoca una reflexió incòmoda sobre els clixés morals, la naturalesa humana i les seves ombres.

Rita Nin

Novel·la

Morir en la arena

Leonardo Padura

Tusquets Editores

Morir en la arena, la darrera novel·la de Leonardo Padura, aborda la història de Rodolfo, un cubà acabat de jubilar que afronta el retorn de Geni, el germà que va assassinar el pare d'ambdós i que ara torna a casa malalt de càncer després de sortir de la presó. Aquest retorn reobre ferides familiars i desperta records de la guerra

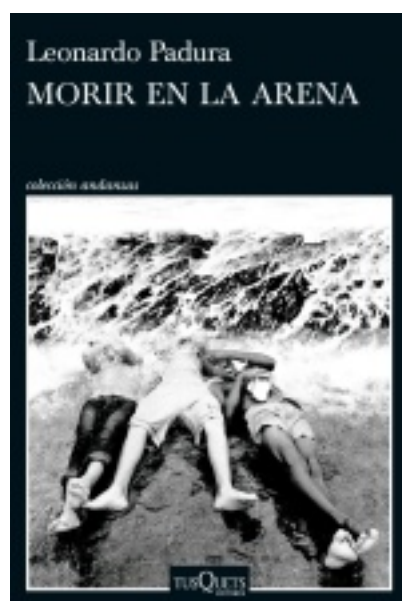

d'Angola, de la joventut perduda i de les il·lusions trencades de la Revolució cubana.

Basada en un fet real, la mort del pare a cops de martell funciona com una metàfora del final de la Revolució: un fill descregut i rebel no pot suportar més els maltractaments del pare i l'acaba matant. Però allò que plana sobre tot el relat és el desencís i el desengany d'una generació que va creure en la revolució de Fidel Castro.

Padura descriu el destí final d'una generació —la seva— que va treballar, es va sacrificar i va patir prohibicions, escassetat i misèria per convertir-se en «l'home nou». Però aquell ideal no ha servit per millorar ni la seva vida ni la dels fills: ara són més pobres que mai. La por és el que els mou i, alhora, el que els paralitza. «Tot, des del principi, ha estat obra de la por, i la por, com qualsevol malaltia crònica, es pot intentar controlar, però és molt difícil de curar...», diu Rodolfo fent balanç. La majoria de cubans sobreviuen gràcies a les remeses dels familiars emigrats o als negocis dels qui han sabut adaptar-se, com el fill de Raymundo, possible alter ego de l'autor. Padura evidencia que la supervivència a l'illa depèn d'aquests diners.

Els protagonistes arrossegueu la ràbia d'haver estat enganyats durant tants anys. «El passat està ple de mentides, i el futur

és una massa fosca i viscosa, sense forma», diu Nora. Però afegeix: «No podem deixar-nos vèncer; conformar-se és una forma d'autocompassió».

Padura, que considera aquesta la seva novel·la més trista, reflexiona sobre la culpa, la memòria i la impossibilitat d'escapar de la realitat. Comença amb el protagonista trepitjant una merda de gos i acaba amb la imatge d'una generació atrapada a la sorra, incapaç d'avançar: dos fets que marquen el to apagat, desencisat, decebut i enrabiament de tot el relat. Com altres obres seves, no s'ha publicat a Cuba.

Conxa Parramon

Història

Maria Antonieta

Stefan Zweig

Segona Perifèria

Zweig explica la vida regalada de la reina de França a la cort de Versalles durant la segona meitat del segle XVIII, el seu empresonament i la seva mort a la guillotina. Però no es fixa només en les dades històriques, sinó que intenta comprendre l'estat anímic del personatge. Sorpren la seva capacitat d'anàlisi psicològica, el seu tractament tan exacte i curós de les emocions humanes, i especialment les d'una dona. «La norma de tot estudi psicològic creatiu —diu l'autor— no és divinitzar, sinó humanitzar; no disculpar amb arguments artificials, sinó explicar».

L'autor descriu Maria Antonieta com una jove capritxosa i mancada de cultura, a qui només interessaven la diversió, els vestits, les joies... «Tot el que Maria Antonieta sap de la vida és el que li han ensenyat al palau: com brillar, com agradar i com divertir-se», diu Zweig quan explica els primers anys de la jove a la cort de Versalles. Però quan perd els privilegis i la Revolució la bandeja és quan es converteix en una dona madura i cabal. «És en la desgràcia que saps qui realment ets», medita Maria Antonieta. Aquesta és una de les idees centrals del llibre: la maduresa i la noblesa moral només arriben a la reina de França amb l'adversitat.

Ara bé, quina part de l'actitud de la reina ve definida pel que va passar la seva

nit de noces? Un problema funcional de Lluís XVI va afectar la sort i la dissort de França i de la història universal. Diu l'autor que la destrucció de l'autoritat reial no va començar a la Bastilla, sinó a Versalles.

Zweig para atenció en dos elements, avui molt actuals, que van condicionar l'opinió pública de l'època: les *fake news* sobre la reina —molts cops esventades pel seu cunyat, el duc d'Orleans— i els judicis paral·lels de la premsa revolucionària.

L'autor no escatima dades documentals per destriar el gra de la palla i construeix una narració trepidant, a l'altura de les millors novel·les de suspens, plena de valoracions i opinions.

Maria Antonieta va viure una època convulsa que va marcar el destí d'Europa i del món. Zweig, amb la seva mestria habitual, ens explica també la part més fosca de la Revolució i el paper de les monarquies europees davant el procés revolucionari. Va ser la dona de Lluís XVI el cap de turc de la Revolució? La resposta és al llibre.

Simone d'Ansovell

L'ABC DE LA CALOR

CONSELLS PER TREBALLAR
AMB SEGURETAT

ADAPTAR

els horaris i les tasques,
amb pauses freqüents a
zones fresques.

BEURE

aigua per evitar la
deshidratació, sense
esperar a tenir set.

COBRIR-SE

el cos amb roba transpirable
i protegir-se el cap. Fer ús
de protecció solar i ulleres

SI FA CALOR, PROTEGEIX-TE.
TROBA MÉS CONSELLS A
Treball.gencat.cat

a la feina **cap risc**

Generalitat
de Catalunya

El Govern de
Tot-hon!!!